

ДЕЯНИЯ НА АЛПИТЕ И
ДЖИНОВЕТЕ

I ПЕСЕН

⁸⁷ *КАК ВСЕВИШНИЯТ
СЪЗДАДЕ АЛПИТЕ*

Хей, всички вие, в мир и бран,
стаеше дъх пред тоз дастан!
Елбири трима - род до род -
създали български народ.
И Бог им пътя осветил -
държава вдигнали - Атил. И
тази приказна земя
нарекли: българска страна.
А този праведен дастан
Бащу изпя, написа сам по
времето на Бат Угор,
сина на Джилки, кана
горд¹.
Ще го изложи ред по ред,
тъй както древният поет.
Ще го изпея стих по стих
съзвучно със напева тих.
Отколе, в стари времена,
Земята пуста е била. Тогава
Тангра нареди
безсмъртни алпи да роди.

В началото създаде той
Луната, Слънцето и рой
най-стари алпи. Те безспир
завземат целия Всемир.
От алпите най-стари пък

родиха се като от пъп все див до
див - безкрайна връв -
жадуващи за смърт и кръв.

Вражда враждата призова.

87

Оръжието изкова
синът на слънцето -Хурса -
ковачът-алп. О, небеса!
Хурса, небесният ковач,
преброди Космоса. С
кривач желязна руда изкопа
от връх Небе и дън Земя.
Следа в следа по този път
и днеска хората вървят.
Хурса е покровител вещ
на всеки мъж пред всяка
пещ.

Пресякъл пътя на Хурса,
немее всеки пред страха, че
губи силата си той -
не става мечът му за бой.

Ковачницата на Хурса
е днеска цяла планина. От
сгур и шлака Хурса-алп издигна
целия Урал!

Безсмъртен? Да! Но уязвим
бе всеки алп сред кръв и
дим... Оръжието на Хурса
заровиха го те в пръстта.
Отдъхна Майката-Земя,
настъпи мир и ред в света...
Но млади алпи с рев и вой
се раждат и летят на бой!

II ПЕСЕН

КАК ВСЕВИШНИЯТ СЪЗДАДЕ

ХОРА ТА

И Тангра всемогъщ тоз час
наказа алпите: "От вас да се
роди човешки род,
все смъртни хора - нов
87 народ".

Човеци първи - гледай ти - тя,
Яребицата, роди. В затвор баща
й я държа,
че дива, буйна беше тя.

Заръчал бе да я следят
Луна и Слънце в своя път.

Тя горда бе и не склони
глава на бащини гърди.
Намерил бе й той за мъж
Албастий - страшен алп,
могъщ. Но алп Барис обикна тя -
за нея той бе любовта.

Но Тангра мигом я спаси
и от затвор освободи, макар че
бяха все на пост
Луна и Слънце - ден и нощ.

Държаха пленницата те
все за ръка и за нозе. Но Тангра
нареди така:

"Лети! Без крак и без ръка!"

И Яребицата летя,
до алп Барис се тя добра. От
него после тя роди
момиче и момчета три.

Тъй уродливи бяха те,
че Яребицата ги кле.

Тогава алпът Шурале
да ги поправи се нае.

Защото Шурале бе сам
от Патка и Лисан.

На дядо си се метнал бе -

единствен под това небе.
Решил: "Ще стана земен цар
щом яхна коня му Тулпар."
87 И осем пъти мина в кръг
по земна и небесна твърд.

До седем пъти Шурале
Земята в кръг и ширине
обиколил, но сам Тулпар
ездача хвърлил като нар.
Тулпар препуснал по света...
А Шурале и до сега
преследва коня в дълъг път за
осмия заветен кръг.
Все търсел той - тук лек, там цяр
-

да стане на Земята цар. Да,
страшно се зарадвал той: родил
се бил човешки рой.
"Ще ги поправя тез тела
и сам стопанин след
смъртта ще бъда техен... Век
след век ще ми слугува тоз
човек.
Какво са хората? Тела!
Боят ли се от мен в смъртта,
приживе роби дважд ще са
и с тях ще подчиня света."
За Шурале какъв късмет.
Замесил той земя
със мед и с помощта на тази
пръст момците извисили ръст.
Не стигнал за момата мед...
Със пръст и слюнка
- лош късмет слепил
моминската снага.

Нечиста оттогаз е тя.
Поправил детските тела...
Но ето че и досега
човешкият ни робски род
87 е сякаш пръкнал се от скот.
Тогава Тангра нареди
на алп Хурса: "Внедри,
вложи ти Огъня в човека пръв -
това е моят светъл дъх!"
Така у хората душа
създаде Тангра. А пък тя
безсмъртна е! И век след век
крепи тя земния човек.
Стопанин на душите - дар
Всевишният е господар.
Така алп Шурале навек
не присвои дори човек...
Лишил се - той възневидя
мъжа, жената... Замечта:
Тулпар да има, коня вран.
а пък за хората - саван.
Напук: от алп и от човек
роди се цял юнашки ред. И
всеки страшен богатир
нарече себе си - елбир.
Великият ковач Хурса
за тези воини изкова оръжия от
як метал -
да носят смърт на всеки алп.
Сред племената като ден
блестеше името Имен.
Възглавяше го не елбир,
а алп Боян - свръхбогатир.
Родил се бе като звезда'
от алпи - Слънце и Луна. И
полунощните звезди

му бяха братя и сестри.
Но тъжно беше на Боян
сред бляскавия звезден стан.
Всевишния помоли той -
не му се прави звезден рой.
Молбата му Твореца чу.
Но на Земята се разчу: Боян
Имен е нелюбим,
Луна и Слънце дебнат син.
Затуй Боян Имен реши:
лицето си зад маска скри. И тази
заповед до днес
потомците му пазят с чест.

III ПЕСЕН

КАК АЛПИТЕ ИСКАХА
ДА ПОГУБЯТ ХОРА ТА

44 От ден на ден като трева
родът човешки избуя. "Да
покосим тоз плевел див" -
подхвърли алп, подхвана див.
Начело в пъкления бяс
бе Албастий, пламтящ от страст.
Ненавист страшна го мори, че
Яребица не покри.
Мечта заветна той таи:
Земята как да покори и чак
деветото небе
да тъпче с двете си нозе!
Стена на острова Чулман тез
алпи вдигнаха - зандан.
Не могат слънчеви лъчи
да зърнат хорските очи.
Скова земята студ и лед.

И живи трупове безчет копаят
пещери-зандан,
но стига ги смъртта и там.
Но Бат Терек - чутовен алп,
на помощ се притече пак. Да
защити човешки род -
снага възправи на възбог.
Невероятен алп! В леса,
превъплътил се в дървеса,
короната му дивна бе
доврърх свещеното небе.
А корените му - свредла,
пронизват земните недра. И в
кълн до кълн - безкраен ред -
разцъфва всъде Бат Терек.
Непостижим, от висота,
съзрял грядущата беда. за
нечестивите дела -
предупреждаваше света.
Пастир в добро, пастир във зло.
ухо, всевиждащо око -
ненавистен Бат Терек бе
за Албастий и Шурале.
И тъй за хорската беда
на Тангра казал той сега.
"Стената да се разруши!" -
на Карга-алп той нареди.
А Карга-алп бе Гарван Вран,
известен в мир, прочут бе в
бран Той обитаваше Симбир -
планински връх накрай всемир.
Чак Чак алп-бий му бе жена,
Във Карга влюбена бе тя. Родил
му двама сина в срок - наричаха
ги: Сак и Сок.

Творецът щом му нареди.
стената почна да руши. Ломи,
троши Карга-юнак -
с мерак помагат Сок и Сак.
Изпепеляващата жар
на Слънцето като пожар иззад
порутения зид
усети Карга да пълзи.
"О! То ще ни изпепели!
Ти, Сак - лети! Ти, Сок - хвърчи!
От къщи мед ми донеси!
Облени с мед ще се спасим!"
Изплашиха се Сак и Сок -
суров бе жребият, жесток. Пред
страх от слънчевия пек те
отлетяха надалек.
Карга работи дълго там. .
Разбра: бе изоставен, сам...
Какво пък, и без Сак, без Сок
стената той ще срине в срок!
И пламнал в слънчевата жар,
алп Карга като огнен шар
Земята тъмна освети -
Симбир загина във лъчи!
И огнените му пера
Тулпар улучват със искра,
докосват приказния кон
и всяко става вихрогон.
От Карга пламнал цял във жар
крила израстват на Тулпар. И
само с бесен див галоп
той потуши пожара нов.
А гузни братя Сок и Сак
при майка си се връщат пак. Но
с клетва ги наказва тя и надалече
отлетя.

Негаснещата ѝ любов
към Карга стана вечен зов. И
днес Чак Чак крило в крило със
влюбените е ведно.

От сватбен пир към сватбен пир
лети след Слънцето безспир. Тя
- покровителка добра, на огъня
и на дома.

А Сак и Сок летят със плач
след майка си от здрач до здрач.

Горещо молят я: "Прости!

Над младостта ни се смили!"

Тогава Тангра завеща
да могат само през нощта те да
летят. Та този грях

у другите да всява страх.

И всеки път за Сак и Сок

зората е урок жесток.

Прегражда пътя вечно зло -

към майчиното им крило.

Огря Земята Слънце.

В миг

дари живот, дари светлик.

Възславят хората тоз ден

на Карга подвига свещен.

Да, всеки алп за тях е Вран!

И всяка пролет сбират стан,

почитат прелетния низ

в безкрайната небесна вие.

Варят месо и ечемик

в чест на Карга-алп велик. Ядат

си кашата моми,

месото хапват си момци...

По хълмове, по дървеса

тълпят се малките деца и

гракат, грачат на възбог:

"Да продължим човешки род!"
Игралището цяло туй
едни нарекли Карга-туй. А
други: Карга-боткаси. Не
Карга, Бог ги тях спаси!

IV ПЕСЕН

ЗА ТОВА КАК АЛБАСТИЙ ПРОДАДЕ ДУШАТА СИ НА ШЕЙТАН

И ето Тангра за това
на съд Албастий призова.
Убиецът на Карга-алп
във дън земя потъна чак.
Не се разкая злият дух,
пред съвестта си сляп и глух. За
помощ се обърна там
към дважд по-злия дух Шейтан.
Убиеца Шейтанът скри
дълбоко в земни глъбини. Там,
првелител на Тама,
Албастий стана - сатана!
Нарече се Тама Тархан -
на Пъкъла подземен хан.
Преобразен в йорег и джин,
продаде се - Шейтанов син.
В подземията за беда
Тулпар попадна без юзда.
Догонваше го Шурале -
от бяс преплиташе нозе.
Албастий в свойте пещери
Тулпар, кон дивен, вещо-скри:
"Чуй, Шурале, за кон прочут,
хиляда деви искам тук!"

Краде девици Шурале -
в поквара джинът ги разтле
Четирсет хиляди на брой
йореги пръкнаха се рой.
А най-развратните от тях
на бял свят пускаше със смях. та
блудниците му - свини -
да покварят добри жени.
И ето, тръгва Шурале
хилядна дева да краде от
племето Имен... Боян
му погоди жесток капан.
Затисна тежката греда
на злия алп тила, врата. От
страх и болка, призова:
"Албастий. помощ, ще умра!

Слуга ти ставам, роб гори - ела
и бързо ме спаси!"
Албастий проход прокопа,
спаси го, скри го Вдън-земя.
Там рече му: "Сечи наред,
но започни от Бат Терек!
Той с корени се мъчи сам
да хване мене, Там Тархан".
И Шурале със луда страст
се спусна в таз подземна паст:
ломи и сече, с бяс гриза
той корените на леса.
Опита се да стигне чак
самия славен Терек Бат.
Така Албастий би спасил,
опасността предотвратил.
Не смее вече да краде
жени от племето Имен.
Ще помни вечно тоз капан,

поставен му от Бат Боян.
Не може без девици сам
Албастий, злият Там Тархан.
И вместо Шурале нае
алп зъл - Аждаха - да краде...

V ПЕСЕН
КАК АЖДАХА ВОЮВА С ХОРАТА

Алп Аждаха бе похотлив -
не само зъл, не само див. С кобили
врани - все от сой,
с тях съешаваше се той.
В степта нашир, в степта надлъж
го смятаха за техен мъж. Кобила
яхнеш ли на път,
очаква те жестока смърт!
Алп Аждаха бе еднорог.
Потомците му - рог до рог - все
изроди, все с тоз нагон.
без свян, без срам и без закон.

От изродите си дори
Аждаха стадо наплоди. И целият
човешки род
наплашен бе от зъл приплод.
За царски трон в могъщ порой
Аждаха ги поведе в бой. Но синовете
на Боян
излязоха пред тази сган.
...Кога бе то? Боян Имен
от алп-бий Видра съблазнен,
прекара с нея нош и ден...
Бе млад, но вече опетнен!
Останал бе Боян в захлас
пред сладкозвучния й глас. За
домбрата й той плати -
с греха на своите младини.
И без любов - за тази вещ
обзет от порив и копнеж, със Видрата
се съчета...
Обичаше той песента!

Запееше ли сам Боян –

засвирва домбрата му там. О,
домбра! Твоят чуден глас
греховно⁸⁷мами всички нас.
Боян и Видрата... От тях
три сина се родиха в грях: Лаиш, и
Жи Учек. и Тюрк -
познати са на всички тук.
Лаиш и Жи Учек и днес
почитат башината чест. Но Тюрк
порасна като в нош.
на майка си се метнал - лош...
Пътуваха с Боян веднъж -
Тюрк вече беше станал мъж - в една
река - на сал, сами.
по бурни, пенести вълни.
А таз река бе дива. зла -
Дулосу се нарича тя.
Тече, реве от праг на праг,
помита всичко в своя бяг.
Боян от сала полетя.
сина за помош призова. Но Тюрк,
макар могъш на ръст.
не му протегна даже пръст.

Какво е бащина беда
пред собствената му съдба? Потъва,
дави се Боян,
но не прокле тоз син без свян!
Дулосу всичко туй видя
и влюби се във алпа тя. Реши: "Боян
ще бъде мой:
довек - съпруг, навек - герой!"
Завлече тя Боян-Имен

в чертог, от нея съграден на дъното.
И пласт връз пласт
постла му тиня... Ех, че страст
Бойгала беше дъщеря
Дулосува, И тъкмо тя - огромна риба
- с нежен взор -
спаси Боян от тоз затвор.
Пое го в топлия си skut,
пренесе го без много труд до речния
отвесен бряг
върху надвесения праг.
И само миг, но - вечен миг! -
сноши се тя с Боян. Но с вик Дулосу в
своя страшен бяс
разделя двамата завчас.
И влюбената дъщеря
на дъното отпраща тя дълбоко в
мътните води,
далеч от хорските очи...
Тъжал, ридал Боян Имен...
Рибар той станал. Ден след ден в
Дулосу с мрежа все ловял
Бойгала - блян неземно бял...
Дулосу страстно закопня,
във Жи Учек се влюби тя. Напомняше
й за Боян -
несбъднат порив, вечен блян.
Ех, палавник бил Жи Учек.
Във клоните на Бат Терек като дете
се вкопчвал цял,
огъвал ги четал в четал.
Търпял го ден, търпял го два.
накрая Бат Терек едва издържал.
Тръснал ствол
и паднал Жи Учек със стон.

Заплакал малкият юнак,
но Бат Терек в награда пак огънат
клон му подарил -
не съчка, с лък го той дарил.
Взел счудения гъвкав край,
огънал го като кравай и с косъм
здрав от алп Куян
завързал краищата сам.
Отскубнал косъма - успял,
когато алп Куян е щял със камък да
свали Сокол.
заспал във Бат Терек на ствол..
За чудо - не, за приказ - да!
Лъкът се появил така. Дарил момчето
при това
с четирсет клонки, за игра.
Зарадван страшно, Жи Учек
благодарил на Бат Терек.
От клон и съчки, с косъм стар -
стрели и лък - чудесен дар.
Не плаче Жи Учек,
щастлив е младият стрелец! С лъка
израснал, стреля той
готов за лов, готов за бой.
Във алп-бий Слънце изведнъж
се влюби този хубав мъж.
За своята любов крещи
нагоре в сини висоти.
Но Слънцето дори за миг
не спря по пътя си велик. Отчаян
мята Жи Учек
стрели сред слънчевия пек.
Стрела в стрела - не долетя
до алп-бий Слънце ни една... От
камъни и от земя
насипа хълми-стъпала.

По тях да стигне бе решил
до Слънцето - недраг-немил.
Напразно... Тръгна в път без път
след Слънцето по земен кръг...
Тъй стигнал Жи Учек Чулман -
на Север, туй е остров, знам. Там,
казват, тръгвал всеки гост към
Осмото небе по мост.

Пропаднал Жи Учек без вест...
Боян изпаднал във несвест. След
него пратил после Тюрк
да го открий и върне тук.
Но Тюрк отказал... Верен брат
Лаиш поел на Север пак. Дулосу
помощ обеща:
ще бъде с него в пътя тя.
Реката рече на Лаиш:
"Без мен си като без каиш, завръзвам
- връзвам само аз
на Север пътя в труден час!
Ще ти покажа Вечността,
но за отплата, със стрела пронизваш
рибешко око -
ще ти посоча где е то."
Не знаел бедният Лаиш
чудовищния й каприз: Бойгала,
свойта дъщеря
да ослепи решила тя!
Дулосу като със ръка
Бойгала вдигна във вълна - изстена
лък, стрела свисти - избоде двете й
очи...
Лаиш да стреля точно с лък
от Жи Учек за първи път научи се
след схватка зла

със изродите на нощта.
Аждаха бе повел на бой
срещу човечеството в строй все
изроди. Заплаши плен
чедата на Боян Имен.
Помолиха за помощ те
Бояновите синове. Боян им рече:
"Все напред, сечете изроди наред."
Но Тюрк отказал... Жи Учек,
обучен сам от Бат Терек, Лаиш научи
- брата свой,
да стреля с лък във тежък бой..
Той казал му: "Кобила аз
ще яхна и Аждаха с бяс ще ме
подгони. Стреляй ти, укрит сред
клонести ели.
Поемам този риск голям,
по-стар от тебе съм и знам: с
умението на Хурса,
ти стреляй с огнена стрела".
Кобила яхна Жи Учек,
подмами изроди безчет. А там зад
клонест мощен дъб Лаиш опъна своя
лък.
Стрели, ковани от Хурса!
С гръм-мълния из небеса той
изродите порази -
рода човешки тъй спаси.
Лаиш и брат му Жи Учек
научиха мъже безчет да стрелят с
лък и със стрели - Аждаха в страх се
вцепени.
Обърнал се за помощ сам
към страшния Тама Тархан. Албастий
кожа от йорег
му дал срещу девици пет.

Прикрил Аждаха своя вид
с йорежки кожи вместо щит. Сто
удара издържат - да! - срещу
стрелите на Хурса.
Албасти⁸⁷ имал във запас
йорежки кожи пласт връз пласт.
Обичал да яде меса от
собствените си деца!
...Да, всеки джин с проклет бил нрав!
Но кой е крив? И кой е прав? Дори и
алпите добри
вършат понякога злини.
Бойгала ослепил Лаиш...
А тя, горката, плава - виж! Все търси
слепешком Боян да влезе в мрежата
му там...

VI ПЕСЕН КАК ЛАИШ ХОДИ НА СЕВЕР

Лаиш на Север все върви
през сънни планини, гори... От рът на
рът, по пращен път -
той търси брат в потаен кът

Дулосу все така тече...
Показва на Лаиш къде да прекоси
баир-плата,
да пресече мочур-блата.
В сина - баща, в Лаиш - Боян
тя Виждаше... Несбъднат блян! Без
граница и без предел -
обикна силно алпа смел.
Постеля стелеше му тя
върху крайбрежната трева. Във
сенките на бъз и клек

тя бдеше над съня му лек.
Със сребърната си снага
влуди тя на Боян сина
и с ромон тих - от глъб до вис - в
Лаиш възбуди порив чист.
От сън във сън, от сън без сън -
Лаиш се сепна. Гледа: Вън Дулосу -
дивна красота,
В прегръдка го притегля тя.
С ръка - вълна подир вълна -
го галеше със топлина. И като струна
- зоб след зоб -
потръпваше Лаиш в любов.
Заплуваха те мах във мах
без страх през Времето, Във гр А ден
и нощ се сменят във
в любовна нега като в сън.
Но Времето тече безспир...
Дулосу стигна наи-подир на Север.
Там на стража бди,
над пътя Бат Сокол кръжи.
Далеч на Север земен дял
завършва и започва цял безкрай -
вода! Без край - небе!
Море Чулманско се зове.
Посред морето бе Чулман
и този остров беше стан на алпите,
които в мир
живееха накрай Всемир.
По тяхна заповед Сокол
във миг побиваше на кол натрапник
щом се появи
покоя райски да смути.

Дулосу бе река-жена!

Тя като майка във мъгла любимия си
мигом скри,
с бял пухкав облак го покри.
Доплува - трепетна, сама -
под обличка на патка тя в гнездото
цяло кол до кол -
и рече хитро на Сокол :
"Чух, бил си най-добър ловец,
в лова на патиците - спец. Настигнеш
ли ме - твоя съм. наяве - не като на
сън.
Покажеш ли се ловък ти,
ела, любимата хвани. В награда -
ласки и игри
любовни ще получиш ти!"
Сокол, горящ от мъжка страст,
Дулосу погна с хъс и бяс. С коварство
тя - жена-река! -
във пролом тесен скри снага.
След нея белият Сокол
се хвърли като камък - гол! Разби
глава, сломи крила
в ръба скалист на пропастта.
Всевишни Тангра се смили,
Сокола алп той съжали. Дари го с
чифт криле, глава
и с нова служба при това.
Соколът щом човек умре,
с криле, високо, вдън - Небе, отнася
като в чуден съд
душата му на Страшен съд.
Дори твърдят, като венец,
Соколът Тангра - Бог-Творец
пренасял - дивен вихрогон.
Сокол ли? Не! Чутовен кон.
А колко дълго след това

Лаиш с Дулосу за ръка са плували от
зной към лед?
Не знае никой жив човек...
Реката стигне... На брега
излезе алпът. Сняг. мъгла... Назад се
спусна - късно. Глеч -
сковал реката - леден меч...

Бат Терек съжалил Лаиш,
направил ски - да полетиш - и пратил
ги по алпа Джил - Бояновия син
спасил.

VII ПЕСЕН ЗА НЯКОИ СИЛНИ АЛПИ

Дотук за пътя на Лаиш...
Сказанията - ето, виж - за алпите ще
продължим:
безброй предания ще редим.
Сред алпите - добре ли, зле? -
се срещаха какви ли не: коварни,
смели и дори
до простодушие добри.
Според есег или чирмиш,
Барадж Елбеген, алпът-див, добър
бил... Нищо, че двуглав
се пръкнал бил за страх и смях.
Могъшият пък алп Барис
убивал с поглед - страшен рис! Бил
гневен, но добър и як.
Да, простодушен бил юнак...
Прославил се от памтивек
с незнайна сила Бат Терек. Той
подлеците усмирил.

И нивга зло не сътворил.
Във всичко следвал Бат Терек
Всевишния - велик завет. Аллах
обикнал алпа строг,
че бил на волята му роб.
*

И неговия цвят зелен
приел, тъй казват, за свещен. И оше,
казват, сам Аллах
в зелено ходел - машаллах!
Прекрасната алп-бий Артиш
в Бат Терек влюбена, но - виж! - не
смее чувствата си тя да сподели... О,
зла съдба!
Враждувал с Бат Терек до смърт алп
Шурале - тоз долен кърт! Да понесе
не можел той, че Тангра тачи тоз
герой.

Есеги казвали: "Гори
злодеят ни унищожи. Във всяко
цъфнало дърво
той вижда Бат Терек за зло".
И под земята - ход до ход! -
копае къртът като роб. По тях до
корена му чак
да стигне иска Терек Бат"
Кубар и Джил - тез алпи пък
се карали те ката път. Кубар си имал
брат - Баран.
и с него винаги бил в бран.
Кубар - Баран, Баран - Кубар
оспорвали кои господар на бащин
меч да стане пръв -
меч-мълния. обагрен с кръв.
Баща им, алпът-див Барин,

почитал брат си Тун Бури - удавник...
Чуй, вѣн вие - млък - превърнат в сив
прекрасен вълк.
Разказват - в стари времена
участвал в битка не една. Но Тангра
казал: "Стига сеч!" - Барин
захвърлил своя меч.
Но битките човешки той
предсказвал с вълчия си вой. Все
сочел как, къде, кога ще пламне
някоя война.
Не чули кобния му знак,
мъжете падат, тънат в мрак. Тогаз
избраници-бойци
Барин все бързал да спаси.
Преди война, във полунощ
Барин със цялата си мощ из небеса от
край до край
сражения ще разиграй.
Във битките му в боен ред
участват алпите безчет загинали...
Не могат в строй
да слязат на Земята в бой.
Разделят се на две войски,
воюват - призрачни бойци! - все
тъмни алпи - мрак студен, със светли
алпи като ден.

Щом тъмни алпи вземат връх.
поличбата е страшна - в кръв
избраниците на Барин
разгром ги чака - го един...
Щом светли алпи победят,
поличбата е ясна - бдят избраниците
на Барин,

с победа Бог ще ги дари.
Щом пламне на Земята бой,
Барин не се намесва. Той докрай
войната ще следи -
хазартен дух да наслади.
Барис предложил: "Бащин меч
поред носете в бран и сеч през
триста хиляди лета -
хей, вие, на Барин чеда!
Мълниеносен кой от вас
с меч-мълния ще е, завчас със честен
жребий ще решим - чеда, достойни
на Барин!"
Късметът - о, неземеен дар -
се паднал пръв на алп Кубар. Баран
се махнал надалеч,
за да не вижда този меч.
От див по-див си бе Кубар -
доброто беше му товар. Но и съвсем
не беше лош:
бе просто алп - и ден, и нощ.
Той имаше добра черта:
при случай, мерне ли беда,' крадците
мигом ще срази
с меч-мълния ще порази.
Кубар се смяташе - о, стръв! - сред
алпите от пръв най-пръв. Не го
признаха те за вожд - обиден, скри
се в тъмна нощ.
Характерът му стана лош -
ту като ден, ту като нощ. Мени си
нарава всеки миг:
за миг - дребнав, за миг - велик.
Кубар напусна таз земя -
благословена и добра. И заживя в
небесна вие

връз топъл облак - бял, лъчист.
Но стегне ли Небето студ,
светът изпаднаше във смут: по
облаците - жар връз жар - Кубар
разпалваше пожар.
Тогава цялото Небе -
червено, огнено кубе. в искри
пламтеше, цвят до цвят. О,
пъстроцветна благодат!
Горят огньовете - тук и там -
и гъсти сажди - чер саван - покриват
цялото небе...
Къде е бялото, къде?
Не му се нрави на Кубар
да бъде осажден огняр. Той иска
върху облак бял
да се изтяга като цар.
Фучи, гневи се. Моли Джил,
на ветровете повелил, бял облак да
му прати - ах! - и за юрган, и за
чаршаф.
Да. покровител алпът Джил
на облаците леки бил и шом
въздъхнел - лъх след лъх - те следват
неговия дъх.
Кубар пък можел ден и нош
в надоблачния звезден кош да пали
пламъци безброй
сред дим и сажди - черен рой.
Затуй пък Джил така реши:
Кубар сред сажди да седи, да чака
облачния ред
да го изчисти Бат Терек.
Ругал Кубар, крешял и вил,
проклинал страшно алпа Джил от
свойта ярост обладан,

Земята целил с гръм и плам.
Разгорещи ли се Кубар,
все сипе от Небето жар. Издишва към
Земята зной,
пече и пържи всичко той.
Прохладно ли е - праща дъжд.
Потръпне ли, то изведнъж удари по
Земята с град,
а мръзне ли - посипва сняг.
Но стегне ли Небето студ,
светът изпаднаше във смут: по
облаците - жар връз жар - Кубар
разпалваше пожар.
Тогава цялото Небе -
червено, огнено кубе. в искри
пламтеше, цвят до цвят. О,
пъстроцветна благодат!
Горят огньовете - тук и там -
и гъсти сажди - чер саван - покриват
цялото небе...
Къде е бялото, къде?
Не му се нрави на Кубар
да бъде осажден огняр. Той иска
върху облак бял
да се изтяга като цар.
Фуци, гневи се. Моли Джил,
на ветровете повелил, бял облак да
му прати - ах! - и за юрган, и за
чаршаф.
Да, покровител алпът Джил
на облаците леки бил и шом
въздъхнел - лъх след лъх - те следват
неговия дъх.
Кубар пък можел ден и нош
в надоблачния звезден кош да пали
пламъци безброй

сред дим и сажди - черен рой.
Затуй пък Джил така реши:
Кубар сред сажди да седи, да чака
облачния ред
да го изчисти Бат Терек.
Ругал Кубар, крешял и вил,
проклинал страшно алпа Джил от
свойта ярост обладан,
Земята целил с гръм и плам.
Разгорещи ли се Кубар,
все сипе от Небето жар. Издишва към
Земята зной,
пече и пържи всичко той.
Прохладно ли е - праща дъжд.
Потръпне ли, то изведнъж удари по
Земята с град,
а мръзне ли - посипва сняг.
Открит от страст и страст открил,
безумно влюбен беше Джил в
Бойгала - рибата жена, Дулосувата
дъщеря.
Зове Бойгала с рев и шум.
свисти, вълни повел на щурм. люлее
суша и вода -
любима търси по света!
Бойгала крие своя стан в подводния
си тъмен храм.
Боян обича - нощ и ден! -
върховен вожд на род Имен.
Да искаше, не би могла
да чуе тя на Джил зова. Дулосу -
майка й - наби
с куп камък двете й уши.
В прекрасния Бат Терек - виж! -
бе влюбена алп-бий Артиш.
Пожертва мигом себе си

от гибел него да спаси.
Решил бе нощем Шурале
от корен да го отсече с топора огнен
на Хурса -
да не остане ни следа!
Злодеят дигнал зъл топор
над Бат Терек като над бор. Под
удара му - страшен миг -
Артиш се хвърля с жертвен вик.
И в плам свещен от радост, тя -
да! - като хвойна изгоря. Избяга
Шурале от страх -
извършил бе ужасен грях.
Затуй и днес във всеки дом,
със ярко пламнал хвойнов клон,
хората гонят злия дух,
във памет на Артиш, тъй чух...
Страхуват се от Бат Терек
и джин, и див, и зъл йорег. Да върши
все дела добри
Всевишният му повери.

VIII ПЕСЕН КАК ГАЛИ НАКАЗА АЛП КУЯН

Йорегите ги беше страх -
лъв верен имаше Аллах. От храбрите
по-храбър бе -
Гали, най-предан, се зове.
Излизаше Гали напет
на път със бич огромен, серп Опашки
бе сплел във връв
на победени лъв до лъв.
Всевишният Творец Гали

обичаше. Та той нали посланик
верен негов бе -
под път над път, къде ли не?
Опора здрава, верен тил -
той сякаш син бе приютил. Но сам
Гали забързан бе
на всеки помош да даде.
"Гали пристига!" - тръпне в страх
врагът и чака як пердах. А бичът му
свисти, свисти! - злодеите той не
шади.
Ще помни бича на Гали
и алп Куян - ах, как боли! От Муле и
Камила син -
Куян крадец бе несравним.
Бе урод - гърбав, дългоух
за хорските молби бе глух. Роден във
срам, израснал в смрад - реши да
стане силен алп.
Могъществото на Кубар
бе в осемте му плитки - дар от Бога...
Но прави - струва, Куян открадна му
една.
Туй всичкото видя Барис...
Върху Куян - същински рис! - той
налетя, отне със вик
откраднатата плитка в миг.
Тогаз замисли алп Куян
бърлога да си свие там, под връх
Суреж, където дом
Барадж бе свил: гнездо – подслон

Омръзнало бе на Куян,
от страх в подземията сврян -да
тръпне пред Кубар ревящ
и бича на Гали свистящ.

Албастий рече му така:
"Намразил съм от дън душа тоз змей
Барадж... Иди, вземи, гнездото ти му
отнеми!"
Куян реци - какъв позор!-
да се снабди с йорезки тор. Донесе
му го джин проклет -
вонящ и нетърпим наглед.
Промъкнал се - от ствол на ствол! -
крилете грабнал на Сокол. Да бъде
винаги крилат
мечтал Барадж - змей глупав, млад.
Куян пристигнал при Барадж,
тъй както се извършва хадж. С
хвалебни думи, с ласкав глас го
лъгал-мамил - до захлас.
"Добри Барадж", - му рекъл той
"За нас си силен, смел герой. Ти
всичко можеш - ето, виж! -
но на, не можеш да летиш.
Донесох ти подарък скъп -
Соколови криле на гръб. Погладиш
ли ги - ето, виж! -
и ти ще можеш да летиш.
Ще можеш мишки да ловиш
от Совата по-ловко - виж! По всяко
време - нощ и ден -
ще бъдеш просто... угоен!
И нежното си тяло ти
по остри камъни, скали не ще мориш,
не ще пълзиш -
ти, братко, можеш да хвърчиш!"
Барадж повярва мигом там
на нечестивия Куян. И със Соколови
крила
той към небето полетя.

Летял е миг, хвърчал е два и като
камък, презглава. Барадж, излъган
от Куян,
върху земята бе прострян...

87
Но още докато летял,
Куян постлал със торна кал
Бараджовата пещера.
Гнездо ли? Не! Обор е тя...
Едва до него допълзял,
Барадж изстена - торна кал гори му
раните, смърди!
Едва издържат тез гърди...
Цял в рани, стигнал алп Барадж
владенията на Рищав. Тъй в
царството съседно той намерил
служба и покой.
Рищав му даде да владей
подземен дом. Макар и змей, Барадж
бе силен алп, чевръст -
направи си гнездо от пръст.
Боз-бий бе щерка на Рищав,
изпитваше от мишки страх. Ловеше
ги Барадж със смях - момата пазеше
от тях.
И яхнала гърба му, тя
препускаше на кон-змия. Боз-бий
обичаше Барадж,
Барадж я гледаше в захлас...
Гнездото на Барадж завзел,
Куян се правеше на смел. стопанин
на Суреж е той,
кой може да му пречи, кой?
Прекрасна планина Суреж,
попарена, лежи във скреж: крадци,
разбойническа сган -

пищят скали, немей балкан!
Подкокоросан бе Куян
от алп Албастий - Там Тархан. Дори
си той въобрази,
че е по-силен от Гали!
Гали препускал през Суреж
на помощ. А бедите - гмеж - пред
коня му Дюлдюл във бяг
отстъпвали пред бича як.
Във планините на Суреж,
където мърша - леш до леш! -
човешка се търкаля там -
препечил пътя му Куян.
Той хвърлил камък по Гали
и викнал: "Махай се! Нали
владетелят на връх Суреж
съм вече аз? Оттука - беж!"
От камъка - каменопад!
Гранитни плочи се рушат, на ситен
пъсък стават те - Земята цяла се
тресе.
От гръм - човек би оглушал!
В ревяша пяна, вал след вал, реките
вземат своя дял:
от бряг до бряг - потоп е цял!
Неша по-страшни виждал бе
Гали - храбрец под туй небе. Опитал
се да укроти
тоз бяс Куян, но не. Не би!
По-нагъл ставал алп Куян:
ругал свешения ислям! Тогаз не
издържал Гали -
той имал страшен бич, нали?
След първия му удар там
притихнал наглият Куян. Под бича му
свистящ на две

разсечен бил, едва ли не!
Побягнал в ужас надалеч,
нали уж беше баш храбрец? След
него спуснал се Гали,
крадеца, шибал с бич - игли.
С неистов глас крешял Куян
от болка, цял във кръв облян.
Петстотин пъти викнал: "Ах! Един е
Бог, един - Аллах!"

Това достатъчно било -
наказан бил той за добро. Гали
препуснал с пълна мощ да дава
помощ : ден и нощ.
Куян получил бързо лек и от
йорегите съвет: "Могъщ ще станеш
като рис.
око шом грабнеш от Барис!"
Барис приличаше на барс:
с очи огромни, всяко - тас! Под
погледа му даже алп
потръпваше нищожен, слаб.
И като камък твърд герой
лишаваше от сила той. Със поглед -
местни планини! Изпепеляват тез очи!
Очи за гордост и хвала,
очи за приказни дела, очи, които
карат рис
да се прекланя пред Барис!
Но кои ли тука би могъл
да каже, че Барис бе зъл? И кой ли
пък би рекъл тук:
"Барис добър е!" - никой друг...
Живееше самотно той.
Твърдеше сам сред горд покой:
"Пред мене всеки е по-слаб!"

Да, простодушен беше алп...
Куян поканил с глас лъчист
да му гостува алп Барис. Напил го
бързо със суджа.
Шейтанът сам за зла беда
създал туй питие...И виж -
глътни - навеки ще заспиш. Албастий
даде му го там - обичаше той алп
Куян.
Барис суджа щом чаша пил,
в миг наземи се повалил. Заспал
дълбоко, изведнъж,
но не умрял, бил алп могъщ.
И докато в омая спял,
промъкнал се Куян, успял, откраднал
му едно око -
нали всесилно то било?
Крадецът сложил туй око
във просешка торба, но то торбата
мигом прогори -
лъчи изпуска то, гори!
Земята туй око проби,
твърдата и в лава разтопи и в
бездната подземна то
разля се в езеро - злато!
Туй езеро - от бряг до бряг! -
бе в златен пясък, вместо сняг.
Гребеш от него шепа - две,
не свършва златото - море!

Тоз кърт подземен, Шурале.
намерил златото - море.
Албастий, негов господар.
получил езерото в дар.

Днес - "Златен кладенец!" - така зове
го хорската мътва.
Че има го - туй всеки знай!
Но няма път към този рай?...
Но не мирясвал алп Куян:
скроил изпитан хитър план
богат да стане изведнъж.
с нечестни сделки - всемогъщ!
Продаде кораба свещен
отнет от праведник почтен.
спасил от страшния потоп
жена, домашни, челяд, род.
Тоз праведник прочут, велик, с вода
умивал своя лик.
Съплеменниците му там
потъвали във смрад за срам.
Но разгневен, Аллах решил.
Земята в огън потопил.
На праведника кораб дал,
за да спаси рода си цял.
Вълна вълната надделя,
но този кораб оцеля!
На остров - връх на планина! -
намери приказна земя.
Зове се този връх Субаш.
Там корабът - чутовен страж -
стои... А праведният род
се спуснал долу за живот.
До тази планина Куян
се изкачи, от страст пиан.
Да пипне кораба свещен,
богат - за миг, за час, за ден!
Но как да смъкне кораб цял
от връх, в небето възсиял?
Нае той хора - цял керван!-, награда
обеща им там.

Домъкнаха до морски бряг
те кораба свещен под стяг.
В ответ - Куян ги прикова и чака
купувач сега...

87

IX ПЕСЕН ЗА ПРОКЛЕТИТЕ ЙОРЕГИ

И между алпите вражда
е имало, но на игра. Не може тя да се
сравни
с йорежките безброй злини.
Йорегите проклети са
чеда на мрака и беса-! Албастий,
страшен Там Тархан, водач подземен
бе им там.
Тез таласъми - мирен стой! -
четирсет хиляди на брой, търкалят
земното кълбо
не за добро - за тъмно зло!
Реши Албастий, техен цар,
подземен страшен господар, Земята
да очисти в миг
от всеки мюсюлмански лик.
Да разруши - о, пъклен план! -
свещени градове и там где Мека с
Медина стои
пустинята да разшири.
Та тез свещени градове
са столици ислямски две и в тях, като
във свой дворец, разхожда се
Аллах-Творец.
Или невидим броди той
сред богомолците безброй, изтрива
горките сълзи,

изслушва техните молби
и дава отдих и покой
на бързоходците си - рой, донасящи
молитвен стон
до височайшия му трон.
Загледан в хорските лица, докосва
техните сърца.
А Пратеникът зорко бди,
предпазва ги от зли беди.
Албастий - зъл, проклет! - реши
тез пристани да разруши,
където слизаше Аллах -
защитник на човека плах.

Йорегите си прати: гмеж
под знаме, облик и вървеж на
мюсюлмани... Тъй Аллах
света от гняв би стрил на прах!
За тази цел - о, черен ден! -
петстотин души взеха в плен. все
правоверни - нож и лък
захвърлили пред хаджилък.
Албастий стана пръв палач!
За да изтръгне стон и плач,
нешастиците сам одра,
но, вярно - никой не закла...
Целеше с мъки и побой
телата да пречупи тои, да предадат
души навек
на него - царя - зъл йорег.
Не можеха йореги куп
да вземат облика на друг, щом
правоверните държат
за вярата си да умрат.

Не молеха на помощ те
Аллах да им се притече. Ревнители
на чист ислям
не проявиха слабост - знам!
А вярата за тях била
проверката за участ зла. И молеха се
на Аллах
за другите, а не за тях.
Йорегите да се смирят -
зовяха те - да отнесат делата си на
Божи съд,
да търсят праведния път!
Но от свиреп все по-свиреп,
цар Албастий и пръв йорег! -
измъчваше жестоко той
там всеки праведник-герой.
Ден свършек нямаше за тях!
Със мъките си всеки грях изкупваха
навеки те -
тез смели праведни мъже!
До ненасита похотлив,
Албастий, тоя страшен див,
купуваше девици там...
Аждаха ги продава - срам!

И осквернени ходят те -
жена, мома, дори дете! О,
целомъдрие! О, чест!
Но кой ще дигне глас в протест!
А развратените жени,
прогонваха на вси страни - да
покваряват всеки дом,
да го превръщат във притон.
Йорегите са скот до скот.
в разврат се ваят цял живот. И
мъжеложество сред тях

не се приема като грях.
Узна Албастий: на света
живее девствена, сама девицата
Боз-бий... Реши
и нея той да оскверни.
Къде е тя? Шейтанът сам
ехидно рече с глас пиан: "Таз
целомъдрена мома
си има май добра цена!
Във басни вярват всички тук.
че девствениците са куп. На таз Земя
за всички тя
е символ непорочен? Ха?
Албастий цял от страст обзет.
пред дявола бе дал обет: Боз-бий ще
хване ценен дар - чрез мишката,
развратна твар.
А Мишката тъй мръсна бе -
най-калната под туй небе.
Любовница на всеки ат -
разврат във грях и грях в разврат .
Веднъж Барадж, тоз алп и змей.
В капан я хвана – не се смей! - за да
я глътне като хап -
таз алп-бий Мишка, звяр мъхнат!
Решил бе твърда: тази твар
е за Земята чер товар. С разврата си
ят оскверши
среднощните звезди дори.
Да се спаси от гибел там
душата си на зъл Шейтан предаде
Мишката...
тя стана... Тихо, чуй я, виж!

Но истина е, тази твар

Баран-алп, братът на Кубар, пръв
разврати... До днес тя все най-кална
Мишка се зове.

Затуй тъй често бе с Баран -
тя сякаш плащаше му дан. Бе силен
алп, но тъповат...

Да, беше просто - глуповат!
Завиждаше на алл Баран
Албастии, страшен Там Тархан.

Любовница си търси - да!
Кат Мишката? И по-добра!

Със цел Баран да уязви,
реши: "Любовница Боз-бий ще бъде
моя! Тъй могъщ.

ще ми завижда всеки мъж! ""

Но ето, че бе обкръжен
от внуци на Боян-Имен! Преди за тях
да кажем там - чуй за чедата на
Боян...

X ПЕСЕН ЗА АЛП БОЯН И СИНОВЕТЕ

Лаиш бе оценил все пак подаръка на
Терек Бат

Пое на скок към бряг Чулман.
но брат си не намери там.

Замръзнала, Дулосу в лед
и под леда течеше след Лаиш...Но тя
през пролетта

понесе го - снага в снага!

В обятията и Лаиш достигна Хон -
планинска вис.

Там в гълбините на страстта докосна
се до вечността.

Но щастието - то е миг. Изплъзва се:
пред ехо - вик!
Видя Лаиш в реката сам
Девица, къпеца се там..
И онемя⁸⁷ от красота, с очи погалил
таз снага,
той възхитения си стон
не удържа - поклон, поклон!

Но чу го Девата сама -
на Златен Лебед стана тя. Размахала
криле - о, сън! -
в уплаха излетя навън.
Река Дулосу - алп Лаиш
са разделени - ето. виж! В Девица
Лебед влюбен там
към татко си се връща, сам...
Боян тъгуваше самин...
Лаиш замина - верен син! - очакваше
го ден и нощ,
останал бе съвсем без мощ.
Нима Лаиш след Жи Учек
загинал бе във път нелек? Та как
безсмъртен, силен алп пред смърт ще
се покаже слаб?
Или убит от алпи злизавърши
земните си дни? Или със меча на
Хурса
успели са да го скосят?
Но кой Боян ще наследи?
Нали отказа се преди от втория си
син - алп Тюрк,
баща захвърлил като кюрк?
Тюрк изоставил бе Боян,
когато болен беше, знам! Отиде си
обзет от гнус

да не докосне гной и слуз.
Албастий беше пратил мор
сред хората - какъв позор! От тази
болест - ден след ден! - погина
племето⁸⁷Имен.
Боян, останал в самота,
бе изтерзан до дън-душа. Помоли
Тангра: "Бог, спаси!" - и тъй Аллах го
изцели.
Боян от изгрев чак до здрач
със домбра, пеене и плач се молеше
на колене
Всевишният да му даде
син от Бойгала-риба, син!
Син - роден, чуден, несравним! Ще го
приеме - та дори -
човек да е - ще се смири.

Обичаше Боян Имен
Бойгала. В нея заплепен, отдал ѝ бе
сърце, душа - от нея искаше деца!
Боян Бойгала не видя...
Не се ожени - зла съдба. Мечтаеше
да има син,
затуй остана сам-самин.
Замисли се Боян в печал:
"Ако Творецът - скръбен дял! - със
син не ме благослови.
ше го помоля - смърт прати!
Глава без плеши - тежко, да! -
по-тежко - плеши без глава... Деца
без татко - тежко е.
Баша без син - най-тежко е!
Запя: "Растяха си при мен
два цвята росни - ден след ден. Но аз
с наслада не успях

да пия красотата от тях.
Попарени от огнен дъжд
увехнаха те изведнъж. Къде, къде са
те, къде?
Къде са ⁸⁷моите синове?
Крило в крило с Боян Имен
две пиленца растяха с мен. Със
свойте лудории те
ме забавляваха добре.
Изнесох ги на светлина,
а те разпериха крила. Соколи, мои
синове,
от сълзи - сляп съм! Где сте, где!"
Разправят, пял Боян в печал -
треви полегнаха от жал. От песента
му Терек Бат
снишил се, сякаш бит от град.
Аллах смилил се над Боян,
предотвратил смъртта му сам.
Насочил мрежата с ръка -
Бойгала бременна била!
Попаднала тя в туй серкме -
къде е изходът, къде? Заудря дъното,
ломи, със тяло и опашка - бий.

Бойгала, рибата-жена,
копа, дълба котловина - дълбока,
страшна - ех, тегло! - огромно
рибешко легло
А после с тяло прегради
Дулосуви вълни - води. И цялата
котловина
във езеро превърна тя.
Това е езеро Байкал'.

За него шом светът узнал, за мъките
й - низ без чет -
тъй кръстил го във нейна чест,
Но мъките не свършват - не!
Боян опъва туй серкме, Бойгала
тегли към брега
и нежни шепне й слова.
Не чува тя.,. В уши набит,
тежи й камъкът побит! Не вижда тя
Боян Имен -
тя знае само, че е в плен!
Навреме е дошъл Лаиш,
помага на баща си - виж! Бойгала,
рибата жена.
изтеглиха те на брега.
И чудо! От ухото в миг
една змия излезе... С вик
превърна се в момченце тя -
на алп Боян бе то с лика!
Разбра Боян: това е син,
това е негов роден син! Аллах му го
дари Велик -
и го нарече: алп Иджик.
Но как премина туй змийче
през камъка в ухото, че превърна се
във малък алп - това е чудо на Аллах!
Боян бил пуснал след това
Бойгала в бистрата вода. Изплашил
се: небесен съд
ще моли тя за своята смърт!
Заплакал алпът - силен, смел! -
бил стигнал сетния предел в живота
и във любовта
с любима - рибата жена...

Узнала Видрата тоз миг. Да отмъсти
на алп Боян -
ще изяде Иджик тя там!
Иджик отишъл да играй
по речния красив безкрай.
Нападнала го тя тогаз,
раззнала широко паст.
Но Жеравите - ято, низ -
надали писък отривист. Дотичали на
помощ там -
Лаиш с баща си, алп Боян. -
Изплашила се Видра зла.
замятала се по брега.
От скат на скат, напред-назад - в
реката свърши своя бяг.
Ревнивата Дулосу в миг
погълна Видрата без вик.
Лаиш заплакал, заридал -
убил бе майка си без жал!
Иджик - утеха в бъднини! - бе за
Боян на старини.
Не можеше без него той, в сина
намери мир, покой.
Оставил е Боян завет:
"Безсмъртен алп? О, не! Човек!
Човешки преживях живот, човешки
търся своя гроб."
Когато остарял съвсем,
тъй рекъл: "Аз съм променен, Иджик
е моят син - човек.
Човек оставам аз навек!"
Бойгала, рибата-жена,
вдовица вечна стана тя.
Щом влюбен дойде за съвет,
на всеки казваше в ответ:
"Обичаше Боян Имен

единствено и само мен. Безсмъртна
съм - бе смъртен той. Аз вярна съм на
тоз герой!

XI ПЕСЕН КАК ИДЖИК СЕ ОЖЕНИ

На онзи, по-добрия свят
отиде си Боян пресвят.
Лаиш под своето крило
закри Иджик от всяко зло. Лаиш не
знаеше покой.

На любовта си верен, той
Девица Лебед - все на път!
-издирваше в незнаен кът.
Та как на място да стои?
Звезди ли само да брои?
Търговец стана - вихрогон! -
кръстосваше света на кон.
Към Седморечието! Там -
о, край благословен, Туран! -
на езерото Сабан-кюл
той срещна своята Дева-гюл.
Видя я и загуби сваяст -
три дни прекара във несваяст!
Лаиш, когато се свести,
пред Дева Лебед се яви.

И рече: "Виж, сърце ми в кръв!
Обикнах те от поглед пръв,
бъди ми вярна ти жена
от днес до края на света! "
-Веднага тя се съгласи -
Лаиш бе снажен и красив!
Тя - Дева Лебед, с ведър нрав,
той - алп прославен, величав.
От Лебеда и от Лаиш

рои се племето Урми.
Урми владеел Сабан-кюл ;
;
и бил баща на Дева-гюл.
На сватбата на своя брат
Иджик печален бил, нерад. Било
му чоглаво така:
сеद्याл самин и без жена...
"Защо си тъй изгубил чар -
попитал хитро алп Кубар, -виж,
брат си жениш, пий и пей.
играй, лудувай и се смей!"
Кубар бил покровител стар.
Иджик му бил по-млад другар.
Нали Иджик спаси от глад
могъщия и страшен алп?
Стада овце веднъж Баран
откраднал от Кубар без срам.
Кубар бил лакомник прочут -обичал
овнешко от бут.
Баран, под облик на овен,
стадата му отмъкнал в плен.
Затуй получил прякор там:
Овен! Туй значи пак Баран...
Кубар напълно озверял:

месо той нямал и за цяр!
Лежи, съсухрил се съвсем -
от глад умираше изтощен.
Едва не преотстъпил сам -.
мълниеносно право там
на брат Баран за тез овни -
Иджик навреме го спаси.
Започнал тайно - лък, стрела! -

овца да гътва след овца.
Простреляни ги носел в дар за обеди
на алп Кубар.

Но сватбата се вий, тече...
Бях стигнал, казвай, докъде?
Ах, да!... "Оставам стар ерген!" -
признали млад Иджик смутен.
Кубар направо се втрещи:
"Виж колко щерки - гледай ти!
-на силни алпи - цяла гмеж -
избирай си която щеш!"
"На сватбата не виждам тук.
Достойни са за някой друг...
-Иджик печално промълвил -
жена ми трябва богатир!"
Кубар, съвсем развеселен,
а туй не става всеки ден! -му
казва гръмка и през смях:
"Иджик, аз знам една от тях!
Сватосвам
те със алп Барис,
той горд е, пустият му рис! Не е
дошъл... Но има той
не щерка, а мома-герой!"

"Аз сам ще ида при Барис!" -
Иджик бе момък порибист.
"Не го поглеждал, той е строг -
Барис е алп - огненоок!"
Тук в разказа ще сторим скок:
Иджик бил като едноок! Била
го жилнала пчела,
клепача му подула тя...
Дошъл Иджик при алп Барис -
огненоокия му рис
Смекчил той нрава си жесток -

Иджик бил също едноок.
Иджик със поглед дързък, смел
в окото на Барис се взрел.
Барис вулкана потушил,
с окото си не го стопил.
"Хей, храбри момко, син и внук
от род Боянов - спри се тук!
Какво ти търсиш с поглед чист?"
-попитал строго алп Барис.
"Дойдох да взема за жена
аз твойта силна дъщеря!"
изтърсил смелият Иджик
и вдигнал към Небето лик.
- Понравило се на
Барис -
Иджик бил смел и поривист. И
рекъл: "Момко, твойта реч
е честна, като Бат Терек.

От

опашатите лъжи
на алпите престъпни, зли
съм уморен... А веч добри
при мен не мяркат се дори.
За зъл ме смятат... Ех, съдба!

Решил съм: давам дъщеря - на
алп добър, на честен мъж - а теб
харесах отведнъж.

Помислих, мойта дъщеря -
девица ще остане тя... -Не
иде никой свестен алп,
не ме зачитат те за сват.
Накрая се намери ти -
добър алп, силен и красив!"
-тъй рекъл му Барис в захлас.
но тук Иджик надигнал глас:

"Не съм аз алп - човек съм аз!"
Барис въздъхнал: "Тежък час!
Ех, жалко, моята дъщеря
е като мене, алп е тя...
И като моя дъщеря,
свръхсилничка си пада тя. На
много силни алпи тук
фасона им пречупи с чук.
Отскубна на Аждаха тя
сноп четина, баш от тила.
на Албастий нос натри -
изби от корен зъба три.
На Джил пречупи тя крило,
това ще му е за добро. А на
Кубар - прави-струва! -
строши му само две ребра.
Къде си тръгнал, мой човек,
към дъщеря ми тъй еркек? Във
сватбения ви двубой,
как ще надвиеш, мили мой?"
"Ще ти докажа, че човек
най-силен е от памти век. Та аз
нали съм се родил
по начин, всички удивил?"
Тъй гордо казал му Иджик,
със глас като на алп велик.
Барис се само позасмял,
тъй както смял се и Кубар:
"Е, щом твърдиш, че е така.
иди, вземи я за жена!"
Поел Иджик към дева-алп,
видял я и замръзнал чак.
Но да отстъпи? Как пък не!
Иджик? Човек на колене? "Ще
те преборя, ей сега,

и ще те взема за жена!"
"Ще мерим силите си днес! -
рекла девицата. - Но чест пази,
не бягай ти във страх.
ако ти хвърля як пердах!"
Тъй рече девата Самар!
Тя мислеше: "Иджик от стар е
род на алпи..." Де да знай.
че стисне ли го яко - край!
Пригответ се за схватка те:
след миг - ръце! След два - нозе
ще вкопчат... Но Иджик запял, на
помощ алпите зовял.
Със песен молел алп Кубар:
"О, ти си кат небесен цар,
дъжд-мълнии сега прати
и към Самар го насочи! "

Със песен молел алпа Джил:
"О, ти си вятър огнекрил,
понасяй огнен сноп стрели
и с тях Самар ти порази!
Със песен молел баба си: н,
"Дулосу, риза донеси,
Бойгаловата кожа дай,
Самар смири и обуздай! "
Със песен молел алп Барис:
"О, ти, герой с око на рис,
дари ме с плитка от Кубар»
да вържа девата Самар!"
Рой алпи - всеки съжалил
тоз момък горд и смел - Иджик.
И щом се счепкал със Самар,
засвяткват мълнии-пожар!
Тез мълнии - стрела в стрела! -

летят към страшната мома, но
все не могат да я спрат:
напира тя, тъй - гръд във гръд!
Обгърна богатира-мъж,
ако го стисне отведнъж ще го
пречупи тя на две,
както змията зла - мишле.
Взел люспестата кожа там
на майка си Бойгала, сам
Иджик момата озапти -
сега смирена тя стои!
Но как да мръдне тоз товар?
Взел плитката на алп Кубар,
използвал я като аркан,
пристегнал я като шаран!
И ей го, дърпа, влачи той -
таз Дева плаче май за бой! С
последни сили - ех, товар! -
той вдигна Девата Самар.

Във въздуха - ръце, крака! -
се мятат като ветрила
След туй я възник... Ох, боли!
Ей тъй се яхат тез моми!
Иджик - Самар... Мъж и
Жена!
Барис се радвал на това,
със гордост казвал: "Чакам внук,
и не един, а много тук! "
Роди му след това Самар
четирма сина - божи дар. А тез пък
дадоха живот
на четири рода - род до род.
И всеки мъж от тоз народ -
заветът на Иджик е строг! -ще носи
плитка на глава:

победен символ в таз борба.
За спомен скъп на брачен
пир
засипват младите безспир с монети
лк)спести, безкрай.
сребро, превърнато в сокай.
Лаиш бе алп. Иджик - човек.
Дружаха. Братя! Век? До век!
-Безсмъртието си Лаиш
отхвърли зарад брат Иджик.
Иджик опасно заболя...
Веднъж дори му чак призля. За да
изпълни братски дълг,
Лаиш за цяр пое на път.
Отправи се към Хините.
По цял свят славеха се те. че
произвеждат цяр и лек
за млад, за стар - алп и човек.
На връщане, без капка жал.
причакан бил от алпа Мал.
Враждувал той с Боянов род -
безжалостен бил. тоя скот!
Приемал облика на бик
и спирал пътниците с вик:
"На всички пътища стопан,
аз Мал съм, искам свойта дан!"
Лаиш, търговец и пастир.
ни във война, нито във мир пред Мал
той жертви не бил клал -
и Мал - Лаиш възневидял.
Лаиш, начело на керван
вървял в пустинята Куман. Тогава
Мал със рог, решил,
ударил дремналия Джил.
Разсърден, Джил се
разфучал,

задухал яростно към Мал и не видял,
че с пясък там
засипва целия керван.

Под пясъка дълбоко скрит,
Лаиш от мъка бил разбит..

"Таз смърт за мен е - рекъл

тих -

зашото майка си убих!"

. Барадж, случайно, алпът-змей

Лаиш намерил... Леденей

. трупът... До него - цяр

лежи...

Така спасен бе брат Иджик!

От благодарност към Лаиш

той тримата му сина - виж! -възпитал

- истински мъже! -

три рода основали те.

Във заника на своя път

Иджик поведе - рът през рът!

към планините древни Хон

той седем рода- по закон. .

Бе тясно край Дулосу

веч...

Затуй народът му далеч

„ замина... Яздят - кон до кон!

-

могъш народ, наречен Хон.

Във памет на Дулосу там

-

река-жена, известна нам -

Иджик се Дуло назова -

така известен е сега. ;

Иджик потомци има днес,

царе на Хоните са - чест! По старша

линия царят -

род Дуло! - тъй ги знай светът!

XII ПЕСЕН

КАК БЕ ВЪЗОБНОВЕН НАРОДЪТ ХОН

⁸⁷
Особено прославен бе
народът Хон, народ море, по времето
на Джилки-хан,
да царства и владей призван.

Непобедим бе в битки той -
гърди срещу гърди във бой! Народи
много покори
и с Хон ги той съедини.

Успешен набег - плячка,
чест! -
разнасят слабата му днес.
Държава всемогъща Хин
разтърсва с дух неукротим.

Завзе той половин Хина г
след страшна кървава борба.
Постави стражници чак там, где лей
води река Кубан.

Наплашени от Джилки-хан,
Албастий, страшен Там Тархан,
помолиха за помощ те,
та хинците да отърве.

Албастий мъртъв лебед взел.
стрела от Дулов самострел. пронизан
го подхвърлил сам,
где стан-станува род избран.

Потомците на алп Лаиш
почитат Лебеда - фетиш. Обидени,
след вожд Есег,
в галоп от Джилки-хан - далеч!
И без есегите - бойци,

Хон срещу Хинските стени напират -
буен, див порой.

"Албастий, помощ!" - плач и вой.

Албастий и Аждаха там
скрояват своя хитър план.

Аждаха заяви тоз час:

"На Тюрк дарявам щерка аз!"

Аждаховата дъщеря -
разпътница била и тя! -, пробутват
му я - тъй без брак! -, .. обидили
Небето чак.

От "Тюрк в погнуса - син
след син! -
отделят се... Под свода син нашир и
длъж далеч в степта създават нови
племена.

Но с Борк остават куп бойци
-
пияни дръзки храбреци. С тях алпът
ще нападне там
коварно, подло, Джилки-хан.

Тюрк обещал да тръгне пръв -
нали Аждаха като стръв пробутал
бил му за жена
разблудната си дъщеря?

Аждаха ненавиждал сам
тез Хони, тоз народ избран, та те
изтребвали без жал
чедата му, родени в кал.

Съсичали ги - къс по къс!
Окачвали ги - страшна мъст! -по
клоните на Всеки дъб -
навсякъде! - по път над път.

Бойците Хон и ден и нощ

към Хин напират с пълна мощ, но
нямали си стражи те
пред Тюрк - нали роднина бе?

И Тюрк нападна Джилки-хан
във неговия главен стан. Съсече
шепата бойци.

поби на кол цял куп глави.

В котле за жертвена храна
на Джилки вярната жена постави
първороден син -
в реката пусна го самин...

По него - лък до лък! -

свистят

стрелите тюркски от брега. Видял
туй всичко сур елен -
на водопой бил тоя ден.

Та тоз елен, еленче бил,
на лов го Джилки пощадил. Сега
еленът - самец с чест! -
извършил благороден жест.

Котлето хванал със рога,
понесъл се като стрела,
така от хайката спасил
той младенеца, царски син,

Четирсет ноци, толкоз дни
еленът бяга - не! Лети!
Сред Седморечието чак
спасителен достигнал бряг.

Там раните му със трев
церили жерави добри.

А после този млад юнак
при царя бил отнесен чак.

Нарекъл момъка - Газан,

по името на знатен хан. А щом
напълно възмъжал.
топ своята дъщеря му дал.

И тъй Газан възобновил,
народа Хон той възродил! Извършил
подвиг не един:

при цар на служба - царски син.

Възнаграден богато бил,
чеда си със земя дарил.

Но след смъртта на тоз Газан.

междуособна пламна бран.

Роднините му там били

от тюрк и алп, от зли по-зли! Затуй
синът му Булюмар

на Запад станал хонски цар.

Саксин, Саклан, Шир, Бури

чай

ще помнят конски тропот, лай.

Разбил румипци, син Алвар

до Сула стигнал, хонски цар!

---В ония стари времена -

вражда, война подир война! -

тук див, там джин и богатир

делят света надлъж и шир.

В ония древни времена

на почит мъдростта била. Но как

мъдрец би сочил с прът

към Истинската вяра път?

Затуй по старата Земя

заблудата, като змия. оплитала

човешки род -

в мрак тънел не един народ.

Затуй по древната Земя -

ни милосърдна доброта, ни

благостен, възжаждан мир,

а зло царяло, зло - безспир...

Затуй нашир, затуй надлъж -
ту бавно, ту пък отведнъж! -Доброто
хвърляло се в сеч,
проправяло си път със меч.

87

ПЪТЯТ КЪМ ДОМА НА ДЪЩЕРЯТА НА
ШАН-АЛБАН .

1 ПЕСЕН
КАК АТ НАМЕРИ ТУЛПАР

В онези стари Времена -
Бащу е писал за това, мир на праха
му - прах нетлен! -
брат - брата си убил свещен.

Авар закла без жал Алвар -
премъдър, славен хонски цар. '
Домогвал се - какъв разкол! -
към власт, към слава, към престол
Поканил го на весел пир,
повтарял му Авар безспир,
че иска да го почете
пред поход срещу франките.

Да носи, казал му, безчет
богати жертви за успех. Тъй Бог не
ще отвърне лик от замисъла им
велик.

Алвар пристигнал при Авар,
:
като при брат, а не при цар. Приел го
онзи с почит в Ат
на Сула, в главния си град.

Алвар дружинници не взел -
при брат на гости бил поел, а само
четири жени -

алп-бип държал на старини.
На брат си вярвал той

така.
че взел на пира за ръка
сина си малък Аудан -
деветгодишен малчуган.

Тъп доверчив, наивен бил!
Но този весел, славен пир завършил
страшно - нож връз нож! -злокобно
звъннали среднощ.

Убийци прати му Авар -
заклаха царя си Алвар!
Жените му не пошади.
макар че бяха те алп-бий.

От черепа на роден брат
направи жертвен скъп черпак.
С таз чаша бързо се опи -
утеха търсел, може би...

Препуснал бързо Аудан
далеч от чичо си - в Кашан.
Всевишният се възмутил,
невръстното момче спасил.

В гори, по хълми крил се
вред,
назвал се Ат - о, град проклет! да не
забрави рода свой
нарекъл се и Дуло той.

И ето, възмъжал, на кон с

препуска в набег - вихрогон! Земята
тъпче на Авар,
мъсти за татко си Алвар.

Сред дим и сеч
размахвал меч
громял врази, но с родна реч...
Съзрял убиеца и в миг

разсякъл неговия лик!

Пред хайката - насам-натам!
- препуснал пак назад в Кашан.
Намерил тъмна пещера
и скрил се с факла във ръка.

Но вражи гласове звучат!
Принуден бил юнакът Ат дълбоко в
пещерния мрак
от вход през вход да търси зрак...
Но кой ли див усети Ат?
Нахвърли му се изотзад. обгърне ли
топ Аудан,
с ръце ще го приклеци там!
Приличаше на плоча с мъх

обрасла... Тежкият му дъх вонеше...
Двете му ръце -
бодливи клони във даре. ...
Попаднеш ли на този див,
едва ли ще останеш жив.
ръце те къса - къс по къс! -
дори да си могъщ на ръст.
Жестока схватка! Ат успял,
отскочил, меча развъртял, - -
отсякъл страшната ръка i
преди да го пречупи тя.
Тогава дивът - планина! -
притиснал го като скала.
Със тялото си искал там
да смаже храбривия Аудан.
Но Ат размахал боздуган,
в коляното го пернал - дан!

Дивът се срутил - зид, стена! -
в несвяст притихнал... Докога?
Затърсил бързо пътя Ат.
Веднага спуснал се назад,
но в тая страшна пещера . '
от изход няма и следа.
Отчаян бродел в мрака той:
тук вход, там ход и ето - стоп! -
в задънен пещерен заслон
намерил богатирски кон.
Зацвил конят - славен час! -
и казал със човешки глас: "О, воин
храбър, тук ела,
прекланям се пред теб, хвала!
Ти надделя над страшен див -
ужасен, гнусен, похотлив! Това бе
алпът Шурале,
потънал във злини - море.

Обзет от лудата си страст,
ломеше тоз подземен бяс от корен
лес до лес голям -
препечвали му хода там.

От дебстбените ни гори -
зелени, сенчести, добри -остави цял
пустинен дял -
така ги бе възневидял.

Тез джинове - о, зла съдба! -
стопани са на.свят Тама. Те тук ме
скриха, мен, Тулпар.
кон окован със мрак - другар.

О, няма дружба! Див със див
воюват с порив страховит. И алпи,
старши алпи - да! -
със младши алпи - бои, война!

Повярвай ми: йорег и
джин
най-страшни са под свода син.
Надмогват всеки младши алп.
надхитрят всеки старши алп.
И още: има алпи зли,
родени сякаш за злини. при тях на
служба в студ и пек -слуги на джин и
на йорег.

Един от тях е Шурале -
ти днеска справи се добре със този
алп, обрасъл в мъх!
Лежи той там без сваяст, без дъх
Но тук, в подземен свят Тама
от лют по-лют е засега Албастий,
подъл Там Тархан.
на джинове върховен хан.

За мойта сила знае той,
заставя ме със мъки, с бой да бия по
Земята - дан! -
с копита тежки, подкован.

Ехти и стене земна гръд!
Той искаше небесна твърд със трус
да срине, божи свод, да погребее
човешки род.

Крепеше ме надежда-лъч,
опитах се със силен къч! -Албастий
да ударя там.
но ето ме, заточен, сам...

Виж раните ми - бод до бод! -
потънал съм във кървав пот. С кръвта
изтича сила, мощ.
сънувам ден сред тъмна нош.
Яхни ме, ще те изнеса

оттук на горната Земя! Заклевам се,
и без юзда
ще следвам твоята ръка!"

Ат букаите му строшил.
възседнал го - недраг-немил. Тулпар
изцвил: "Дръж се, брат, напускаме
подземен свят!"

Едва изскочили навън,
Тулпар изпаднал в тежък сън. Така
бил свикнал с черен мрак,
че ослепял от слънчев зрак.

Всевишният това видял,
очи по-зорки той му дал! Тулпар
навек да бъде с Ат -
чутовен конник с кон крилат.

II ПЕСЕН

А Т УЗНАВА ЗА КРАСАВИЦА
ТА БОЗ-БИЙ

Тулпар със новите очи
видял, че Ат мълчи, тъжи: "Хей,
богатир опечален,
не си доволен ли от мен?"

"Душата ми е цял вулкан! -
му казал тръпен Аудан.

-В неясен порив ври кръвта...

Нима дошла е любовта?

Но где? Коя? С омаен лик,
о, Дево, покори ме в миг. С душа сред
дивна красота,
сърце в сърце - о, две сърца!

Та как спокоен да стоя,
като не знам коя е тя? Достойни ли
един за друг

ще сме - съпруга и съпруг?"

"Аз чувах за такваз мома...
Живеела сред планина в имение на
татко стар..."-
му казал тихо кон Тулпар.

И тази чудна планина
в недрата има пещера. Там обитава
алп Барадж -
добър приятел, Верен страж.

Под облика на змей свенлив,
разправят, че добър е див. Рищав, на
Девата баща,
му бил хазаин засега...

Таз планина е връх Татеш -
мисли си ти каквато щеш! Баща на
Девата - узнах -
бил алпът Шан Албан Рищав.

Рищав е старо име, знай,
на тази планина без край. Сега там
племето Татеш
живее си, плоди се - гмеж!

Владението на Рищав
се казва Банджа, разузнах, или по
хонски тоз край бил
наречен ей така - Барджил.

Разправят, змеят-алп
Барадж
наел се, служи у Рищав. На стража
ден и нощ той бдял, накратко:
мишките ловял!

От тях примирала от страх
там дъщерята на Рищав. Красавица
нечута, тя
е с плаха, но добра душа."

При тези думи пламнал Ат,

проболи го в сърцето чак: таз щерка
на Рищав - Боз-бип! -тя значи му
кръвта влуди?

"Води ме, братко мой,

Тулпар,⁸⁷

Небето ми я праща в дар! Красавица
със кръшен стан!" - възкликнал
гръмко Аудан.

Въздъхнал приказният кон:

"Но как, къде, по кой разклон? Не
знам аз пътя към дома
на Шан Албан Рищав сега..."

Започнал да се мята Ат,
пришпорвал коня си крилат. Посока
дирил, търсел знак,
къде е Девата все пак?

В галоп! О, безконечен бяг
на любовта под пламнал стяг..
Друг кон би паднал - бедна твар! - но
не и кон като Тулпар.

Препускал той без сън,
безспир,

и ден, и нощ надлъж и шир по
стеги, пясъци, плата,
над хълми, свлачища, блата...

Пресякъл Ат на кон крилат
половината на този свят, но не
намерил дом избран,
владение на Шан Албан.

Но другия невидим свят -
неведом, странен, непознат! -
се криел като зад стена
под ключ, с желязна бил врата.
Пристигайки до таз врата -

без сили, изтощен, в беда! - едва
прошепнал тихо Ат:

"О, няма край този път нерад..."

Задрямал - миг ли, два ли, три? -
явил му се на сън Барин.

Служител бил на светъл дълг
този алп под облик на Сив вълк.

"Ти ще преминеш, буен син -
му казал Сив вълк - алп Барин -
през шир-поле и вис-върхар
въз планината с кон Тулпар."

"Таз чудна, странна планина
е зад Желязната врата!" - си
казал сепнат, като в сън. -

"Ат, скачай! Яхвай коня вън!"

Но през Желязната врата
в Суреж, мечтана планина - този
път препречен, пуст лежал,
бил непристъпен - вал след вал.

Аудан-Дуло със молба,
обърнал се към стража зла, да
мине с кон през тази Врата, но те му
казали така:

"Тук нито смъртен, нито див
не е успял да мине жив през тази,
Желязната врата -
не ще допуснем ний това.

Та ний сме стражи на Суреж -
я по-добре от тука беж! Стоим и
бдим дори да мръкне -
не може пиле да прехвъркне."

Разстроен, тръгна си оттам
печален скитник Аудан... След
три дни път из туй поле.
той срещна стотня на коне...

III П Е С Е Н

АТ СРЕЩА АРБУГА И С НЕГО УЧАСТВА

87 В ПОХОД НА АЛАМИР
С железни маски - лик до лик! -
препускат воители - твърд чилик.
Заплетените им коси
развяваха се в плитки три.
"Хей, кой си ти, Елбир крилат?" -
попита стотникът им Ат. "Аз принц
съм млад от Дуло - род!" - отвърна
Аудан - смел, горд.
"Арбуга ме зоват пък мен.
във род Урми съм аз роден - му
рекъл стотникът засмян - не бой се,
принце Аудан!
Не сме разбойници - крадци.
разезд сме, храбреци-бойци от
войнството на Аламир -
Турански цар и наш кумир.
Там, зад Желязната врата,
оназ половина на света, решил е
твърдо Аламир
да пресече - с войска, не с мир!
Там, казват, свършвал Земен кръг
и под Небесния чекрък цял
Златен кладенец стоял -
несметно злато бил побрал.
Ела с войската наша, Ат!
Цар Аламир, такъв юнак.
веднага ще те оцени
и стотник ще те назначи."
Със радост Ат се съгласи,
надежда в него се всели: с туранците
на Аламир

Рищав ще срещне най-подир.
И ето, приближи на кон
там где стои Турански трон.
А там от четири страни
на стража - конници добри.
От Изток, Запад, Север, Юг
по двеста хиляди са тук. Най-храбри
воини във строй
осемстотин хиляди на брой.
И щом престъпил в царски двор,
Ат бил съзрян от орлов взор. "Ще
бъдеш хилядник, Елбир!" - му рекъл
сам цар Аламир.
Красив и мъдър, Аламир
бе цар прочут във бран и мир.
Очите му със поглед строг
го правеха от горд най-горд.
Бил цял в неистов плам - тъй чух! -
вселявал мощен боен дух.
Прогонвал и най-малък страх
у всеки срещнат - слаб и плах.
О, рог зове! О, царски знак!
На кон след Аламир сме пак!
Войската тръгва - гръм гърми! - от
тъпани и от тръби.
Три дни, три ноци - щурм след
щурм!
не се предава тоя друм. Пред тях
- Желязната врата! - заключена
остава тя...
От гняв бил Аламир обзет, Арбуга
дал му вещь съвет:
"Царю! В обход на таз Врата - виж, процеп
цепи планина!"
Тоз процеп казвал се "Тарвил"...

Съветът мъдър
Аламир послушал...
И войска - поройнахлула в друг,
нов свят, без бой.
В галоп! След Слънцето - на път.
След туй обратно, но не в кръг...
Арбуга водел. Той Тарвил
наречен бил от Аламир.
Нахлули във земя Саклан.
а след това в страна Сабан. Пред
всички бил се смел
спечелил слава, чест и власт.
Цар Аламир решил така:
"Таз завоювана страна ще
подаря на моя
смел хилядник прочут, крилат.
И нека в чест на Аудан
таз хубава страна Саклан да се
нарича веч Атил -
Земя на Ат, от брат по-мил!"
След туй превзели - ров след ров! -
огромна крепост в бой суров. Арбуга
пръв нахлул със меч,
но не допуснал в нея сеч.
Защитниците пощадил
сабани... С милост ги дарил. Били
езичници - в тъма.
А той им носел светлина!
Оттегляйки се, Аламир
таз крепост с име е дарил: Арбуга!
"Нека знаят там,
че подвигът му е назван!"
А след това в железен строй
киргизи-смъртници със бой степта
завзели и сега
Киргизка се нарича тя.

Но след Киргизия - стена...
О, три стени, а не една!
Невиждана преграда спря
победоносната войска.
Най-първата бе земен вал,
а втората - от дънер цял. Но третата
бе камък сив -
граден, споен и държелив.
Преграждаха те пътя - знай! -
към Хина, най-пустинен край. Там
златен пясък - планини! -
блести в застинали вълни.
Пустиножителите там -
все хинци, цял народ избран - на
стража бдят пред входа стар на
Златен кладенец - бунар.
Възнаградил ги щедро сам
Албастий зъл, Тама Тархан, за
вярната им служба там
със Златен пясък - жълт саван.
Прочути хинците били
със майстори, с дела добри, но
Златен пясък - зла съдба! -
всели сред тях той алчността.
Захвърлили мотика, чук,
зарязали полезен труд и само
златния бунар
опазвали - той бог, той цар!

Земята не орели вред
и всеки станал людоед!
Изяждали те млад и стар,
дошъл до Златния бунар.
Тъй век след век, безброй лета,
те своята хубава страна

със Златен пясък - хълм
до хълм! - засипвали. О,
златен сън!
Под пясъка - о. небеса! -
оставали безброй неща - и дом, и
книги, и честта -
какво не прави алчността?
Затуй пред яките стени
стена от хинци се яви. До смърт
се биха те безспир
със войнството на Аламир.
Киргизите - туй запомни! -
превзеха първи две стени. ' Пред
третата от камък сив
настръхнали за пристъп див.
Но щом туранците с "ура"
превзеха първата стена, те
занемяха: като в мор
умират хинците - позор!
След тях веднага - ред по ред! -
киргизите умират вред, които
първи тез стени
превземаха във пристъп с дни.
"Хей, чуваш ли ме? Чуй ме, чуй,
и обясни ми, що е туй?" - попитал
смаян, стреснат, Ат
един от Хин, умиращ млад.

На първата стена във бой
с тоз хинец бил се срещнал той и
пощадил го - капка жал! -
а ето го - разплут лежал...
"Тама Тархан се побоя -
ще падне третата стена... Затуй
изпрати в Хина мор.
и ний, и вий да станем тор!" -

тъй рекъл хинецът без глас
в предсмъртния си страшен час и
тихо богу дух предал.
но все пак кротко пожелал:
"Проклето злато! Бягай! Тук
загива се заради друг?
Продадохме души и чест.
умираме и телом днес."
Ат хилядник бил, възвестил -
цар Аламир пък наредил:
"Тръби, тръбач, отбой сега.
в Туран отстъпваме... Беда!"
Отстъпвала войската в ред.
но мор косял - наред, без ред! - и
там в Туран край Бершуди
се разболял и Ат с Тарвил...
"Елбири мои, срам не срам -
не ще ви взема с мен в Туран.
Оставам болните в леса -
войската трябва да спася!" -
им казал сам цар Аламир
и заповядал по-подир да ги
оставят с лек и цяр във пещера една
Българ...

IV ПЕСЕН

АТ И ТАРВИЛ СТАВАТ

ПРИЯТЕЛИ

И СЕ НАЗОВАВАТ БЪЛГАРИ

Голяма яма - вдън Земя
била там тази пещера... А
изходът ѝ - щит до щит! -
прикрит бил с най-невинен вид.
Войската си замина в
строй...

Елбири двама, пак за бой
приготвят се, за мъжка смърт - в ръце
оръжие държат.

Във пещерния влажен мрак
се стичала по пода чак зловонна
гъста черна кал,

дълбока - педя... Не, пищял!

В таз тиня потопени -
смад! -
елбирите стоят, лежат... И - чудо!
Седмица след туй
те оздравяли - чуй ги, чуй!

"Земята нас ни изцели!" -си казали
очи в очи.

Излезли на повърхността, умили в
ручeya тела.

И друго чудо - кон до кон! -
пасели на отсрещен склон. Елбирите
ги яхват в миг,

света огласят с кикот, с вик.

"Да станем братя! - казал Ат,
пришпорил коня хвърковат. - Та
ний деца сме на общ гроб,
роди ни той за нов живот!"

"И тъй се падаме рода -
Тарвил му рекъл - общ баща
Лаиш е имал със Иджик,
били са те от род велик!"

Прегърнали се братски, с плам,
а после казал Аудан: "С
най-здрави връзки ни крепи
роднинството, да знаеш ти!"

"О, туй съвсем не е така!" -
Тарвил му рекъл и глава обронил.
Със сподавен глас

за дружбата започнал сказ:
"Иджик с Лаиш, Лаиш с Иджик -
два брата от баща велик. Били те
крепки синове
на мъдър алп - Боян Имен.
Но главното обаче, знай,
е дружбата до сетен край. Приятели
са те - на смърт
в съгласие до гроб вървят.
А ето че тоз техен брат,
наречен Тюрк, им станал враг.
Убиецът на Джилки, той
е бил в рода си също свой.
Потомците на род Иджик
изколват родственици в миг.
щом те потомци са на Тюрк -
тук родството е враг най-лют.
И друго: помниш ли, в котле
отнесе малкото дете река
Дулосу? Тъй спаси
Газан, на Джилки кръвен син.
Към принца чуждата река
отнесе се роднински. Тя изнесла
го от мрак към ден
в междуособното клане.
Не в ханска юрта, а в гнездо
на жерави отрасна то - детето,
малкият Газан
и бъдещ Седморечен хан.
Самият Седморечен цар
му даде щерка си във дар, затуй там
"сват" е "баджанак" - баща не е, но
близък, драг.
Синът на същия Газан

възобнови род Хонски там. В
награда бе изгнан - от кой? - от
брата, чичовци безброй.

Като изгнанник Булюмар
след Слънцето безспир вървял.
Достигнал степите Башкорт,
край Хина почнал нов живот.
И що? Със слава се покрил,
киргизите той покорил.
Потомците му - меч връз меч! - на
просяци изглеждат веч...

Нали и чичо ти Авар
уби сам брат си - цар Алвар?
Баща ти - о, прости сега! -
от брат получи нож в гърба.

Роднина на убиец там
не е роднина назован. Потомците на
брат убит
намразват братовчеди в миг.

Да, къса се най-як
аркан

от родствените връзки там. Щом
в него нишка ни една
приятелство не изтъка.

О, дружба на човек с човек
е корен всемогъщ навек! И туй
Приятелско дърво
ще стигне до небето то.

Лишиш ли го от корен як,
ще рухне на земята пак. Превило
мощната снага,
ще се превърне във трева.

Щом богатир се закълне,
че сам ще бий кого ли не - не
вярвай... Той ще победи
мнозина... Я си представи

тоз богатир пред алп Барис
и пред окото му на рис? Та той
ще е като дете
разсърдило баща си зле!
Пожар гори във туй око!
Отнема силите ти то. Гърдите ти
ще прогори,
скала да си - ще те стопи!
Но бъдеш ли приятел ти
на онзи славен богатир, добрия
чуден Бат Терек -
не ще погинеш в час нелек.
Той ще прикрие туй око
на алп Барис - горящо, зло! - със
клонка като със ръка -
ще те спаси Терек така.
Не ще издигна аз пестник
над родственика си пребит, но
как да бъда мил и драг
с роднината - убиец, враг?
Затуй са мои врагове
онез урмийци - зверове, макар
че сам от род Урми
съм аз отгледан в пелени.
О, няма нищо на света
от Дружбата по-крепко, да! И
братът е на брат си - брат, ако в
приятелство вървят.
Да, Дружбата крепи всемир!
Единството - душевен мир!
Приятелството - висша цел!
Раздорът - див, горчив предел!"
Туй всичко - реч ли? Сказ ли
бил? -
го казал убеден Тарвил. "Ти прав
си, братко, мили мой! -

въздъхнал Ат сред мисли - рой.
Да бъдем братя и дори
приятели до гроб добри! Щом
днес помогнеш в труден час, то утре
ще помогна аз.

Предлагам името сега
да ни даде таз пещера. И нека
знае млад и стар,
че ние род сме нов - Българ!"
"Съгласен съм! О, славен ден!

-
Арбуга рече възхитен. - Да тръгваме!
В галоп, на път! В аула роден мой и
скъп...

Дали са живи още там
родителите ми? Едвам
издържам... Гложди ме тъга -
проклета да е таз война!
Как искам да се видя пак
със годеницата по мрак! Оставих я
тъй малка там... Сега е извисила
стан.

Ще бъдеш ти най-скъп мой
гост -
не само брат, ти си ми дост! А
мойте майка и баща
родители ще ти са - да!"

V ПЕСЕН
АТ СЕ РАЗДЕЛЯ С ТАРВИЛ И ТЪРСИ
БОЗ-БИЙ САМ

"Прощавай, братко, скъп другар -
въздъхнал Ат - такъв товар не мога аз
да понеса, да тръгна с тебе ей сега.
Не съм свободен... Аз съм в плен:

обичам Дева упоен! Не съм я виждал
нивга аз, но що от туй - горя от
страст!

Сънувам несънуван лик,
ще се ожения аз честит намеря ли
я... Где е тя?
О, райски ад е любовта!
Към нея тръгнал съм, вървя
по път без път като в мъгла. Не
може нищо да ме спре,
пораснали са ми криле.
Ако го знаеш, о, кажи,
и пътя ти ми покажи: домът ѝ
бащин де е там,
владение на Шан Албан?
"Не знам аз пътя към дома
на девата невиджана... Граничат
моите земи
със други девствени моми." -
Арбуга казал огорчен.
Наистина бил уязвен от отказа
на брат си Ат,
и рекъл му с несдържан яд:
"Нима си струва, братко скъп,
да ми отказваш тук сред път? Че
мъжка дружба над жена
стои дори и в любовта!
Ех, жалко! Пътища на две
разсичае сред туй поле. Отивам
в бащин роден край,
в аула - чуй, сърце играй!
Но нищо, ако не сега,
то друг път ти при мен ела.
Желая ти успех и нов
щастлив живот, жена, любов!"

Камшик, юзда, добри коне -
различен път поели те...
Аудан-Дуло пак кръжи,
света кръстосва и тъжи.
Дори го виждали да спи
в седлото, както си седи.
Събудел ли се, питал пак
за пътя всеки непознат...

Веднъж - о, чудни чудеса! -
изгряло слънце през нощта. Но
странно слънце... С лик-луна, а свети
както през деня.
"Всевишният! Това е знак! -
помисли си веднага Ат. - Кажи,
Светило, где е, де
любимата от все сърце?"
Разсмял се слънчевият лик
превърнал се във сив за миг:
"Такава няма на света!" -
а после скрил се без следа...
И втори път посред бял ден
дълбоко в синьото небе среднощен
месец възсиял,
безкрайно ярък, чист и бял.
"Всевишният ми се яви,
над мене той ще се смили! - Ат
пак попитал през сълзи:
Къде живее Шан Кизи?"
Разсмял се месецът с глух смях,
посърнал, свил се като мях. "Такава
няма на света!" -
тоз "месец" скрил се без следа...
И трети път, в безветрен ден -
Ат кретал слаб и изнурен, повеял
вятър - ведър, свеж,

разбуждащ в жилите копнеж.

"Всевишният, това е той!

-

си рекъл Аудан-герой. - Къде да
търся аз сега таз моя Дева, где е тя?"

Разсмял се вятърът зъбат,
в миг дъхнал на гробовен хлад:
"Такава няма на света!" -
тоз вятър скрил се без следа...

"Ех. значи няма с образ чист
Дева с характер поривист!
Тулпар измисли си я там,
побъркан в пещерата, сам..." -
решил най-после Ат - млад,
клет! -

че жребият му е проклет.
Но не намерил пак покой,
налегнат от кахъри - рой...

Не шибал коня със камшик,
не го пришпорбал с грозен вик,
не хапвал залък... В път без път -
вървял като на Страшен съд.

Изглежда бил обезумял...

При мисълта, че идеал изгубва в
този девствен лик -

светът опротивял му в миг.

Отслабнал, сгърбил се съвсем.

напълно бил обезверен Със
собствените си ръие

той ще изтръгне туй сърце.

дълбоко, като със длето

подядено от червей - зло на

мъка, горест и печал -

о, зла съдба! О, скръбен дял!

Започнал с пръсти - чуй ме,
хей! -
доспехи славни - скъп трофей,
да къса, чупи и дере,
за да изтръгне туй сърце.
До кръв ръце си разранил
и целият се разкървил, но
бронята от як метал
той да разкъса не можал.
Заспал сломен и изнурен
тъй както яздел - нощ и ден.
Тулпар пристъпвал в мек раван - о,
нека дремне Аудан!
И - чудо! В сън или мираж,
лъв на Аллаха, верен страж,
Гали на помощ се яви -
Творецът го благослови.
Показал той на Аудан
видение неземно там: с очите си
видял, съзрял онази Дева - идеал!
Невиждано красива, тя
блестяла - утринна зора! О,
липсват думи, спира дъх...
Жена ли? Не, зефирен лъх!
Снагата диша чистота
измита сякаш със роса. Очите и
свенливи, с плам
излъчват негата и балсам
От устните ѝ аромат
на мед се носи. благодат! Коси -
кристали с блясък мек,
блажен чист хлад сред слънчев
пек!

"Това е Девата Боз-бий!

Кон мой, Тулпар, препускай,
дий!" - събуден в миг от сън - мираж,
добил Ат изведнъж кураж.

Узнал най-после, бил видял,
ликът на Девата съзрял, насън,
наяве - все едно! -

о, те ще бъдат заедно.

Не чувствал веч тъга и
скръб,

изпепелили образ скъп. Той пак
усетил огнен зов -

горял, изгарял от любов!

Тулпар - понесъл се в галоп.

В седлото - Ат, същински бог.

Млад вълк преследва плячка, цел - и
няма времето предел.

Отново в търсене, на път!

Към Девата - от рът на рът - .как
жаждата да утоли?

Как глад любовен да смири?

Изчезна - там, яви се - тук...

Не съществува никой друг... Пред
взор, божествен лик видял, е Тя -
върховен идеал!

VI ПЕСЕН

АТ СЕ СРЕЩА С ТАТ ИРАН

Тулпар внезапно спрял сред път
като вкопан на кръстопът.

Разсърден, трепнал Аудан,
понечил да го шибне там.

Но изведнъж със поглед благ
се вгледал във околний свят:
седял на пътя - я го виж! -

един опърпан стар дервиш...
От прах бил побелял така.
че сливал се със пустошта. За
малко конят хвърковат
не стъпкал просяка чудак.

"Хей, клети

просяко, кажи
ми как се казваш? Кой си ти? .
попитал го забързан Ат,
все тъй възседнал кон крилат.

Къде живее Шан

Албан?

Да си го срещал нявга сам? И ако
знаеш, ми кажи
път към дома на Шан-кизи?"

Но грях това било -
закон -

щом, ако седиш на
своя кон
при среща с възрастен,
с дервиш - от коня
ти ще полетиш.

Това го знае

всеки хон,
нали е племенен закон! Но Ат,
побъркан от любов, забравил
обичаи, род...

Да, истина било

това:

сама безумна, любовта мъжа
превръща във глупец,
нещастен глуповат слепец,
към ямата

поел в зиг-заг

по път без връщане назад... А
тази пропаст с вход прикрит
по-страшна е от лабиринт!
Не мръднал
просякът⁸⁷ честит,
не трепнал неговият лик, когато
кон и Аудан
застанали пред него там:
"Наричам се
Шамс Тат Иран,
роден съм в племето Саклан, а
пък израснах край Хурсан -
тъй рекъл той на Аудан. -
Хасан бе моят стар
баща,
а майка - Фатима добра. Мир на
праха им! Верски те
ме посветиха - бях дете.
Аллах на
мене повери
да бъда страж на Аламир и
гробницата му "Султан"...
А мястото и - хей го там!"
"Нима настигна го смъртта?
Цар Аламир зарит в пръстта?!
Туй пусто място - как пък не! - е
гробницата на царе?"
"Не, жив е още
Аламир -
дервишът строго
пояснил. - но той е
смъртен, ще умре,
както безброй слуги -
царе.
Ще се представи
той на съд!

Всевишният, като в
съсъд душата му
претеглил там.
път вечен ще посочи
сам...
87 Творецът се
яви за миг
във промисъла си
велик и рече: "Тука
мавзолей
на Аламир ще се
синей!"
На вярата във
правий път
встъпи, душа на
кръстопът! Кажу,
Аудан-Дуло плах:
"Друг бог не знам,
освен Аллах!"
Всевишният,
могъщ, лъчист,
ще ти покаже пътя
чист към Девата, към таз
мома,
която търсиш по
света!"
"Аз нямам време!"
- рекъл Ат,
Бил груб с дервиша
чудноват: безцелна
среща, време - кът,
как тъй ще спре на
кръстопът?
"Разбирам, че
дори и ти

си, Тат Иране, прост
дервиш. Не знаеш пътя
към дома
на Дева, взела ми
ума.
87 Така че, махай
се от тук,
 изчезвай яко дим, без
звук! Ще те премаже моят
кон -
 камшикът ми е висш
закон!"

 Не мръднал
просякът чудат...
 Ат шибнал с бича кон
крилат. Тулпар, дервиша
съжалил,
 със скок живота му
спасил.

 След този удар -
как боли! -
 кон като вран се
извисил, от облаци - в
море! - паток,
 изплувал той като
рибок!

 А после цели
версти три,
 но - хиляди! -
препускал, рил с копита,
изкопал овраг -
тогава попритихнал чак...

И двамата, ездач и кон

разбрали: вятър вихрогон
не стига се... Тулпар
кръжи.
а Ат в седлото кротко
спи...

87

VII ПЕСЕН
ТАРВИЛ СПАСЯВА АТ,
НО ОТНОВО С
РАЗДЕЛЯ С НЕГО

Насън, наяве ли -
Боз-бий
пред Аудан-Дуло се яви.
Щом името и назова
изчезна тя като в мъгла.

Най-неочаквано
среднощ
се разиграла буря... С
мощ засипала тя с пясък
Ат
до шията, със коня чак.

Разбуден, в
ужас Аудан
разбрал, че е затрупан
там. Отчаян, мъчел се с
ръце
той пясъка да изгребе.

В туй време
странник-богатир
дочул как Ат крещи
безспир в огромен
пясъчен капан -
не яма, гърло на вулкан!
Надвесен, той го
съжалил...

растящ наблизо бор
пребил и спуснал неговия
върх
във ямата наместо връв.

Със зъби
⁸⁷вкопчил се, върха
държи Ат... Бора - тетива
отпуснал рязко тоз юнак -
дърво ли? Лък то стана
як!

Изправяйки се,
бор-стрела
изтръгнал като на шега

от пясъчния им капан
Тулпар-кон, с конник -
Аудан.

На себе си щом
Ат дошъл -
все още бил във пясък
жълт -видял Елбир - млад,
с риж перчем
едва прикрит от бляскав
шлем.

Със златна маска на лице
-
неволно екнало сърце
-пог него в пяна конят
бран,
стрели четирсет във
колчан!

Горял
жертвоготовен плам

във зора тъй познат и
прям. "Каж ми, кой си ти,
Елбир?" -
Аудан с трепет
промълвил.

⁸⁷ "Арбуга съм,
прозван - Тарвил
от цар Турански Аламир.
°

От род Урми - перчема
виж! -
потомък съм на алп Лаиш.

Премина мойта
младост там
на бойното седло, във
бран. Настъпи време -
дом, Жена! -
мен сватба чака ме сега.
'

И годеница с
чуден вид,
наречена е тя Танбит,
дочака ме и ето на -
ще бъде моя тя жена. "

На сватбата ни -
рой след рой! -
с монети сребърни
безброй обсипваха я -
часжю час! -
щастлив, а как се радвах
аз...

Но в оня миг
тъй чуден, лек,
по клоните на БатТерек

съзрях аз кървави листа -
какво ли значеше това?

Тогава моята
87Танбит -
урмийка не само на вид!
-ми рече пред онуй дърво
свещено, гордо и добро:
"Твой родственик
е във беда.
иди му помогни сега. '
Аз ще те чакам, мъжо
скъп.
върни се, щом изпълниш
дълг.

Ти ме остави - бях
дете.
С войската бе къде ли не.
Когато с тебе се видях,
девойка-пъпка вече бях.

Не дни, години
чаках аз,
очи не склапах в късен
час. Все чаках, чаках...И
сега
на сватбен пир ще съм
сама..."

Седло, юзди, връка -
камшик...

От сватбата препуснах с
вик на помощ - гинеше
мой брат!
Но кой? Къде? Кога? И
как?

⁸⁷ Оказвай помощ,
добрина
на всеки праведник в
беда. дори да ти е
непознат,
по-скъп е той от роден
брат.

Затуй сега съм аз
при теб
след път далечен и
нелек,,
на брат подадох аз ръка,

за да избегнеш ти
смъртта. -

Каж ми,
страннико злочест,
не си ли ти със име, чест,
достоеен брат да нарека,
когото трябва да спася?"

'
"Не си ти сбъркал
- о, Тарвил! -
та ти си ми от брат
по-мил. А аз съм
Дуло-Аудан
от хоните, народ голям!" -
тъй рекъл Аудан
в ответ,
ридаейки, несретник
клет. В душата му от

чувства - рой бушувал
истински порой.

Не го познал дори

Тарвил,
макар че Ат без маска
бил. Тъй изнурен, тъй
променен -
от горести почти сломен.

Превърнал се на
старец той -
кой би познал героя, кой?
Приведен, с бръчки на
чело,
съсхрен в своя път -
тегло.

Обраснал
страшно, със брада
и гъста сплъстена коса,
приличал Ат на някой
звяр -
три дена нито пил, ни ял!

"Прости ми,
братко Аудан!
Не те познах, че ти си там
във тая страшна яма бил -
тъй силно си се
променил!" -

зарадвал се така
Тарвил,
едва ли не го задушил
прегръдките си... След
това
му казал с горест във
гласа:

"Не бях прав, братко...
Помня аз
как те упрекбах с гняв
тогаз: "Нас мъжа дружа
ни крепи, жена ли ще ни
⁸⁷раздели?"

Но сам аз влюбих
се така.
че паднах в плен на
любовта. Да бързаме -
това е чести
на сватба си покаян днес.

Ще отпочинеш
там при мен
в дома за тебе отреден. О,
няма нигде по света
по-славно място от дома!

Ще видиш моята
Танбит
каква е само булка - с вид
на господарка... След
това
ще търсим и за теб мома!"

"Ох, братко, ти ме
извини -
Ат тихо, с мъка
промълвил -Боз-бий е
моят идеал,
на нея всичко съм отдал.

На сватбата без
мен иди.
прощавай, моля те,
прости! Та ние вече знаем
с теб
какво е любовта -
ковчег..."

"Не трябва, Ат, да
тръгваш сам -
та ти вървиш
едвам-едвам! -Тарвил му
казал със сърце
87 разполовено там на две. -

Не ще те изоставя
аз
във този тежък труден
час. Сега разбирам, брат
спасих:
нима на смърт го
поверих?

Ще ти помогна,
братко скъп.
към Девата да найдеш
път.

А моята Танбит, аз знам,
ще възприеме всичко с
плам.

Затуй ме чакай
тук три дни,
три дни и нощи - точно
три! Тя, знаеш, моята
Танбит
ще одобри туй всичко в
миг...

След туй при теб
се връщам аз.
ще те спася от зло завчас.
Не мога сватба със Танбит
да вдигам, от тъга
пребит."

Препуснал с коня
бърз Тарвил.

Три дни, три нощи... Как
се спи в очакване под
звезден мост?
А от Тарвил - ни вест, ни
кост...

⁸⁷ Безкрайно
огорчил се Ат -
бил сам във тоз
враждебен свят. Изсъскал
бич, Тулпар лети,
по-бърз от вятъра -
хвърчи...

VIII ПЕСЕН
 ПЪТЕШЕСТВИЕТО
НА АУДАН ПО МОРЕ

Море Сакланско - стръмен
бряг! -
Тулпар се спънал в своя
бяг. Ат излетял като
чувал,
в седлото бойно бил
заспал.

 Обидил се на
кон-бегач:
"Тулпар, къде така по
зрач? Не пазиш своя
господар,
не съм ти вече аз другар!"

 Разсърден, яден -
Аудан
решил, от гняв бил
обладан: "Продавам
ненадежден кон,

зове ме морски
хоризонт!"

Намерил бързо
купувач,
⁸⁷там някакъв
предприемач, продал му
Ат без жал Тулпар и
купил кораба му стар...
"Надежден кораб
е това,
. ще те закара до
целта! -
му рекъл хитрият лихвар
и яхнал чудо-кон Тулпар.
На палубата стъпил Ат...
Веслата хванал и във такт
гребат, натискат - роб до
роб! -
гребци в окови, в кървав
пот...

Но там, в
откритото море.
нападнат корабът им бе
от куп разбойници –
крадци,
пощада не познават, зли!
С въжета, с куки -
борд до борд! -
от корабите правят брод.
Налитат върху Аудан
за плячка - вълк до вълк!
- пиян.

Със викове, със кикот -
ад! -

щурмуват кораба на Ат.

Гребците молят се - беда!

Аудан се хвана за лъка.
87 Стрела в стрела -
все жива цел! -
на прицел Аудан ги взел и
не пропуснал ни веднъж:
търкаляли се - снопи ръж!

Изстрелял
всичките стрели -
пирати толкоз повалил.
Със меч и копие в ръка
нападнал кораб на врага.

Едни -
простреляни висят...
До тях - съсечени лежат!
И скоро корабът - пират
сам плячка станал той за
Ат.

На кораба със бой
превзет
открил той пленници
безчет. Свалил оковите
им тежки
и се отнесъл с тях
човешки.

Ат дал им хляб,
вода, храна
и дрехи, взети от врага.
Сред пленниците
срещнал там един със
името Хасан.

Хасан му рече с
поклон: "Мир!"

хвала ти, славен млад
Елбир! Ти нас спаси със
своя лък -
поклонници на хаджилък.
Пиратите - йореги

⁸⁷Са!
Нападнаха ни през нощта
на малък остров - чуден
кът,
към светите места на път.
Не ни убиха, а
във плен
ни взеха - о, нещастен
ден! Със бой повтаряха
ни там:
"Потъпквай вярата си
сам!"

Кажни ни ти сега
какво
да те възнаградим с
добро? О, славен воин.
дълг и чест.
със кръв защита дал ни
днес!"

"Поел съм към
девица - цвят.
избранница на порив
свят, но път към нея аз не
знам,
къде ли е домът ѝ там?"

Баща ѝ - Шан Албан
Рищав
нарича се, това узнах.
Боз-бий се Девата зове,

плени тя моето сърце."

Тъй рекъл Ат на
тоз Хасан,
видял му се почтен,
разбран. А онзи казал с
87 най-тих глас:
"Търговец - мюсюлманин,
аз

обходил съм
половина свят,
но ни съм чул, нито видял
Владетел с име Шан
Албан...
Рищав ли рече? Не, не
знам...

Голяма е Земята,
знай!
Аллах владее я безкрай и
без начало... Само той
познава пътища безброй.
Но стъпиш ли по
пътя чист
към права вяра - път
лъчист! -Творецът ще
посочи сам
най-верен път към Шан
Албан.

Спомни си ти за
Аламир:
Булан-арап го бе разбил,
преди туй - перси
победил,
царкиня Марбия пленил.
Попита Аламир
тогаз

един дервиш - в труден
час! -"Кажы, мъдрец, как
тъй Булан
по-силен бе от мене там?
Нима туранците
⁸⁷ми веч -
Чедата Вълчи! - в бран и
сеч" не са най-силни на
света?
И как? Защо? И откога?"
Отвърнал
просякът пресвят:
"По-силен няма в този
свят от воин-правоверен
там,
обрекъл себе си в курбан.
Арабинът бе в
битка слаб,
но се превърна във юнак,
щом рече гръмко на
възбог:
"Освен Аллах, друг няма
бог!"
Възславиш ли
Твореца ти,
ще станеш сам
непобедим. Със вярата си
към Аллах
Булан е силен, вдъхва
страх."

Тъй мъдър бил
дервишът клет!

Цар Аламир със тоз съвет
и с боен вик: "Аллах!
Аллах!" -
разбил Булан на пух и
прах.
⁸⁷И Марбия освободил,
със любовта си я дарил.
Персийката - жена добра
му стана скоро след това.
Така за първи път
Булан
загубил битката си там.
Забравил той кому
дължал
победи - тъй се възгордял
Аллах тоз час ще провери
кой как на вярата държи..
Цар Аламир бил казал в
реч:
"Единствено на своя меч
победите си аз дължа!" -
и си изпатил за това.
Наказал го Аллах велик
от Хина да отстъпи в миг.
За да избегне гибел зла.
част от Туранската земя
на помощ призова Аллах -
спасен бе всеки слаб и
плах.
Ти вяра права приеми!
Та тя нали така спаси
турански воини - ред до
ред! -
стена е тя, Железен
плет."

"Ех, виждам, ти, Хасане
клет,
си благороден, не
проклет -му казал гордо
Аудан -
⁸⁷Но как да ти повярвам
сам?

Ний хонците от
памтивек
в жив дух, от прадедите -
ек, сме вярвали... Така
Иджик
в потомците си е велик.
Повярва славни Булюмар

-
Газамов син, пръв вожд и
цар! -сам в чужда вяра,
сред Кашан.
Спомни си, враг разби го
там!

Повярва, помниш ли,
синът
на славния.. във чужда
вяра на Кашан?
Разбит от врагове бе там!

Мъж не гадае във бойна
коя е вяра по-добра.
Привично е за хонски род
да вярва в дух на прадед
горд!
Пътувам, нямам време аз
-
щом спра за миг,
загубвам час!
Несподелената любов

е огън, зов, а не покров."
"Почакай, Воино
стремглав.
да се помолим на Аллах,
да те предпазва от недъг,
⁸⁷да облекчи той в твоя
път!" -
Тъй молил го Хасан
грижлив,
но Ат бил горд,
нетърпелив: "Прощавай -
рекъл му - прости,
добър поклонник бил си
ти!"
И с кораба си стар, но
лек,
отплувал Аудан далек...
От палубата дълго там
му махал верният
Хасан....
"Къде ли е Боз-бий сега?"
-
Ат вече клюмнал бил
глава. Два дни, две нощи
той не спал, преследвал
образ - идеал.
На третия - помръкнал
зрак.
угаснал ден до черен
мрак. вълни - стени и
буря зла -
морето тъне в мъгла.
Гребците молят го със
плач:

"Хей, воин! Не бъди
палач, веригите ни ти
свали -
къде ли ще се денем ний?
По-ловко ще гребем без
⁸⁷тях
през тез вълни...Това е
грях! Изстрадалите
пожали,
над нашта участ се смили!
Потъне ли тоз кораб стар
и ние като жив товар на
дъното ще полетим -
нима ще го допуснеш ти?"
Аудан-Дуло се смилил
и своите роби съжалил.
Гребците мигом разковал,
така увереност им дал.

Но вятърът - фучи,
вилней!
А бурята - гърми, бесней!
Заспал измъчен Аудан
сред разковани роби там.
Гребците оковал ги страх
от бурното море под тях.
Решили, всички ще
измрат.
ако на Ат се подчинят.
На небосклона тъмен, Ат
видял: далеч звезди
горят. Били те
единадесет...
"Гребете толкоз дни
наред!" -

им заповядал буйно Ат.
Но те решили си да спрат
и да изчакат бурен вал,
да попремине този шквал.
Над разбеснялото море
просветна малък къс⁸⁷
небе.
Под него чист, красив,
нечут! -
лазурен бряг сред
изумруд.
Гребците оковали Ат
и спящ в сандък, като във
ад, положили
го...Слушай: пляс! -
в морето хвърлят го без
свят.

А после с кораба
си стар
насочили се без товар
към бряг измамен, бряг
ронлив.
спокоен уж, но пуст и див.

И - ужас! Край
самия бряг
подводни зъбери стърчат.
Понесли кораба, вълни
пенят се - вал след вал! -
скали..

Разбили се!
Трески хвърчат
по камъните, по брега...
Гребците подли - роб до
роб! -
намират всички бездна -
гроб...

Затворен, спящ и
окован
в морето плавал Аудан
под звезден кош по път
нелек
⁸⁷В сандъка... Сякаш бил в
ковчег!
Дванайсти ден,
дванайсти час!
Изхвърлили вълните с бяс
сандъка тежък на брега...
Ат се събудил - ох, глава!

Размърдал той крака,
ръце -
сандъка спукал кат яйце.
Ат се надигнал и видял -
на остров някакъв бил
спрял...

Но как да плува
окован?
Започнал с пръсти Аудан
окови тежки да троши
и къс по къс да ги руши.
Но толкова бил
изтошен.
вдървен, отпаднал,
изнурен -оковите едва
свалил
и в сън дълбок се
повалила. ...

И - чудо! Ат видял
насън

Тарвил, Хасан - стоят
навън... Аллах над него,
сякаш бди...
А там - прекрасната
Боз-бий!
87 Сред облак пара -
пелена.
във баня къпела се тя...
Под нежната и кожа -
свят.
сърце и жилки трепкат
там.
С къпинов сок, мед и елей
разтрива се... и розовей
снагата й уханна... Да!
Богиня млада - не жена.
Не издържал,
простенал Ат,
повикал я сред сън
благат. И сякаш чула,
бързо тя
прикрила своята голота.
Била уж гола, но
с коси
тя скрила своите гърди.
снагата чак до колене ~
в сияние златисто... Не!
И точно в този
миг красив
страшилище -
жената-див, във
образа на Мишка зла
към Боз-бий втурна се -
стрела
Оголила тя - зъб
връз зъб! -

обмазала със кикот тъп
девическата и снага
със миша тор... Да. със
лайна!

И скрила се... Де?
⁸⁷Дявол знай...
Боз-бий във ужас - виж.
ридай!

При татко си
търчи в сълзи,
а той не я познал дори.

Изпаднал в ярост
- ех. че сън! -.
от гледката... "Мръснице.
вън! -извикал гневно Шан
Албан. -
Ти нямаш чест. ти нямаш
свят!"

Той не повярвал
оскърбен -
видът ѝ бил тъй
променен! -че Боз-бий му
е дъщеря.
Напразно клела му се
тя...

"Изчезвай, махай
се оттук -
о. торно тяло! - смет.
извикал побеснял от яд,
натирил я от къщи с
крак...

В ридания
върви Боз-бий -

дъждът я мокри, град я
бий! - -далеч от своя
роден дом
без сън, без покрив, без
подслон...

⁸⁷ По път без път
във час нерад
издебнала я изотзад
пак тая Мишка - мръсен
див! -
завлякла я в подземен
скит...

Най-после
свършил сънят - ад!
-Във ужас,
скочил Ат на крак. на
помощ хвърлил се. гребе.
с ръце раз-цепва туй
море.

Заплувал към
незнаен бряг..
А то - прехвърча вече
сняг. водата топла уж
наглед.
дими и се покрива с лед
И вече ледено
поле
след Ат се стеле и реве.
Със страшен пукот, стон и
вой догонва го - зловец
конвои!

Със всички сили
плувал там
Аудан-Дуло. мъж-гигант.
но с леден кикот туй поле

приклещва плитката му
зле.

По хонски древен
обичаи
от храбри воини в роден
⁸⁷край
таз плитка сплетена била

преди да пламне бой.
воина.

След похода
опасен - знай!
завърнеш ли се в хонски
край :
със тази плитка на глава -

от джинове спасява тя!

Но ето, плитката
сега -
в леда, замръзнала змия!
-към гибел тегли този
мъж,
показал доблест
неведнъж.

Ат, стенойки от
яд, със плач
измъкнал ножа си -
бръснач, отрязал
плитката на две
и пак заплувал в туй
море.

След миг ледът
покрил и скрил,

там, дето той току-що
бил, туй място, с плитката
коси разсечени - ах, как
боли!

И с нова ярост -
87 мах след мах! -
Ат гребал диво, със
замах. Успял, доплувал
до брега
преди да го скове ледът.
Със зъби, с нокти,
по корем,
разкъсал с пръсти
лед-ярем, Ат на брега
едва успял
да изпълзи - тъй оцелял.
А после - страшен
и вдървен,
замръзнал, цял
обледенен. със схванати
ръце, крака -
закретал бавно по брега.
Туй не било дори
вървеж...
Обсипан целият със
скреж,
затътрил се като фантом
и - чудо! - Ат
намерил дом.
Съзрял го,
паднал във несвяст
с отворени очи, без власт
над собствената си снага-
като дърво под брадва
зла...
IX песен

КАК АТ И ТАРВИЛ ОТНОВО СЕ СРЕЩНАЛИ

След час, след два
едва-едва
⁸⁷свестил се Ат... Жена в
дома... Коя е тя? И
брат - Тарвил! -
надвесен цял над него
бил...

Таз,
непознатата жена,
му рекла: "Аз съм Фатима,
жена на онзи клет Хасан,
спасен от тебе, Аудан.

Намерихме те със Тарвил
тук на брега,
недраг-немил, без памет,
много изтощен.
замръзнал, крайно
изнурен.

Но ето - слава на
Аллах! -
на себе си дойде - жив и
здрав! - в дома
приятелски сега
на Хадж Хасан и Фатима."

Благодарил им Ат
без глас -
спасители във кобен час!
-попитал след това
Тарвил
що търси тук и де е бил.
Арбуга рекъл му
така:

"Ти помниш, бях ти
обещал
след три дни да се върна
аз...

Цял ден препусках, но у
87 нас

заварих гостите
във смут.
попарени като от студ
сред летен пек... Жени
скърбят, мъже роптаят и
кипят.

Тревожно
чувство ме обзе -
не ме крепят ръце, нозе!
Защо не срещам лик до
лик
там мойта майка и
Танбит?

"Къде е мама! -
пита аз. -
Защо не е Танбит сред
вас?" А те крещят един
през друг:

"От див бе похитена тук!"
Под моя облик се

явил,
на сватбата ми ял и пил, а
след това въвел Танбит
в покоите ми с нагъл вид.

Навън пируват -
гост до гост!
Надигат чаши - тост след
тост когато чули:
"Помощ!" ...Вик

надала моята Танбит...

В покоите ми -
всеки с нож! -
се втурнали - проклета
⁸⁷нощ! Било там пусто... Но
следи
открили те от алпи зли.
"Аждаха май е
похитил
невястата ти, клет
Тарвил! -ми каза тихо
гост най-скъп. -
А майка ти - умря от
скръб..."

Затисна ме тоз
чер кахър,
забравих коня си - айгър.
В гърдите сгън ме гори,
ума ми той изпепели.

С душа,
изпълнена със смут.
аз, яхнал коня. като луд
препуснах след Аждаха
зъл
по дирята му, без акъл...

И ето, в ямата
капан
попаднах като див
глиган. , Баща ми тъй
загинал бил,
докато в битки съм се
бил...

Стоял съм час,
лежал съм ден
в таз яма, цял
изпотрошен. Дойдох на
себе си... Сега -
⁸⁷си рекох - чакай тук
смъртта..."

Но вместо нея,
фатима
до ямата ми бе дошла.
Довел я бе там женски лос
и не от жалост, а от злост
към онзи звяр и
черен д и в -
Аждаха! - мръсен,
уродлив, изял и лосчето
без жал
в подобна яма с гъста кал.

Добрата фатима
тогаз
измъкна ме от тази паст
. *. преобразена във Чак
Чак -
гигантска птица, в нощен
мрак.

Домъкнала ме тя
на гръб
тук, в дом гостоприемен,
скъп. Помолила се на
Аллах
да ме спаси... И,
оздравях!

Молитвата и той
чул бил
и раните ми изцерил. За
час не бе, но след ден-два

изправил бях се на крака.
 Ти също тъй бе
изцелен - моли се тя за
теб цял ден! *,
Всевишният така реши:
⁸⁷и двамата да ни спаси.
 Приех,
нарекох Фатима:
"О. моя майчице добра!"
Бях вече тъй осиротял -
тя замени рода ми цял."

 "И аз си нямам -
о, Тарвил! -
ни майка, ни бащиин мил"
-заплакал Ам и със молба
обърнал се към Фатима:
 "Ти бе така добра
със мен
и ето, вече съм спасен.
Бъди ми майка!
Сам-самин
съм аз... Ще бъда верен
син!"

 Елбири двама,
Фатима
прегърнала - каква жена!
"Двамина сина имам аз! -
тя рекла им. - До гроб съм
с вас

 "О, майко, ти ни
помогни
и пътя прав ни покажи.

Къде бърлогата е там

на похитител - Там
Тархан?"
"Аллах ви излекува сам.
той път ще ви посочи,
знам -. им рекла кротко
87 Фатима -
отдайте нему вий хвала!"
- ;

Смирен,
молитвите Тарвил
цял ден без спиране
редил:
за себе си, за своя брат
и най-добър приятел - Ат.

Среднощ -
припламват небеса.
Звездите, седем светила
-горят... "О, туй е знакът
там, че иде моят мъж
Хасан!" -
им рекла майка
Фатима. - ,
"Ще дойде рано сутринта.
Той ще откара наш
Тарвил
при звяр, жена му
похитил.
Хасан ще знае
нап-добре
Тарвил къде да отведе.
Тоз път, посочен от
Аллах,
не трябва да му вдъхва
страх."

Тарвил моли се
зарад Ат
и чул го е Аллах всеблаг.
Виж, светят седем
светила -
⁸⁷знамение е туй сега!
Ще минат точно
седем дни
под седем приказни
звезди.
Аллах Боз-бий ще пази
сам.
девическия нежен свян.

Ти имаш още седем дни...
Аудан-Дуло, пресметни!
Аллах ти дава този срок,
Внимавай, туй не е
оброк!"

В зори, на
пристана, Хасан
на кораба си - хей го там!
-прегърнал братя -
синове -така решил да ги
зове.

Хасан разказал
им това:
"По пътя срещнах аз
Гипса. Тоз праведник е
вред прочут
за права вяра - в бой и
труд. -
Гипса се смята за
пророк

на нашия единен Бог -
Аллах! Това по всеки
друм
топ обяви в самия Рум:
При него идвали
⁸⁷отвред
нещастни, страдащи -
безчет. "Повярвайте! - им
казвал благ. -
В един-единствен бог -
Аллах!"

Проникват
праведни слова,
поникват в не една душа.
И ето, виж! Към свят
ислям
молитви те отправят там.
Не се понравилось

това
във Рум... "Убийте тоз
Гипса! -им заповядал
царят строг. -
И него, с неговия бог!"

Но никой в Рум не
позволи
Гипса да пипнат с пръст
дори. Намери се убиец як,
садумец някакъв,
моряк...

...Пристигаха
начесто в Рум *
островитяни от Садум.
Тоз остров мерен бе
веднъж:

че подозирал всички там
във кражба... Даже се
боял:
ще му отмъкнат трона
цял.

⁸⁷ Превърнал трона
във клозет!
Сред смрад, воня - о, скот
прокле на трона всичко
прави топ, съвокуплява
се - герой!

Щом тоз
управник ти е цар,
и ти ще се превърнеш в
звяр. Тъй развратеният
народ
прилича на загниващ
плод.

Започнал всеки
от Садум
да граби и насилва... Ум,
Живот и чест човешка те
зачитат ли? Ценят ли? Не!

Не сеят вече, не
орат...
Там рибешко месо ядат,
нарязват си го
къс по къс
сред летен пек и в студ
зимъс.

Имущество,
имане, труд -
садумецът краде на куп.
Напада другите страни,
без жал ги граби - тежки
дни!

На синовете си
баща
им завещавал меч с
речта:
"Имане, злато - с тоя меч
87 ще завладеете
във сеч!"
По времето,
когато в Рум
са хванали Гипса, със
шум и рев садумците
дошли -
продават плячка за пари.
Палачи стават на Гипса -
езичници проклети са.
Веднага - щом е за пари! -
садумец ще се съгласи.
Завързали те свят
Гипса
върху напречната греда
на някакъв голям портал -
и с ремък бил преплетен
цял.
С рогатите си -
шлем до шлем! -
ръце, крака, дори корем
решили те да приковат
Гипса на тоз позорен
скат.
А после с кикот,
на часа.
простреляли те клет
Гипса. : Свисти стрела и
стене лък -
изтичала светата кръв...

Били те калпави
стрелци -
моряци са, а не ловци.
Пронизали те неведнъж
гръдта на доблестния
87 мъж.

Не стенел, нито
възроптал
Гипса, разпнат на тоз
портал. Не молил за
пощада топ.
нито се смятал за герои.

Но казал преди
свойта смърт:
"Аллах ще призове на съд
и Живите, и мъртвите -
с достойнство трябва да
са те!"

Да. всички мъки
изтърпял.
горчив бил неговият
дял... Не се описва
всичко, знам -
прославил вярата ислям!

Загребали назад
в Садум
убийците... Но не е друм
морето. Буря връхлетя,
разби им корабите тя! -

Върху
крайбрежните скали
убийците коварни, зли.
направиха си някак сал
с греди и ремък остарял.

С тоз ремък
вързан бил Гипса.

но той се скъсал начаса. а
салът се разполовил
и ни един не се спасил.
След своята казън -
кротък, плах -
87 Гипса застанал пред
Аллах. Решил Творецът -
там. Отвъд -да го
освободи от съд.

Гипса не
пожелал. смирен:
"За другите - като за мен.
пред Съд всевишен на
Аллах
си длъжен да застанеш в
страх!"

Гипса тъп станал
приближен -
и сам Всевишният блажен
му заповядал: "Таз Земя

ти посещавай с цел
добра.

На страдащите
помощ ти
донасяй, болни изцели.
Осъден на затвор и смърт

ти утеши за сетен път."

Така Гипса го
същността
прозрял е в земните неща
Прониква с мъдър ясен
взор
през скален рид до чист
простор.

На мен, на
скромния Хасан
Гипса разкри ми: "Там
Тархан , ,
е породил йорежки род,
87

от призрачни слуги -
народ.

Вселява се тоз
зъл йорег
във спящ или убит човек,
така от мрак та до зори
дела най-черни с гняв
твори.

Йорегите са
бесове, ,
безмерно подли синове
на похот, гавра, смрад и
срам - ,
презрели вярата ислям.

...

Сърце отдал,
душа продал,
йорегът - незавиден хал!
-
подлога става на Шейтан

и с дявола дели мегдан,
Повярвай ми, не
съм видял
по-страшна напаст - жива
кал! Окървавен пищи
светът
от техния престъпен път.

Побързай, качвай
се, Тарвил

на кораба ми, път открил.
Посочи ми го сам Аллах.
Аждаха вече тръпне в
страх."

"Аз тръгвам с тебе, братко
87 мил! -
Аудан рекъл на Тарвил. -

Щом обща мъка носим
ний,
то значи общ е пътят ни.

Ще ти помогна
най-напред
на теб - не е за сам човек.

Приятел в нужда си личи,

а ти по-скъп от брат си
ми!"

Заплел си кичура
коса,
стърчащ след схватката с
леда,

във плитка
бойна... Бил готов
за бой суров във поход
нов!
х песен

ПРИЯТЕЛИТЕ НАКАЗВАТ
ДИВА АЖДАХАИ
СЕ ОТПРАВЯТ ДА
СПАСЯТ БОЗ-БИЙ

Летят
Тарвил и Аудан
със кораба на Хадж Хасан
надолу по реката Шир -
тече си тя спокойно, в
87 мир.

Наоколо им -
равна степ.
Уж безпределна бе
наглед, но някаква си
планина
сред нея извиси снага.

На
най-високия ѝ връх" '
стърчи огромна кула...
Пръв я забелязал
Аудан -
чие владение е там?
Но нямат време -
нито миг,
те бързат да спасят
Танбит!
Тарвил кахърен, ври от яд
-

Хасан му
рекъл с глас най-благ:
"Бъди спокоен,
сине мой.
невястата ти е герой.
Аллах ѝ броня
изкова
от сребърни монети - да!
Нали си спомняш
туй сребро?

На сватбата звънтеше то.

Монетите са люспест щит

-

да!

⁸⁷Непорочна е Танбит."

Доведе кораба

Хасан

до търсения бряг и там
възседнаха Тарвил и Ат

коне, порода - аргамак.

И тъй, с конете във галоп.

те спипаха тоз еднорог
Аждаха в шатрата му. Там
моми поваляше без срам

И ненаситен,

похотлив

Аждаха, безобразен див -
сега е в шатрата с Танбит,
насилвал - кон, кръстосан
с бик!

Аждаха яростно

гризъл

и с нокти мъчел се, дерял

там люспестата

броня - щит.

покрил прекрасната

Танбит.

Аждаха все се

морил!

Аллах добре Танбит
прикрил с монети - броня,
люспест низ -

блестящ метал сребристо
чист.

Тарвил докопал -
гневен, с яд! -
Аждаха, джина опашат,
⁸⁷издигнал го и със замах
го праснал в стълба - як
пердах.

И срутил шатра,
стълб – на две!
Опашката на джина взе!
Аждаха се отскубнал с
кряк,
обезумял от болка в бяг.

Препуснали след
него те -
Елбири двама, на коне.

И както се преследва
вълк.
обходили Аждаха в кръг.
Тарвил го
следвал по пети,
Аудан препускал
отстрани. И като вълци, с
вълчи вой
го гонят - плячка им е той!

Не ще изпуснат
злия алп!
Пресекли пътя му назад,
Тарвил го стиснал, за
нозе
го пипнал с двете
си ръце.

Издигнал го -
същински сноп! -

за да го метне - жив
вързоп Аждаха искал със
зъби
да раздере до смърт
Тарвил.

⁸⁷ На помощ - ето,
Аудан! -
веднага се притекъл там и
с копието си на алп
търбуха му пронизал чак!

Аждаха бясно изкрещял.
с отровна лига се облял,
издъхнал - цял във черна
кръв,
за диви псета - мърша,
стръв.

Препускат
братята назад
към шатрата на злия алп.
От нея, като в славен мит.
извличат булката Танбит.

Не се описва
всичко туй!
И все пак ще опитам, чуй:
Танбит - Тарвил, Тарвил -
Танбит - в едно се слели,
чуден миг!

Танбит узнала
кой и как
спасил е всички в тоя
мрак. С молитвен глас,
прочувствен, плах приела
тя за бог - Аллах.

Отвел Тарвил
невеста - цвят
в дома си тих, сред
благодат. И казал й: "Ще
тръгнем ний
⁸⁷да отървеме и Боз-бий!"
Поели те към
Хадж Хасан,-
към кораба, закотвен там.
Но изведнъж - о, чудеса! -
се спуска мрак от небеса.
И в тъмното
объркват те
посоките сред степ -
поле... Не знаят где да
стъпят с крак, наоколо им
- черен мрак!

БИТКАТА С ЙОРЕГИТЕ

КАК ОТКРАДНАЛИ СВЕТИЛАТА

Как укоряваше се Ат!
Защо продаде кон
крилат? Къде ли е сега
Тулпар
път да покаже на другар?
Виновен бе пред
кон крилат -
по-верен беше му от брат.
Ат, сам попаднал във
беда,

си рече: "Ех, че зла
съдба!"

Не се ли сеща
Аудан,
че бе направил армаган?
⁸⁷Продад, предал бе сам
Тулпар
на алп Куян, разбойник
стар.

Спомни си,
чакаше Куян
там купувач... И Аудан
яви се... Краден кораб
стар
той замени за кон Тулпар!

Възрадва се
Куян! С Тулпар
той полетя към алп Кубар
-мълниеносен, страшен
див
и много, много докачлив.

Не беше все пак толкоз
лош:
от звездния небесен кош
с гръм-мълния ше поразил,
шом мерне някъде
крадци.

Куян изтръпнал
бе от страх:
ше се подмаже - грях не
грях! -сред облаци на алп
Кубар,
предложил коня си
Тулпар.

В замяна -
мъничка молба:
Кубар да бъде при това
разумен и да спи добре,
когато алп Куян краде.
87 Полакомил се алп
Кубар -
бъди рахат, крадецо стар
-и яхнал коня хвърковат,
препуснал по небето чак.
Тулпар се молил
на Аллах
да му помогне - не е грях!
-той искал само
свобода...
Творецът рекъл му така:
"Ще ти изпратя аз
Гали.
та той да те освободи!"
Било му трудно на Тулпар
с таз черна служба при
Кубар.
Гали със бича си
в ръка
поел по път към небеса.
Насреща му застанал Мал
и пътен данък пожелал.
Отказал му със
смях Гали,
но Мал си бил рогат,
нали? Нахвърлил се... Но
със камшик
Гали го усмирил във миг.
Да, пречел много
алпът Мал!

Затуй Гали го дал без жал
под стремето на алп
Кубар.
В замяна - взел му кон
Тулпар.

⁸⁷ Кубар със радост
пък приел
замяната... Той бързо
счел: не ще досажда вече
Мал,
с рога си облаци раздрал.
Мал пречи на
Кубар да спи,
дори в гърба го той рани.
Изтегнат върху облак бял
Кубар ще отмъсти на Мал.

И ето, яхнал Мал двурог,

Кубар препуска като бог!
Как тъй успял да го
смири? - Със поводите на
Гали.

По път
надоблачен без жал
бодял със меча си той
Мал. В безсилна ярост,
бесноват.
Мал разтрепервал се от
яд.

Омръзнало му на
Кубар
тоз кеф - да яха лудо Мал,
да му се пречкат тез рога.
Къде ли е Тулпар сега?

"Щом искаш
толкоз свобода,
хвани ми ти Тулпар с
юзда - на Мал тъй рекъл
алп Кубар -
⁸⁷и махай се, двурога твар!"

Веднага Мал се
съгласил.
Кубар го пуснал да върви
да гони чудо-кон Тулпар,
неволник, станал му
другар.

Тулпар
препускал с пълна мощ,
но Мал го следвал ден и
нощ. Уплашен, конят
хвърковат
при алп Кубар се върнал
пак.

Невинна палава
вражда!
Алп срещу алп? О, не!
Игра... Не може тя да се
сравни
с делата на йореги зли.

Албастий бе им
господар -
добро презрял, на злото -
цар! Решил бе да погуби
Ат,
да се сдобие с Боз-бий -
гад!

Албастий, зъл
бил онзи джин,
вселил се в Слънце, в
Месец, в Джил.

Под техен облик - ех,
тегло! -докато спели,
вършел зло.

Албастий, тоз
проклетник джин,
⁸⁷Засипал Ат със пясък фин,
там - морска буря
разиграл,
тук - тих, измамен, бряг
разстлал.

Албастий,
подлият му джин,
подгонил лед кристално
син след плуващия Аудан
в море злини - не, океан!

Албастий Мишката нае,
превърнала се тя в мишле
и тъй се вмъкнала без
страх! - в дома
владетелски Рищав.

Във банята
Боз-бий била...
Мишлето, гъвкава стрела,
се шмугнало... Но алп
Барадж
след нея втурнал се
пълзящ.

Но Мишката през
тесен вход
се мушнала в подземен
ход, подмамила Барадж...
В тоз мрак изчезнала...
Ей, змей-глупак!

А тя - от ход във
вход! - пълзи

по собствените си следи.
Отново връщала се там
в дома на горди Шан
Албан.

И тъй,
⁸⁷откраднала Боз-бий...
Докарва я при Албастий,
но щом видяла го - в тоз
миг припада Девата със
вик.

Върху й скочи
Албастий,
без сваяст - ще я
обезчести! Аллах, за да го
спре, нозе
девичи омотал с въже.

Въжетото туй -
вълшебен плет! -
от седем здрави нишки в
ред. Албастий цял ден да
гризе,
едничка щял да прегризе.

Със ярост, в лиги,
с адски бяс,
цял врящ от похот, с дива
страст Албастий туй въже
гризе,
та Девата да овладей. •

Но щом узна от чер
Шейтан,
че Ат е жив и дири там
къде е Боз-бий, той реши
да сътвори безброй
злини.

"По пътя на
Аудан-Дуло смел
ще воят бури!" - тъй той
счел. От алп Кубар успял,
открал
⁸⁷де що намерил облак бял.
За тази цел вида
приел
на Бат Терек - зелен
предел. Тез бели облаци
добри
за отдых спират там,
нали?

По клоните на тоз лъжлив
Бат Терек, спрели в път
щастлив
О, бели облаци добри! -
Албастий в миг ги излови.
Заточи ги във
пещера!
Кубар потънал в мръсота.
Как тъй ще спи под чер
юрган? -
"Албастий, връщай ми ги
сам!"

И уж от гръм той
нямал страх -
бил цар йорезжки! Цар ли?
Мях, натъпкан с тор! - но
обещал
да върне облак чисто бял.
Ако - внимавай
тук! - Кубар,

небесен гръмовержец,
цар. с гръм-мълния убие
Ат
и тез, що помощ му
дължат.

⁸⁷ Съгласен бил на
туй Кубар,
но знаел, че Албасти
стар мошеник е... Ще
провери
къде той облаците скри...

От кула - връх
сред планини -
в бърлога - ход във
тъмнини -

Албасти подъл рекъл:
"На!
Ей тук са белите...
валма."

Все бели облаци
на куп...
Кубар, излегнат, още тук
решил:
ще порази той Ат
с гръм-мълния! Ей,
занаят!

Но ето че
пристига вест:
Аждаха паднал е без чест!
Албасти, своя страх да
скрий.
пред алп Барис поклони
бий.

Ласкаел го със
глас нечист:

"О, горд! О. мощен алп
Барис, какво сме всички
ний пред теб?
Герои? Алпи? Не - къс
дреб!

87 Ах, помогни ми ти

сега
да грабна всички
светила!
В замяна - обещавам,
знам! -
най-чиста Дева ще ти
дам.

Не си сънувал
даже - да! -
такава хубост у мома.
Коси, гърди, нозе, снага -
да не говорим за бедра!

Девицата ти обладай,
тя недокосната е, знай!
Неземна сладост, чист
нектар! А ти? На алпи уж
си цар..."
Не се тъп дълго колебал
самотникът могъщ, но
стар. Албастий луда
страст всели -
пламтят гърди, кръвта му
ври.
Приискало се на Барис
да обладава Дева... С
риск да стане смешен,
дал обет,
че всичко щял да свърши
с чест.

Със своето око на бог -
спомни си, той бе огнеок!

-

Барис омая светила
и ето, спуска се нощта...
⁸⁷ Не само Слънце и Луна,
Звездите, всички Светила
завел ги с поглед
страховит
где скит Албастий има
скрит.
Настана страшен студ и
мрак.
Мъглата непрогледна
зрак не ще пропусне... А
тъма -
такваз не знае таз Земя!
Тази тъма е като ад!
Нощта извечна спира Ат.
Как да намери верен път?
И накъде сега вървят?
Сред този адски мрак
Барис -огненоок, с око на
рис! -
в награда иска Дева там:
"Къде си, хей, Тама
Тархан?"
Завел Албастий тоз
глупак
дълбоко в лабиринта чак.
Отключи му там проход
нов:
"Ей тук е твоята любов!"
Навлязъл в тази пещера,

от канара към канара
Барис все търсел своя
пай,
но няма нищо - то се
знай...
⁸⁷От Девата - нито следа!
Барис върти във кръг
глава -къде ли пък е този
джин,
как тъй е станал
невидим?

Разбрал, излъган бил
Барис!
Затичал - гнебен,
страшен рис.
Албастий дири, изход,
Вход -
нима ще тича цял Живот?
Да, истина е туй
от век:
нечистата любов човек
довежда все до яма зла -
дълбока, тинеста е тя!

II ПЕСЕН
КАК АТ ЕДВА НЕ СЕ
СКАРАЛ С ТАРВИЛ И БИЛ
СПАСЕН ОТ АР БУТА

В туй време, в пълна
тъмнина,
кръстосват цялата земя
елбири двама - брат до

брат! -залутани, Тарвил и
Ат.

И изведнъж
далеч в степта
проблеснал огън,
⁸⁷светлинка. Препуснали -
да, юрта там
стои голяма, като храм.

На прага й - сама
нектар! -
седи Боз-бий, в ръцете -
дар. Омаян гледа Аудан,
от странен порив
обладан.

А Боз-бий сладко
му мълви:
"Избягах от йореги зли,
не ден, не нощ, а час след
час -навсякъде те търся
аз!

Обикнах те, сама
не знам.
как тъй се случи, Аудан,
преди да чуя твоя зов -
събра ни нашата любов.

Приготвила съм -
ред по ред! -
тез чудни дарове за теб.
Реших да завоювам с тях
любовни ласки - грях не
грях!

Тез скъпи дрехи
облечи -
коприна е! - нали личи?
Сега си хубав, горделив.

ще станеш още
по-красив.

87

От тази бъчвичка със мед
отпий, приготвен е за теб.
Сега си силен, скъпи Ат -
ще станеш три пъти
по-як."

"Не е прилично
дева с чар
лк)бов да си купува с
дар!" -Тарвил и рекъл
разгневен,
но Ат останал ужасен.

И казал му със
сопнат глас:
"Ти не заставай между
нас -това е моята
Боз-бий,
с любов сега ще ме дари!

През толкоз
много изпитни,
през козни, мъки и беди
преминах сам аз
неведнъж,
за да й стана верен мъж.

И ето ме, пред
този праг,
щастлив заставам - мил и
драг. А ти? Ти оскърби
Боз-бий -
оттук веднага се махни!"

"Да. те се махна
аз оттук -
Арбуга промълвил с глас
глух -но първо искам...
Дай ми ти
87тез дарове на таз...
Боз-бий!"

"Но тоз подарък,
мили мой,
е сватбен дар за теб,
герой. Не му го давай! -
рекла тя. -
Боз-бий съм аз, помни
това!"

"Отново ставаш
нагъл ти! -
крещи му Ат, от ярост
ври. -Аз казах, махай се
сега.
Уж брат, но - ще те
съсека!"

"Не съм ти джура
аз на теб,
нито пък кошчи - жалък,
блед.
От теб подаръци не ща,
нито пък моля за това.

И ти недей да ми
крещиш!
Достойнството ми да
щадиш си длъжен! -
рекъл му Тарвил,
студен и непристъпен
бил. -

Поисках ти аз
този дар

във правото на брат -
другар.
Нима приятели добри
не сме били ний отпреди?

⁸⁷Дадеш ли на приятел -
брат.
ще ти се върне то стократ.
Не струва никои дар до
днес
по-скъпо от другарска
чест!" -

Арбуга казал му с
печал
и шибнал коня си без
жал.
От думите на своя брат
на себе си дошъл там Ат.
"Почакай, хей,
постой. Тарвил!
Прости ми, глупав май
съм бил -
засрамен рекъл Аудан -

от щастие съм аз пиан.
Вземи
подаръците ти -
скъп дар, поднесен от
Боз-бий. Макар и да са
ценни те,
по-скъпа дружбата ни е!"
Боз-бий със
целия си чар
подхвърлила тоз ценен
дар без жест, без думи,

без поклон -там, пред
Тарвило
вия кон.

И рекла тя на
Аудан -
⁸⁷смутена, трепетна от
свят, поруменяла като
нар.
излъчваща възбуждащ
чар:

"Ела, побързай
ти, влезни,
Възлюбен мой от
младини.
Във шатрата ми - сладък
час! -за среща съм готова
аз.

Бъди със мене
насаме!
Или не можеш... Да? А,
не!
С приятеля си - виж го ти!
- і
не се разделяш миг
дори?"

"Приятелю,
прощавай, брат,
аз си отивам, скъпи Ат.
Тъй пожела - о, труден
час! -
не искам да те сърдя аз." -
Така Арбуга
рекъл там, ,
повлякъл дарове с аркан,
на коня гневно викнал:
"Дий!" -

що мислел той за таз
Боз-бий?

Неволник черен с
куче зло -
на портата пазач било - се
⁸⁷хвърлили след него в бяг.
Защо преследват тоз
юнак?

Какво да кажем пък за Ат?
Не бил на себе си от яд...
Но само миг и ето на,
във шатрата - на колена.

"Аз толкова те
чаках, че...
Прощавай, бремето тече.
Сега ще видиш Дева как
обича те сред тоя мрак!" -
прошепнала
Боз-бий на Ат
във шатрата - о, благодат!
Свалила дрехите си тя
и заблестяла във нощта.

От прелести
обезумял,
В истома Аудан горял. Да,
девата като зора
съвсем разголена била!

"Не стой... О, ти
ме прегърни! -
примолила му се Боз-бий.
Преди да се помръдне Ат,

тя го прегърнала със
страст.

Притиснала към
него тя
прекрасна гъвкава снага.
⁸⁷До устните му -
устни-дар! -
тя залепила, чист нектар.

Аудан-Дуло във
нощта
забравил всичко на света.
"Люби ме! - шепнела
Боз-бий -обятията ми
разкрий!"

Притеглила го
Дева с плам
върху килима мек,
застлан. От тялото ѝ -
жива жар! -
той пламнал цял като в
пожар.

Обсебен сякаш,
глух и сляп,
възбуден бил до крайност
Ат. Пред замъгления му
взор -
неземно щастие, простор.

Погалил с
трепетна ръка
снага ѝ, русата коса. Но -
ужас! - вместо нежен нар
опипва козина на звяр!

След миг -
възвърнал си ума,

в очите няма пелена:
видял пред себе си - о,
ад! -
муцуната на Мишка - гад.

⁸⁷Очите зли със поглед лют
от мордата със нос оплют
блестели злобно...
В смрадна паст стърчали
зъби - чист елмаз.

Завила
страшно Мишка - див
и с жест премерен,
предвидлив. със нокти, с
лапи Аудан
притиснала жестоко там:
"Не ще избягаш ти от мен,
от Мишката, от див
студен.
Видя ли?
Жертва си ми ти -
да! - лесна плячка за
джин-бий.

Сгреших, във
гняв необуздан,
разказах всичко на
Баран. Пред моя алп
любим не скрих
за теб и твоята Боз-бий.

Той хитър е и
съумя -
видя! - загуби си ума-по
таз проклета Дева там,
бълнува я - аз всичко
знам!

Заряза ме -
развратник млад!
Пресели се в подземен
свят Тама... Там дири да
открий
⁸⁷и овладее пръв Боз-бий.

Но ето, ще
поправя аз
таз моя грешка, в този
час: главата ти ще
скъсам. Ат.
в нозете й я хвърлям -
гад!

Ще се побърка тя
от жал.
главата ти щом види в кал
да се търкаля..
Как? Любов?
Любовник да си търси
нов!

Тя ще престане
да яде,
да пие... После накъде?
Съсхрена ще пукне там,
при мен ще дойде алп
Баран!"

Завикал, в ужас
закрещял.
безсилен, Ат се мъчел цял
да се отдръпне...
Миша паст
над него зейва с дива
страст!

Как съжалявал
Аудан,

че бил отблъснал брат си
сам.

Къде ли е сега Тарвил -
той, само той. би го
спасил!

87

...Тарвил
препускал в бърз галоп
от шатрата. След него -
роб! -неволник чер и куче
зло
догонвали го... Но защо?

И както си
препускал там,
коприна-дрехи със аркан
той влачел...

С копие маждрак
повдигнал дар, тоз
сватбен знак,
наметнал ги на
черен роб -
били тез дрехи цял
вързоп! -скалата черна -
виж я ти:
неволник - камък там
стърчи!

Повдигнал
бъчвичката с мед -
и тоз подарък бил
проклет! Залял с меда туй
куче зло
и - ужас! - виж, какво
било:

разпаднало се -
ни следа! -

смадлива мърша и
воня... Разбрал Арбуга,
че сега
другарят му е във беда!
Обърнал коня той
87назад
на помощ - дръж се,
братко Ат!
Елбирът - сякаш вятър
вий -
разбрал коя е таз...
Боз-бий!
Наоколо му - степ
и мрак...
Далече - огън в шатра! -
знак. Не е измамен туй
мираж,
бърлога е на звяра страж.
Във шатрата
влетял Тарвил
и копието си забил във
Мишката - четинест врат!
-
така спасил отново Ат.
Завила Мишката
от страх,
отпуснала прегръдка - ах!
А после със лудешки скок
се скрила в кладенец
дълбок.
Приятелите
бързешком
напуснали тоз страшен
дом. А в шатрата зад тях
стремглав

избухнал пламък - змей
стоглав!

"Държи гърне със
сладък мед,
върви сам Дявол срещу
теб. Облича те в коприна⁸⁷
той -
глупак те прави, не
герой!" -

Тъп рекъл там
Тарвил на Ат
и в огъня на шатра - ад
показал наконечник -
върх
на копието си... Не кръв,
а черна някаква
смола...
Това била кръвта, слюзта,
на Мишката - нечиста
твар,
избрала Ат за
жертвен дар.

"Но как досети се
тъй ти,
че Девата не е Боз-бий? -
попитал слисан Аудан. -
Причина имаше ли там?"

"Едва ли сетил
бих се сам.
Аллах внуши ми всичко
там и тъй прозрях
опасността" -
Арбуга рекъл му така. -

"Наистина ти
беше прав! -

възкликнал Аудан
жив-здрав. -Аз връчих
дар на брат - другар,
живот - подарък имам в
дар.

⁸⁷ Какво по-скъпо
на света?
живот човешки -
свръхцена!" Тарвил
отсякъл: "Изпокон
е: Вяра с Дружба! - висш
закон"

III ПЕСЕН КАК ПРИЯТЕЛИТЕ БЪЛГАРИ СТАНАЛИ ТРИМА

Елбирите отново
в път -
без път по път на
кръстопът!
поеха в тъмна доба те -
сами не знаят накъде...

Внезапно, точно
срещу тях,
израства нещо като мях
-бикоподобно, със рога,
проблясващи сред таз
тъма.

Това бил алпът
страшен Мал!
Насочил той рога - чатал
към братята елбири там и
изревал на Аудан:

"Във жертва тук
ми принеси

не друг - приятеля си ти!
А след това - изчезвай
там! -
върви си по-нататък сам."

Но как да се
⁸⁷прикрий, кога
от смъртоносните рога?
С гърдите си прикрил го
Ат:
"Убий ме мен! Тарвил е
брат!"

Мал смятал се по
право там
на всички пътища стопан.
Не му ли жертваш
жертвен дял -
от смърт не би ти
оцелял.

Но в миг явил се
Тат Иран.
Той идел с факла, с бич
голям: "Човешки жертви,
Мал, помни, Аллах
Всевишен забрани!"

От злоба
засумтял там Мал
и към дервиша полетял.
Но щом го шибнал Тат
Иран,
бикът свиреп бил
обуздан.

Узнал по удара,
нали,
че туй е бичът на Гали!
Не искал в плен
да бъде веч,

затуй избягал надалеч.
Но в тъмното -
той сам си знай! -
попаднал цял във
Бури-чай...
87 Зарадвал му се
Тун-Бури -
алп на дълбоките води.
В подводен свят
завлякъл Мал
на дъното
сред тиня, кал.
Бикът
ревял, изпаднал в страх -
на
помощ призовал Аллах.
Пожалил го
Творецът благ:
разкаяния бик и алп
спасил от страшната беда
-и Мал му служи досега.
Всевишният го
назначил -
Мал укротен там вече
бил! -
пастир да бъде - пръв в
света! -и покровител на
стада.

Където Мал на стража
бди,

там в безопасност се дои,
пасе и размножава скот -
добитък, четрикрак
народ.

Така-а...

⁸⁷Разказах ви за Мал,
за туй, което бил разбрал.
Но разказа ще продължим
за Ат и брата му Тарвил...

"Познах те,
мъдри Тат Иран -
с поклон му рекъл Аудан -
уж просяк, но за мен си
скъп -
спаси ме някога от смърт!

Брат - българин
бъди ти наш.
приятел - в мир, пред
битка - страж. В сърцето
си ни приеми,
в сърцата си сме с тебе
ний!"

"Съгласен съм,
ще бъда с Вас.
брат - българин, приятел.
страж! -им казал с радост
Тат Иран. -
С исляма щом сте, аз съм
там!"

"Не съм аз
мюсюманин тук.
Неверник съм с баща
прочут. И той езичник
бе..." - тъй Ат

му възразил - сам честен,
млад.

"Не само
мюсюлмани знам
на този свят честит,
87голям. Един е само
заблуден,
а друг - неверник
пременен.

Ти, братко Ат, си
заблуден.

Ти търсиш път и някой
ден ще го намериш -
верен, чист! -
му рекъл мъдрият
дервиш. -

На хората - опора!

- да,
тя, вярата, е най-добра.
Помага да избегнат чар
на зъл Шейтан, чер,
пъклен цар.

Аз знам, че ти си убеден
във утрешния
светъл ден.

Туй значи: твоята душа
на Вярата е под властта.
И само бренината ти плът
не знае още, че

отвъд
я чака пристан тих и рай -
страхува се да го
признай.

Душата ти е над плътта!
И знай, че е безсмъртна
тя.

Шейтанът все се мори,
тя на Аллах принадлежи!
 Единство - тяло и
душа! -
 е висша наша цел в света.
87 На вярата достоен син
бъди докрай ти несломим.
 Да, с вярата си ти
човек
 разумен, силен - век след
век! И вярвашите - в
тъмнина
 не пъплят нийде по света.
 А имат ясен,
светъл път:
 на правоверните - дългът!
Затуй плътта си усмири,
на вярата я подчини.
 Аллах ще ти
посочи път -
 къде Боз-бий е скрил
врагът. А ти - решавай. В
тъмнина
 кажи: "Да бъде Светлина!"
 И тъй, остава
само ден...
Боз-бий - о, цвят
неосквернен!
ще падне в лапите на звяр
Албастий - зъл подземен
цар."
 "Не ще се бавя
дълго аз!
ти прав си и бъди със нас
- възторжено възкликнал
Ат. -

Един е Бог, един - Аллах!"
"Хвала и слава на
Аллах!" -
подели тримата със глас,
от който трепна земна
⁸⁷Гръд
и проехтя небесна твърд.
След този възглас
- само миг,
и в мрака кобен -
лъч, светлик!
бърлогата им сочел - хей!
-
на алп Албастий, чер
злодей.
Арбуга му
намерил кон
на Тат Иран,
кон-вихрогон.
Препускали по тоя път,
по който сочел им лъчът!
И ей ги трима -
божи пръст! -
красиви, с богатирски
ръст, летят на вихрени
коне...
Светът не знай такива -
не!

IV ПЕСЕН
КАК ПРЕВЗЕЛИ КУЛА ТА
НА ЙОРЕГИТЕ

Тъй яздели сред мрака
гъст
и изведнъж околоръст
избухва страшно зарево,
87от ярък пламък - колело!

Приятелите наши

там
пресрещнал злият Там
Тархан.
Йореги с факли в кръг
стоят,
зловещо с мечове
дрънчат...

И пламнал в миг
нечуван бой!
Вразите налетели с вой,
другари трима - мъж до
мъж! -
косят йореги - снопи ръж.
Самоотвержено летят
редици вражи да скосят,
срязават всеки чернолик
йорег по пътя си велик.

Със меч сечал ги
Ат наред,
Тарвил - със копие по пет!
А Тат Иран със бич жесток
ги шибал с вик: "Аллах е
Бог!"

Не издържал
йорежки строй,
побягнали от този бой.
Албастий, цял опръскан
в кръв,

в бърлогата се мушнал
пръв.

След него
втурнали се те -
от ров във ров, дере в
87 дере! -и там, във
планината Каф,
огромна кула
виждат...Страх
вселяваща...Едва
сега се сетили...
Таз кула - да! -била
скривалище на род
йорежки, подъл зъл
народ!

И както яздят -
чудеса! -
видели горе в небеса: на
Албастий коня див
превърнал се в Сокол
креслив.

Знамение било
това:
победа туй е над врага!
Елбирите ще вземат връх
над злобната йорежка
стръв.

Пред кулата настигнал Ат
-
Албастий, своя враг
крилат, но ново чудо:
онзи в миг
явил му се под бащин
лик!

Объркан, спрял
се Аудан.
Магията на Там Тархан
възпряла яростния меч -
Албастий вече бил далеч.
87 Във кулата се
бързо скрил.
"След него!" - викнал с
бяс Тарвил. Внезапно -
огнена стена! -
препредила им пътя тя.
И тези
пламъци-стени
се дигат чак до висини.
Мираж? А може би капан
им готви сам Тама
Тархан?
Намерили
подземен ход
елбирите: под огън - брод
към Кулата...И вдън земи
открили от Барадж следи.
Но - ужас! Свод
продънва свод:
засипан бил подземен
ход...
Назад - стена! Напред -
стена! Път? Канара връз
канара...
Барадж със
своите другари
Аллах на помощ
призовали.
И ето - изход: праг над
праг,
напускат тоз подземен ад.

Тогава спомнил
си Тарвил
Аллах какво му казал
бил: за да прескочим
огнен свод
⁸⁷ни трябва кон крилат, от
род.

Тулпар! Тоз кон
дори с товар
прескача огъня - дувар.
Тулпар ще ни покаже как
да повалим врага до
крак!"

"Чуй, цвили там
из небеса -
познах го само по гласа.
Това Тулпар е!" - казал
Ат.
След миг явил се кон
крилат.

Наистина било
Тулпар.
Там, върху облак на
Кубар, към огъня се
приближил,
за да се сгрее, може би.

Но щом Кубар съзрял там
Ат
с другари верни да
вървят, с гръм-мълния се
отзовал -

нали небесен уж бил
"цар"?

Спасил ги всички

Бат Терек!

Бил мъдър алпът: ред по
⁸⁷ред прострял над тях той
клон до клон,
пред мълниците - як
заслон.

"Дай коня!" -

настоявал Ат.

Кубар отказвал със инат:

"Ще яздя аз Тулпар

вовек.

не е той кон за прост
човек!"

Тогаз им рекъл

змей Барадж:

"О, не губете вий кураж,
приятели! Спасен от вас.
сега ще ви помогна аз!"

На Бат Терек по

ствол висок

той запълзъл чак на
възбог. До облака на този
"цар"

добрал се, жилнал алп
Кубар!

Кубар изплашен,

хукнал в бяг,

изпуснал коня си крилат.

Но - чуй! - отказал сам

Тулпар да слуша своя
господар.

Обиден бил на

тоя Ат,

продал го него, кон
крилат!
Но не препускал дълго
там,
с аркан го впримчил
⁸⁷Аудан.

Обязден, сложил
му юзда,
седлото бойно - на гърба,
смирил го с ласки и
любов,
за подвиг конят бил
готов.

Тогава с бича на Гали
го шибнал Тат Иран -
боли! Изцвиллил бясно кон
Тулпар.

тоз удар кой би
издържал?
Не кон, сокол се извисил
и небосвода прекосил!
Тъй Ат със коня хвърковат
прескочил огнения ад.

Тулпар, кон дивен - в
кръв и пот!
А пяната като потоп
гасяла огъня зловещ
и ей го, блеснал проход в
пещ.

По този проход
изведнъж
след Аудан-Дуло - мъж
след мъж! -към Кулата...И
ей ги на -
пред страшна каменна
врата...

Зад таз брата
през таен вход
във Кулата ги водел Бог.
Но никой смъртен до сега
не бил отварял таз врата.

⁸⁷ В гнездото на
Барадж, алп-змей,
промъкнал се
Куян-злодей. Откраднал
ги, продал ги там
на Албастий, Тама
Тархан.

Но само с вик:
"Велик Аллах!" -
отворила се със размах.
Във Кулата нахлули с вой,
Боз-бий видели - Боже
мой!

Лежала тя върху
килим
красив неземно,
несравним. Била тя
гола...Като цвят,
откъсната от корен чак.

А редом с нея -
Мишка-звяр! -
стояла...О, противна
твар!
За плитките я тя държи,

над нея гаври се, кръжи...

Въздушно бяла,
нежен плод,
не тяло, а мечта на бог -
издраскана лежи Боз-бий

от зъбите на Албастий...
От раните
дълбоки - кръв! -
струяла тихо...Вместо
дъх,
87стенание звучало там -

и Боз-бий издържала
едвам...

Аллах
премрежвал всеки взор

да не изложи на позор
под погледите на мъже
таз Дева дивна, тез нозе!

Побързал
Дуло-Аудан
към Девата на помощ там.
Щом конят стъпил - тоз
килим,
уж златен - в миг се
провалил!

Под него -
кладенец дълбок
ги глътнал! - чер
гигантски смок
Надолу полетял Тулпар
със Ат - не конник, жив
самар!

Помъчила се Мишка-звяр

да блъсне Боз-бий. скъп
товар,

във кладенеца подир Ат

сред тоз подземен гробен
хлад...

Но не успяла! В миг
⁸⁷Тарвил
със копие я закачил, а Тат
Иран със бич могъщ
скосил я с удар изведнъж.
разсякъл я почти на две!
И полетяла тя - къде? -

към дъното на тоз бунар.

копан за Ат и за Тулпар.
Забързал бича Тат Иран

за мраморна колона там.
По нея като че по връв

се спуснал в кладенеца
пръв. -

В туй време ето че Хасан
със Фатима пристигнал
там. Побързала с жорпек
да скрий"

тя голотата на Боз-бий.
Не почерняла кърпа-шал

-

Аллах така бил пожелал!
То значи: чиста там била
Боз-бий след всички зли
дела.

Хасан молба на колене

отправил там от все
сърце: Аллах Всевишен
се смилил
и - проговорила Боз-бий!
Отнел ѝ бил тоз чуден дар
⁸⁷Албастий - зъл подземен
цар.
мъчител чер сред кръв,
сълзи
на правоверните души.
Да, проговорила Боз-бий:
"Приятели, тук има скрит
подземен таен черен вход
към дън-Земя, навярно -
ход.
През него скриваше се в
миг
Албастий, щом дочуе вик.
Но как да знам къде е той,
тоз вход потаен? Боже
мой!
Как искам да помогна аз
на Ат във този труден час!
Потомък бил на горд
Иджик -
обикнах го горещо в миг!"

"Подземния му
ход аз знам,
с Албастий спускал съм се
там. Ще ви помогна в
труден час.
приятели, и аз съм с вас!"
-

тѝй рекъл им сам
алп Кубар,
надвесен цял от облак
бял. С грѝм-мълния през
зид-стени
⁸⁷посочил вход към
дѝнземи. -

"Ех, ако знаех, Ат
велик,
че е потомѝк на Иджик
-на помощ щях да се явя -
Кубар сѝм аз, помни
това!"

Тарвил не чакал
нито миг,
към дѝн-Земя сѝс боен
вик на помощ хвърлил се
към Ат -
спасявал той приятел,
брат!

И сам Хасан и
Фатима -
какъв сѝпруг, каква
жена! -се свели тихо над
Боз-бий,
закрилят я от сили зли...

V ПЕСЕН

БИТКАТА В ПОДЗЕМНИЯ СВЯТ ТАМА

И тѝй, Ат първи в
тоз бунар

се срутил заедно с Тулпар
на дъното, сред страшен
мрак -
не стъпвал там човешки
крак.

⁸⁷ Тулпар потънал
до юзда
сред тинята на дън-Земя.
Едва успял там Аудан
да скочи от седлото сам.

След него пада
Мишка-звяр
на дъното на тоз бунар.
Разплескала се тя на две:
насам - глава, натам -
нозе...

Останали от нея -
срам
две локви мръсотия там:
зловонен нетърпимо тор,
за животински свят -
позор...

Нахвърлили се
върху Ат
сред този непрогледен
мрак двамина алпи: див
Баран
и див Мечок, калени в
бран.

Аудан-Дуло изумен
им рекъл: "Що сте
срещу мен? Цял свят го
знае туй, нали
не сте вий лоши алпи,
зли?"

Избухнали във кикот те:

"С глави похапвах си
добре, сега ще глътна
твойта, Ат!" - Мечокът
изревал със яд.
"Щом случай сгоден се открий в ще
⁸⁷обладая таз Боз-бий -
проблеял като коч Баран.
-
От пътя ми се махай
там!
По Девата горя от страст, Албастий
ще убия аз! На тебе, Ат,
пък най-напред
ще смъкна кожата ти
- дреб!"
Към Ат напират алпи зли,
нападнат бил от две
страни. Не се уплашил
Аудан,
в неравен бой се
хвърлил сам.
Извадил ножа на Иджик
от кончова, дълбоко
скрит. В ръце с топор на
Шурале -
във битка той му го
отне.
Във кладенеца - пълен мрак!
Напрегнал взор до
крайност, Ат готов бил за
последен бой -
врага не ще пожали
той!
Мечокът паднал като бор,

сразен под удар на
топор! Изблеял като коч
Баран,
с кинжала бил
промушен там!
И тъй, с⁸⁷разеният Баран
след битката бил цял
одран. Наметнал кожата
му Ат
наместо броня - щит
мъхнат.
А на Мечока, алпа лош,
главата му отсякъл с
нож. Натъкнал я сред този
мрак
на страшния си як
маждрак.
Едва успял да свърши Ат, и ето,
иде изотзад Албастий
подъл, алпът звяр - от яд
бил цял освирепял!

В главата на елбира той
запратил копието с вой.
Ранил го в лявото ухо,
но леко, профучало то.
Побягнал злият Там Тархан
из пъкъла подземен там, по
лабиринта на зиг-заг -
същински заек бързокрак.
Целял да заблуди той Ат
из тоз подземен страшен
свят. С измама, подлост и лъжа
да го погуби след това.
След похитителя - напред! -
през този пъклен мрак
проклет напредвал неотклонно
Ат -
все нейде ще го спипа пак.
Решил бе: ще му отмъсти
за всички мъки на Боз-бий! В светлика
блед на собствен лик вървял по
пътя в този миг.
В една от пещерите там
подхлъзнал се Албастият сам
- кръвта на жертвите - о, скот! -
заляла каменния под.
И боздугана на Лаиш
изпуснал - дяволът му риж!
Сред пясъка, засипан цял
след гибелта му го открал.
Да, точно с този боздуган
Лаиш мечтал си нявга сам
Албастият да претрепе зъл,
но на - съдба! - не е могъл...
Загубил този боздуган
проклетият Тама Тархан.
Натъкнал се на него Ат,

в ръка го стиснал - здрав,
чепат!
Видял го - в кръв невинна цял! -
от ярост сякаш побеснял и с
него медната врата
разбил на тази пещера.
Огледал се, видял за миг -
о, светлина от собствен лик!
- стъписан, в ужас занемял
от туй що в мрака той
съзрял.
Върху железни куки там
с вериги всеки окован,
висели петстотин на брой -
все мюсюлмани - тъжен
строи.
Одрани всички те били
от ноктите на Албастий... От
кожата - каква беда! -
не се откривала следа.
Дори месата живи там
съдрал до кости Там Тархан!
На мъките им сложил край
Аудан-Дуло, то се знай.
Оковите им Ат строшил,
мъжете праведни - спасил!
Спасените пък най-подир
рекли на храбрия Елбир:
"Хвала ти, момко, чест, поклон!
За теб ислямът е закон.
След толкоз мъки, теглила,
спасихме вярата си - да!
Тъй осъзнахме ясно тук:
в страданията трябва дух да
те крепи до сетен час.

Да, ний сме с Него, Той е с нас.
Аллах Всевишен, Теб - хвала!
Не ни остави в таз беда,
помогна ни да се спасим -
87
 "пред Теб на колене стоим!"
При тези пламенни слова
Аудан Дуло начаса се
преизпълнил с трепет горд
и викнал гръмко на възбог:
"Аллах Всевишен, ден и нош
дарявай ме със своята мощ!
Прекланям се пред твоя трон
във мир и бран по висш
закон!"
Творецът мигом изцелил
и мъчениците спасил, и
живи, здрави - хей ги днес! -
те крачат по земята с чест.
По дирите на Албастий
отново Ат се устреми.
Злодеят скрил се бежешком
във своя пещерен притон.
А там е непрогледен мрак!
Опипом търсел пътя с крак и нийде
 светлинка дори -
 искра от дебнещи очи.
Промъквал се на пръсти Ат
към своя враг във тази
смяд. Къде го дебне Там
Тархан?
 Какъв приготвил е капан?
В туй време бързала към Ат
на помощ вярната му рат.
Приятелите - брат до брат -
 против врага ще устоят.

По бича си - помощник стар -
на дъното на тоз бунар се
спуснал ловко Тат Иран -
помагал верният Хасан.
Затичал Тат Иран след Ат
със факла, с бича възловат. Тарвил след
него - таен вход - към дън-Земя
намерил ход.
Видял дълбока пещера,
но със залостена врата. Ударил с
копие Тарвил
и катинара ѝ строшил.
Пречупил копието си,
но ето, тежките врати
разтварят се със трясък, с гръм -
откриват проход, като в сън!
От тази страшна пещера
куп бели облаци - ята излитат като от
затвор.
"Албастий де е?" - питат в
хор.
Били тъй дълго в тоз зандан -
от ярост почернели там. На
злото - зло! Жадуват мъст -
злодей, къде си, мръсен,
тлъст?
Край потрошените врати
намерил копие Тарвил с
дамга зловеща, кобен знак -
било то на Албастий-алп.
Тарвил го взел и казал: "Як,
ще ми послужи тоз маждрак. Албастий ще
убия аз -
на Ат помагам в страшен
час!"
Във пещерата - скрит-покрит! -

Албастий бързо бил открит
от бели облачета - рой,
шумящ, кипящ и врящ
прибой.
Във ⁸⁷пещерната страшна глъб
строили се те - гръд до гръд.
И върху този фон - чист, бял -
Албастий - черен звяр -
личал.
Разкрит, притиснат, разпознат -
той не успял да смаже Ат.
Дъх дъхнал: в облак сажди куп -
неузнаваем станал, друг.
"Барис! - изплашен рекъл Ат. -
Огненоок и страшен алп!"
Побягнал, а Барис от алп
в Албастий се превърнал
пак.
Тоз звяр настигнал бързо Ат
и го нападнал изотзад със
зъби, нокти, лапи, с вой -
раздрал му щит-наметка
той.
Но както тичал, Аудан
размахал тежък боздуган:
строшил, избил му - зъб до зъб -
но туй не спряло звяра тъп.
След туй го сграбил Аудан
с ръце - хей, дръж се, Там
Тархан! и в тази люта зла борба
едва оставал на крака...
В тоз миг довтасал Тат Иран:
ударил с бича Там Тархан със страшен
удар - през очи - и зъл Албастий
ослепи.
Тарвил дотичал - бесен, с яд,

пробол Албастий със
маждрак. Открил върхът
челичен сам
къде е слаб Тама Тархан.
Улучен точно във носа
издъхнал звярът начаса.
Така намерил своята смърт
Албастий-цар, подземен
кърт.
Завърши битката със чест!
Бе славна - помни се до
днес. Пред воини на свят ислям
погина цял йорежки стан.

Победа удържаха те -
 приятелите! - знай добре. С
оръжие в ръка до век
 там не остана жив йорег.
Но четири хиляди от тях
 87
 предали се без бой от страх.
Дори синът на Албастий,
 разкаян, Вече не мъсти.
Елбирите ги пощадили -
 добри сърца - не ги убили. Но
пък затворили ги там
 във Кулата на Там Тархан.
Да не мърси погански род,
 злодейски чернолик народ
гръдта на Майката Земя
 със черни, кобни, зли дела.
Йорегите пък - труп до труп! -
 и злите алпи - страшен куп! -
изпепелили... Огън свят!
 Тъй няма да се раждат пак.
Забравили да сложат те
 Аждаха зъл със Шурале на
кладата... А Шурале
 ранен бил само - звяр, не
мре!
Животът всекиму е мил...
 и телом, духом - тъй решил! -
продал се той на чер Шейтан, от
пъкъла излязъл сам.
И гледа: труп се валя там,
 Аждаха с удар прикован!
Изял му половин снага,
 главата глътнал - хей така! -
но се задавил - пусти рог! -
 излязъл над носа му - хоп! И
станал алпът Шурале

неузнаваем... Чуй, дете!
Освен рога, той придобил
космат, ужасен, страшен вид
- ръцете на Аждаха зли,
донесли не една бели.
Да, с⁸⁷ тез ръце Аждаха бил
куп девственици унизил... Но
си останал Шурале
куц, гърбав - още от дете.
Сред хората той - куц, гърбат! -
се криел да не срещне Ат.
Приемал облик на човек
за ден, за два, но не за век.
Превъплътен в животно цял
най-често си оставал звяр и
ловко криел зверски сан
под кожата на стар лисан.
...Приятелите ни добри
се спуснали във глъбини и
откопали кон Тулпар
от дъното на тоз бунар.
Там в гъстата противна кал
намерили прекрасен дар:
чудесен камък, черен баш,
свещен киргизки
"Кара-Таш"!
Албастий с този камък чер
устройвал бури зли безмер.
Приятелите още там
дали го на Тат Иран.
Катерят се Тарвил и Ат,
напускат тоз подземен ад. И
ей ги на повърхността -
изпълнили си те дълга.
Останал долу Тат Иран -

от дълг свещен бил
призован. В ръка със хвойнов
клон горящ да чисти лабиринт
вонящ.
Пожертвал радостния миг
да зърне земния'светлик, в
подземната ревяща паст
разнасял огъня със страст,
прочиствал пещерния мрак,
промъквал се немил-недраг,
прогонвал с огън - дъх, следи
от сган йореги, алпи зли.
Сърцето, като в някой сън
все тегли го - навън, навън!
Там горе празник е сега -
победа честват над врага!
Дълга си знае Тат Иран:
във името на свят ислям със
огън - жертвена душа! -
пречиства земните недра.

ПЕСЕН

БРАТЯТА НАМИРАТ ЩАСТИЕТО СИ
АТ ЗАВЕЖДА ОСВОБОДЕНАТА
БОЗ-БИЙ ПРИ БАЩА И

И тъй, не чул той, Тат Иран,
любовни думи нежни с плам
при срещата как промълви
обичащата Ат Боз-бий...
Освободена, тя реши -
прекрасна Дева, гледай ти!-
прегърна вярата ислям,
напътствана от Хадж Хасан.
Хасан с жена му Фатима

обикна като родни тя и плака
с горестни сълзи
щом път нелек ги раздели.
Хасан и фатима били
следовниците на Гали - зет на
самия свят пророк -
в Туран изпратил бил го Бог.
Да, Фатима и Хадж Хасан
родители на Тат Иран били...
Покойници? О, не!
Това го знам аз сам добре. Били за вярата
бойци!
Аллах подкрепял тез души, придавал
прежния им вид
досущ по външност,
облик, лик
И пращал ги - о, жертвен път! -
Земята пак да посетят,
нещастни праведни души
да подкрепят с дела добри.
Живял отделно Тат Иран
от Фатима и свят Хасан. И
никога - о, скръбни дни -
сина да срещнат не могли.
Всевишният така бил счел!
Там на Небето бил приел подобна среща -
гръд до гръд! - а не на земен
кръстопът.
Хасан и майка Фатима
почитат вредом по света. С жорпека си тя
изцели
ранената до кръв Боз-бии.
Със кичур лъскава коса
превърза Девата добра любимия си Аудан,
а той й рече замечтан:
"Обичам те от дън душа,

сърцето казва ми това. В страданията - зов
след зов! - кали се нашата
любов."

А тя му рече със копнеж:

"Ти - мой си дълг. Аз - твоя
чес ⁸⁷От днес съм твоя, ти си мой -
прекланям се пред теб.
герой!"

"Без бащиния благослов
аз нямам право на любов!" - Възкликнал
буйно Аудан. -
Отиваме при Шан Албан!"

Тарвил ги съпроводи пак -
Боз-бий и влюбения Ат. До Кулата
намерил кон,
бял чистокръвен вихрогон.
"За теб е!" - рекъл му Тарвил.

"Не! - Аудан му
възразил. - Реших, принасям
коня бял на Бог Всевишен -
жертвен дял! Той сграбчил коня с
две ръце,
разкъсал го - о, спри сърце! -
набол на кол - да, къс по къс! -
край Кулата околоръст.

Захвърлил конската глава
далече нейде настрана и там - о, ужас! -
вярвай ти, отровно езеро
блести...

Тоз кон - бял, приказен, бърз
змей! -

бил на Албастий - стар
злодей. Възседне ли го, мигом Ат
щял да изчезне в огнен ад.
Раздялата - ах, как тежи!

Тарвил му рекъл: "Не тъжи!
Очаквам те на сватба аз,
не я отлагам нито час!"
Прегърнал Аудан Боз-бий
и викнал от седлото: "Дий!"
Тулгар⁸⁷ препуснал с таз мома
към Шан Албан Рищав в
дома.
Щом тръгнали и Слънчев лик
изгрял над Кулата във миг.
Барис бил пуснал тоя ден
Светилото от страшен плен.
Тъй дълго бил се лутал сам
в света подземен - чер саван.
Разкаян, помощ от Аллах
помолил - гузен, жалък,
плах.
Всевишният го съжали
и прати верния Гали. Явил се
той пред алп Барис -
огненоок, жесток, зъл рис.
Гали му рекъл: "Хей, подлец,
при теб ме праща сам
Творец. Покаяната ти молба
той чу... А ти пък чуй сега:
Това е заповед, помни!
Всевишен и Всемилостив
Аллах ти сочи изход, брод
от този лабиринт жесток.
Но най-напред си длъжен - да! -
да пуснеш всички Светила.
Да чезне мрак, да бъде ден,
светът да бъде възроден!"
Барис затичал - бърз, чевръст
навсякъде околоръст из
лабиринта... Пещера

отварял той след пещера!
От радост просто бил пиан.
И както тичал, на Куян той
налетял... О, дръж се враг!
Изпепелил го с поглед чак.
Окаменял и нажежен⁸⁷
Куян направо бил сразен.
Изскочил от подземна паст
и във реката бистра - пляс! -
се хвърлил... Жадно, жадно пил,
едва не я преполовил, горял
отвътре - огнен сноп
го шибал - лава във въртоп!
Снага му - камък нажежен! -
разпуквала се - страшен
ден... Студената вода - кипи,
бушуват яростни вълни.
Опитал се за сетен път
да се спаси Куян от смърт... А
таз река - туй всеки знай,
и днес наричат Бури-чай.
След тежък труд почивал тук,
по бреговете, алп прочут -
Бури, смел воин като лъв,
във воинската доблест -
пръв!
А брат на тоя алп Бури
бил алпът воден Тун-Бури. И
той бил влюбен в таз река -
плувците мразел при това.
Потъвал, давел се, дори
за помощ молел Тун-Бури, но
никой не протегнал сам
ръка за помощ нявга там.
И ей го, смъртно озлобен,

плуvcитe cгpaбчвa в cвoя
плен, зaвличa, дaви ги, мoри -
нa дънoтo тoз Тун-Бури!
Cъc cетни cили алп Куян
нaпpaвил кpaчкa - рухнaл
тaм, ⁸⁷oгpoмeн кaмък - плaнинa! -
пpeпpeчил Бури-чaй, cкaлa.
Бури-чaй cекнaл, нe тeчe
дaлeч в Cаклaнcкoтo мoрe.
Изплaшeн, cкoчил Тун-Бури -
мoрeтo cъхнe бeз вoди.
Тa тoй живee в туй мoрe!
Нa дънoтo e тъй дoбpe,
цaрувa caмoвлacтнo тaм,
кaк дa зaгуби рaй - Cаклaн?
Нaлoжилo ce Тун-Бури
дa ce пoтpуди дo зoри, зa дa
рaзчacти пътя cтap
нa вярнaтa рeкa - дpyгap.
Рaзбил тoй тaзи плaнинa
нa къcoвe - кaквa cкaлa! И
вceки къc oт бряг дo бряг
пpeвъpнaл ce във рeчeн пpaг.
A тaм, къдeтo алп Куян
избил c глaвa cи cвoд-тaвaн
нa тaз пoдзeмнa пeщepa - ceгa e
цялa плaнинa.
Лeтeли къcoвe нaвpeд,
a пocлe пaдaли бeз рeд и
Куян-Тaу - гpъм cлeд гpъм! -
издигнaл ce... Чудeceн хълм!
Тaм - зaпoвeд нa хaн Кубpaт! -
Шaмбaт, пo-мaлкият му бpaт,
нa бългapитe бaлтaвap,
Бaщу издигнa, кpeпocт c вaл.
Пo зaпoвeд нa cвoя Кaн,

Шамбат отново бе призван:
на Сула царство основа,
Дулоба се нарича - да!
За отказ да се върне пак
на служба родния си брат
Кубрат⁸⁷ нарекъл "отделен" -
да, Кий! - "отрязан",
подчинен.
Изтласкват франките Шамбат
в България обратно пак. Над
брат смилил се, хан Кубрат
Бащу му връща,
крепост-град.
С Шамбат дошли в Бащу безчет
улчи - народ все горд, напет.
Те в крепостта заемат стан,
за да я пазят в мир и бран.
И ето, смесили се там
със руси, племе от Саклан, и
тъй сродили род със род -
все храбри руси, нов народ.
И тези руси - стар и млад! -
прекланяли се пред Шамбат.
Обичали го с порив горд.
почитали го като бог.
Нарекли своя град Бащу
на прякора му - Кий. Затуй
Бащу пък, крепост в тоя град,
нарекли с името Шамбат.
Дори издигнали били
те идол с четири глави: На
Кий, на тримата му сина,
скрепени на една върлина.
При бягството си бързо там,
в Дулоба, изоставил сам -
страдалец! - трима синове.

Тоз идол Кий приел добре.
От тези руси там, в Бащу,
чух, казваха си помежду,
душата на Куян от страх
разкаля се пред Аллах.
Всемилостивият му дал⁸⁷
на Кук-Куян душа във
дар, да нов облик - Каменна
глава,
с огромна чаша при това.
А после назначил Таш-Баш
търговец - покровител наш. До днеска
служи с ревност той - преди -
крадец, сега - герой.
На всеки търг или пазар
търговците поставят стар
огромен камък - Ташияк:
от камък чаша - Таш-Баш
знак.

И всеки пише точно там
за сключените сделки сам, за
дългове или молби -
добре че камъкът мълчи!

А в чашите - монетен звън! -
пожертвуванията вън
търговци правят на Таш-Баш -
печалби гонят - чист мираж

...В туй време алп Барис открил
къде бил Светилата скрил.
Отворил тази пещера
и пуснал ги на свобода.

Из небесата в студ и мрак
поели - вечен кръговрат!
Изгряло Слънце над света
да стопли майката Земя.

Гали⁸⁷ му рекъл: "Тоз зандан
напускай, ей го входа там!"
Измъкнал се Барис щастлив,
преселил се на остров див.
Там, сред Чулманското море,
самотно си живял добре. Не
смеел кораб, нито сал
да спре при него, алпа стар...

...Тулпар препускал във галоп
под слънчевия небосвод. Но
само Бог Всевишен знай
за влюбените - път без
край...

II ПЕСЕН АТ В ЗЕМЯТА НА САВАНИТЕ

Тъй влюбените - славен път! -
навлизат в благодатен кът:
огромна приказна река
пресича девствена страна.
На водопой край бистър вир
попитал Ат един пастир: "Що
за река пък е това?
И как се казва таз страна?"
Отвърнал старият пастир:
"Страната е на Ат - Атил. И
тази приказна река
Атил се казва - пак така.
А пък живеещите тук,

сабаните, със много труд ний
произнасяме... Атил.
По-лесно казваме - Итил.
Гоят се нашите стада
по изобилните поля. Богат,
красив е всявга бил,
благословен - о, бряг Итил!
Но ето че за зла беда
застина нашата река. Водите ледена мъгла
ги неподвижно окова.
Разправят, че магьосник стар
Албастий - страшен черен звяр!
- на дъното запратил там
девица мюсюлманка сам.
Реката щял да съживи
стопанинът на тез земи.
Разказват, че се викал Ат,
Аудан-Дуло, с кон крилат."
От коня слязъл бързо Ат,
помолил се за благодат, а след това със
звучен глас
запял напевно във захлас:
"Водите на Итил текат
в крайбрежните скали гърмят,
там с жаби, риби на ята,
преливат речните недра..."¹⁵.
И - чудо! Оживял Итил,
блести река надлъж и шир.
Щастливи, всички племена
нагазват живата вода!
Умивали се голи там
жени, мъже без страх и свян. Не
се срамували - били
безверни, диви, но - добри!
Старейшина, с висок бил сан,

се приближил до Аудан.
Смирено преклонил глава,
поднесъл следната молба:
"Сабаните сме много - рой,
но нямаме си вожд - герой. И
род със род е във разкол
тъй с врагове сме пълни - бол.
Ний молим те, тук остани
и племената възглави. Да тръпне всеки враг
и звяр: Аудан-Дуло ни е цар!"

1

Ат обещал и клетва дал:
сабаните ще имат цар. Ще се
завърне той в Итил...
Но днес? Лети, Тулпар, лети!

ПЕСЕН

СРЕЩАТА НА АТ С ШАН АЛБАН

Изстрелял бързо Аудан
стрелите си към Шан Албан.
Предупреждавал, че с Тулпар
Боз-бий му връщат - ценен дар.
И ей на пътя към целта
ги среща конник във степта.
Това бил славният Рищав -
известен воин, строг баща.
Но бил нещастен: нявга в плен
жена му взели - кобен ден! -
йорегите... От мъка тя
угаснала като искра.
Невинната си дъщеря
Рищав изгонил от дома. Как
съжалявал - миг проклет! -
разкаян бродел, странник клет.
Навсякъде я търсел той,
света пребродил в студ и зной.
И ето - гневен, буен! - там,

1

на пътя, срещнал Аудан.
Неузнаваем, Ат стърчал
на коня в овча кожа цял. Глава
ранена, бинт - коси,
превързан с кичур от Боз-бий...
А от дисаги⁸⁷ - повесма -
девичи плитки сноп висят...
Решил веднага Шан Албан: йорег е
хищен Аудан!
И без да го предупреди -
туй румско копие тежи! - запратил го със
страшен хват в ранената глава на
Ат.

Туй копие попада там
в превръзката на Аудан.
Отскочило от нея то
високо в синьото небо.
Във облака на алп Кубар
забило се - нечакан гар. Проклето копие -
стърчи
и пречи, пречи му да спи!
Да го измъкне не успял.
Преместил се от облак бял на
черен, ледено студен
и сняг забълвал - нощ и ден.
Валял снегът противен, гъст,
засипвал вред околоръст. По
Седморечието там
затрупал не един керван.
Гали препускал, но снегът
го спрял във преспите без път
покрай загиващия стан
на тежък и богат керван.
Търговците в беда били:
"О, храбри, праведни Гали,
Поспри за миг ти своя бяг.
загиваме сред този сняг!
На Всемогъщия предай: 1

погиваме сред чужди край!
Смили се, молим те сега,
Аллах, спаси ни - топлина!"
Гали, молбата им дочул,
пришпорил славния Дюлдюл. За
да не стане смъртен грях. разказал
всичко на Аллах.
Творецът лято сътвори!
Прославяйки тоз лъв Гали, керванът пак - от
рът на рът! - поел безкрайния си
път...

...Видял зачуден Аудан,
че лято почнало се там. И се обърнал към
Ришав
със кротък глас, но не и плах:
"Разбирам, че елбир герой
започнал е със мен двубой. Не се отмятам в
труден час, приемам боя тежък аз.
Но днес по древен обичай
съм длъжен да отида, знай, при
прадедите... Гроб до гроб - това ми
повелява Бог! -
да посетя... От бащин прах
благословен, във бой без страх
ще бъда духом окрилен -
тогаз ела в двубой със мен!"
"Страхливец срещнах аз без чест.
да се изплъзнеш искаш днес.
Не, няма да ти позволя!" -
Ришав му рекъл с бяс в гласа.
Тъй разярил се Аудан,
че изкрещял на Шан Албан:
"Изстрелях си стрелите аз,
късмет си имал тоя час.
Че няма никой на света
по-бърз от хонската стрела. От
бойната й песен дръзка,
сърцето вражеско се пръска." 1

"Добре, съгласен съм, иди -
 Рищав през зъби процедил. -
Това са воински слова,
 не си страхливец се разбра!"
Но най-напред предай ми ти
 девицата... Ей там! Не крий таз
плячка, зъл йорег,
 в дисагите я носиш с теб.
Ще заведе момата аз
 в дома ѝ още този час. След туй
те чакам тук за бой.
 ще продължим тоз наш двубой!"
"Не мога тъй да ти предам
 Боз-бий кат някой армаган.' С
приятелите си добри
 спасих я аз от алпи зли.
И кожата на алп Баран
 наместо щит използвам сам. Да
всява ужас, страх и смут.
 злодей щом срещна нейде тук.
Боз-бий едничка дъщеря
 на Шан Албан Рищав е тя. И
само в негови ръце
 ще поверя аз туй дете!"
"Бъди проклето време, ти!
 Стаил ненавист във гърди, за
малко да извърша грях! -
 потресен викнал там Рищав. -

О, хора! Вижте всички днес:
аз Шан Албан съм, мъж злочест.
Какво тук има да се крий:
баща аз клет съм на Боз-бий!"
Боз-бий⁸⁷ пък спяла кротко там,
в дисагите... От тази бран
събудена била - о, сън! -
баща й Шан Албан е във.
Макар и силно променен,
от мъка доста състарен, със
плещи сгърбени и лик
съсухрен, бледен... Чуден миг!
Прегърнала го с радост тя:
баща и вярна дъщеря! Рищав със Ат се
помирил
и всеки буйна кръв смирил.
Боз-бий, девица като цвят,
на Шан Албан предал там Ат. И
рекъл: "Бащиния гроб
ще посетя - зове ме Бог!
А след това, щом съм ви мил,
на сватбата на брат Тарвил ви
чакам... И помнете вий:
решава Шан Албан с Боз-бий!"
И Ат поел по път нелек
към гроба на баща си клет.
Достоен син на цар Алвар,
оплаквал дълго гроба стар.
Отчаян, смазан, изтерзан
от бащината гибел, там по
шията си - рез до рез! -
с кама направил - срез до срез.
Ат не видял - о, мъка, жал! -
че във засада там стоял коварно
чичо му Авар -
братоубиец, подъл звяр.
Авар издигнал меча там -

бил коленичил Аудан - но сам
Кубар от висини
убиеца със гръм срази!
На бял кон яздел там Авар.
Мълниеносен, алп Кубар си
рекъл: "Туй е бял Сокол.
откраднат е от свят престол!"

Отсякъл - съдбоносен хват! -
на чичо си главата Ат. От
черепа му - чаша там! -
на бащин гроб поставил сам.
След туй Тулпар, същински змей,
препуснал - чуй сърце как пей!
На сватба на Арбуга - брат
е канен... Брат, не само сват!
Боз-бий с баща си Шан Албан
на сватбата го чакат там.
Смутена, тръпна, цяла в жар
ще срещне тя - герой и цар!

IV ПЕСЕН

КАК ТАРВИЛ СТАНАЛ СВАТ НА АУДАН

На гости канил бил Тарвил
три хиляди и триста - пир! Не
бил пристигнал само там
добрият верен Тат Иран.
Поднасят печено и мед...
Арбуга рекъл смръщен, блед: "Не почвам
сватба - брат до брат! - докато не
сватосам Ат.
Призван от дълг пред свят ислям
прочиства пъкъла Тат
Иран. слама Ще чакаме - о,
клетвен час! -
да се яви и той при нас.
Да, знам, че ти си Шан Албан

от славен царски род в
Бурджан. И Ат е също с род
най-пръв
от хонските царе по кръв.
Потомък той е и по сан
⁸⁷ на славния Иджик -
пръв кан, на Джилки - храбър в мир
и бран, на стария мъдрец Газан,
на непреклонен Булюмар,
той - син на гордия Алвар,
а! обърнал всичко в пепел, в прах,
на Рум войската хвърлил в страх.
Да, Аудан е призован
земята да владей в Саклан от
Бури-чай до Бий-су чак
и от Чулман до Суреж пак.

Кажете ми на този пир -
о, гости мои, иял всемир! -
кой има повече от Ат
владения на този свят?
Щастлив баща, Рищав, си ти!
Тук всеки гост ще
потвърди: три хиляди и триста -
да! -
прекрасна имаш дъщеря.
А петстотин от тях са - знам! -
служители на свят ислям. И
никой сълзите не крий
пред красотата на Боз-бий.
Но не богатство, произход,
не красота, ни знатен род
донасят на човек любов,
а зов небесен, благослов.
О, погледни ги, Шан Албан:
печални, Боз-бий с Аудан.
въздишат - горестни души! -
виж, камъкът се просълзи...
Защото техните сърца,
отдадени на любовта, са
разделени... Тежък час!
Очакват тръпни твоя глас...
Разбирам, да не помрачат
те сватбата ми - все мълчат.
Но, виж, как скриват рой сълзи
под гъсти мигли тез очи.
О, знам че дълго в мъки там
обичат се и днес едвам
издържат техните сърца -
ръка в ръка, душа в душа!
И близките им - род до род! -
не спънка, а да бъдат брод
към сливане на две души

в съюз прекрасен,
нерушим.
О, благородни Шан Албан!
 Ти днеска тука си призван
да разрешиш на Боз-бий с Ат
 ведно да бъдат: цвят до
цвят!
Но преизпълнен със печал
 ще споделя аз твойта жал:
не доживя тоз миг Алвар,
 баща на Аудан, пръв цар."
"Във тоя тъй тържествен час
за същото ви моля аз! - му рекла булката
 Танбит,
уж моли, а пък серт на вид.

-

Покойна майка има Ат,
 това го знае стар и млад,
във нейна памет тез сълзи
 в сълзи на радост
превърни!"
Но мрачно гледал Шан Албан
 със тъжно сведен поглед
там. На гости скъпи, знатна рат,
 той промълвил със глас
нерад:
"И аз с покойница жена
 сега това ще потвърдя: за
нас сватовството е чест.
 кълна се тук пред всички
днес!
Но заедно с това - беда! -
 сърцето пълно е с тъга - Не
мога да се съглася -
 таз сватба - да я оглася..."
При думите на Шан Албан

се вкаменили всички там. не гост до гост,
а скален низ, като под поглед на
Барис!

"Да разреши таз сватба - власт
бащата има, ^{не} и аз. Да знаете сърце как
бий -

баща не съм аз на Боз-бий!
Приятели, аз, Шан Албан,
разкривам тайната си вам,
тя във душата ми гори
и къса моите гърди.

Загина моята жена.

Но аз намерих във степта дете във скута
на жена -

Боз-бий със майка си в
беда!

Тя, още бременна, била
споходена от зла съдба: бил похитил я
Соловей,
в свирни и песни - чародей.

Да. омагьосана била
със пеене и със свирня. Тъй Соловей я
грабнал с взлом - напуснала тя
мъж и дом.

1

Но този пръстен майчин тук ви сочи, че
баща е друг.

Не аз... Да, друг й е баща!

Не крия вече аз това.

И тази тежест, тоз товар
да понеса съм вече стар.

Не мога да решавам сам.

Боз-бий не е на Шан Албан.

Тя щерка е на цар - кумир
със име славно - Аламир!"

Опечалени - гост до гост -

не викат и не вдигат тост.

Нима не ще е Ат с Боз-бий?

Какво съдбата още крии?

Но изведнъж пред всички в миг Хасан

87

явил се с тъжен лик

и рекъл: "Идвам от Туран,

цар Аламир почина там!

Воител пръв под туй небе, велик

завоевател бе.

Било му писано така:

от болест му дойде смъртта.

На толкова народи цар,

напразно дири лек и цяр.

Коварна болест го прибра.

не в бой - в леглото той умря!

Да, нито просяк, нито цар,
нито мъдрец, ни говедар не
87 може да избегне сам
предначертаното му там...
Всевишния помолих аз
да ме остави - вечен страж!
- на Аламир - Султанов гроб,
пред мавзолея му висок.
Творецът тъй освободи
сина ми Тат Иран... Реши да
пазя вечния покой
на Аламир - аз, а не той.
На всички обявявам тук:
почина Аламир! И друг
баща си има веч Боз-бий,
той Шан Албан е - знайте
вий!"
От радост плакал Шан Албан
и с него всички гости там. И
после дълго все мълчал.
Накрая сила той събрал:
"Ако не бе се появил
пред нас Хасан да обяви таз
радостна и тъжна вест -
нешастен щях да бъда днес.
И мойта дъщеря Боз-бий
сърце си щеше да разбий...
Пред мъката й - порив див! -
не бих и аз останал жив.
Но щастието ето чак
в сърцето ми се връща пак-.
Какво тук има да се крий?
Чуй, дъще, мила ми
Боз-бий:
едва ли някога си бих

мечтал за по-добър жених.
Аудан-Дуло е герой,
достоеен мъж ще бъде твой.
Повярвай, няма на света
87 по-чиста радост от това
родителят да види - чест! -
децата си щастливи днес.
Свободно нека търсят те -
Ат с Боз-бий, моето дете -
към щастието друм и брод,
баща съм аз щастлив и
горд.

Щом искат, нека бъдат те
ръка в ръка, сърце в сърце!
Днес няма по-щастлив баща
от мене, Шан Албан Рищав!"

V ПЕСЕН
СВАТБАТА НА ТРИМАТА
ЕЛБИРИ

"Сърцето си отдавна бях
на Боз-бий поверил без страх! -
възкликнал влюбен Ат със
страст, загледан в Девата в
захлас. -
Но ако не се
съгласиш
или не ми се довериш - Боз-бий, любима
моя, ти! -
угасват нашите мечти."
"Съгласна съм със теб
навек
, съпруга твоя в път нелек
да бъда - о, любим мой Ат!" -
по-мил си ми дори от брат.
Тез думи - песен, чист
балсам! -
се сторили на Аудан. В
простора - чучулиги, сбор! -
надпяват славеи във хор.
Едва ли не
припадат там -
те, влюбените! - щом едвам
докосват се със две ръце...
Ръце ли? Не! Сърце в сърце.

Потръпват устни -
полъх, дъх! -
като цветя под нежен лъх
на полски вятър, ласкав, тих,
87
разнасящ песен, чуден
стих.

Кой, мислите,
пристигнал там
и туй видял? О, Тат Иран!
На сватбата дошъл на кон -
задъхан, в пяна ветрогон.
Потънал в
пот, засипан с прах
пресякъл бил степта без
страх. Туранец храбър, Тат
Иран
дошъл на сватба, но не сам.
Да, дъщеря на цар
Хурсан
довел на сватба Тат Иран! В
подземията на Тама
Барадж открил я сам-сама.
Очистен бил
тоз черен ад
от Тат Иран, воител свят.
Тогавашамс го подарил
на змей Барадж, добър и
мил.

Албастий като сур елен
убил баща й - пъклен ден!
Арислу после похитил
и девата дълбоко скрил.
В затвора участта си тя
оплаквала - о, зла съдба! Но
щастие то - сноп лъчи!
-спохожда нейните очи.

Как плакала от радост тя -
многострадалната душа! - че
свършва този страшен плен,
че е свободна - светъл ден!
"По милостта на Висш Аллах⁸⁷
на воля ти излез без страх!" - й
рекъл там Барадж - уж змей,
но алп добър и чародей.
Тогава с глас горещ и плах
на милосърдния Аллах
благодарила от душа -
и стана мюсюлманка тя.
Сърце кораво, Тат Иран,
готов на вечни жертви сам,
гонения, неправди зли
изпитал в път към
правдини.
В безмълвие привикнал бил -
ппам, в пъкъла! - недраг-немил.
И вече мислел си: "Така
е писано да си умра!"
Там във молитви и във пост -
да. само мракът бил му гост! -
сърце заключил, порив, зов,
отхвърлил плътската
любов.
Приятелите му добри
узнали - Хадж Хасан с
Гали - за тази горестна съдба,
на Тангра казали с тъга.
Всевишният решил така:
"Не, не допускам аз това!
Жертвоготовност? Порив? Зов? -
Не ги приемам без любов!
Доказал ми е Тат Иран,

там б пъкъла останал сам. че по-високо
Мен цени
от плътската любов дори.
Доволен съм! Премина
87
той
през мъките като герой. Щастлив да бъде
- век след век! - но не светец, а
свят човек."
Смекчил Аллах сърцето с плам
на праведника Тат Иран. Когато се явила
тя,
той ахнал - приказна била!
Видял Арислу - дева,
цвят! -
потресен, Шамс си казал:
"Свят, Всевишен, Вечен, о,
Аллах
пред твоите нозе съм прах!"
Видяла тя, че
Тат Иран
на колене се моли там. до
него свела се - венец
пред Всемогъщия Творец.
Из пещерния мрачен свят
разнесла се - о, благодат! - молитвената
песен там
на девата и Тат Иран.
Във нея изначално - да! -
се слели думи и дела. По волята на Висш
Творец
души те сплели във венец.
Била тя приказна дъга -
Арислу, девата жена. С
молитвата за благодат
тя по-красива е стократ!
Единствено Боян Имен

със домбрата си, възхитен да я възпее би
успял -
о, красота! - възшебен дял.
"Луноподобна дево, ти
пред мен⁸⁷ - о, чудо! - се яви. Изпраща те
Аллах - Творец
на битието ни - венеи.
Така й казал Тат Иран,
когато те прочели там
молитвените си слова -
не думи, песен е това! -

1

Не е по силите ми днес:
на Теб надежда, вяра, чест,
Аллах Всевишни, подчиних
и в пъкъла се преродих.

Не съм аз срещал досега
девица с тази красота.
Арислу, чуй: сърце тупти,
от пъкъла спаси ме ти!

Но знам, дори да съм и там
под слънчев свод, аз, Тат
Иран, без теб ще бъда в пъкъл
пак,
в гробовен непрогледен
мрак."

"Ще бъда с теб, любими скъп,
по стръмния житейски път!"
- Арислу се заклела там -
тя, влюбената в Тат Иран.

1 Дошла Арислу с Тат Иран
на сватбения пир и там три
хиляди и триста в миг -
все гост до гост! - ги срещат
с вик.

2 Три славни сватби вдигат
те

87 сред радостни сълзи - море
в дома на храбрия Тарвил -
невиждан и нечуван пир!

3 Елбири трима - мъж до
мъж! -

в сърцата си те изведнъж
усещат: бият още три
сърца на влюбени жени!

4 Светът не се е радвал там
на щастие такова - знам!

Герои трима, три жени
очакват славни бъднини.

5 На колене - Аллах е благ! -
се молиха за благодат. Дочу

той пламенния зов -
дари им щастие, любов.

VI ПЕСЕН

ТРИМАТА ЕЛБИРИ СЕ ПРЕСЕЛВАТ В БЪЛГАРИЯ

Другарите на Аудан с народите
си - път избран! - преселили се
в край най-мил,
в родината на Ат - Атил.

След Ат поели във керван
сакланите на Тат Иран.

Тарвил - с урмийиите на път.
в Сабан чирмиши

ги зоват.

Преселили се...

Млад и стар

признали Аудан за иар.
Атила го нарекли - да! -
по името на таз
страна.
87 Сабанският народ
решил,
с преселниците се сродил.
Приел исляма. В чест на Ат
днес те се българи
зоват.
Земята приказна Атил
-
о, край благословен и мил!
- родина обща днес е тя,
България зовем
сега!
Преселването - да се
знай! -
извърши се през месеи май.
Преселниците - род до род -
с сабаните са нов
народ.
Сродяването било акт
по стародавния обряд
сабано-хонски. И затуй
нарекли са го -
Сабантуй.
А мюсюлманските
моми
нагледали се на борби. За
чест роднините във строй,
женихите
преследват в бой.
Наистина, кат
вихрогон

жених невяста гонел с кон,
но и в любовната игра
се спазвала
нравствеността.

87 А в памет как спасил
Боз-бий,

как Аудан - Баран
сразил, на победителя - овен! -
за жертвен дар бил отреден.
На сватба българска - о, звън! -
с монети младоженци вън
засипват... На Имен Боян
и на Бойгала - в памет там.

Присънило му се на Ат
веднъж от юртата му
как Барадж във ужас излетял...

"Да бягаме!" - Ат
изкрещял.

И много скоро след това
над царската му шатра - да!
- гръм-мълния се разразил,
във прах и пепел я обвил.

И Аудан си казал: "Знак
Всевишният ми дава пак.
Барадж е покровител наш,
на българите - верен
страж."

Склонил Барадж - крилат
алп-змей,
във Ечегел да заживей, там, на Урми -
връх, планина, извезал го по
знамена.

За резиденция на Ат
му служел не висок палат, а
пещера - там, на възбог! -
Българ нарекъл я, чертог.

Дори да ги заплашвал
враг,
Елбири трима - брат до
87 брат! .Прекарвали те лятос с
дни
във пещерата под Урми.
6 И шатрите им - три
цветя
сред сочна дъхава
трева! - стояли край река
Урми
на стан - Жиен сред
планини18.
7 Край шатрите на
всеки рът
сабийски юрти - все във
кръг. Край юртата на всеки
бий -
палатки на джури -
слуги.
Елбирът тридесет и три
си имал - бий до бий
добри! А всеки бий държал
така
по десет джури
подръка.
А шатрата
огромна там
на царя славен Аудан
побирала като в палат
хиляда воини, смела
рат.
Да, толкова се канят там
при всеки славен пир
голям, във мир или пък пред
война - кънтяла цялата Земя!

Но щастието - в мир и бой! -
Шейтанът тровело и той
подтиква Шурале: "Мъсти
на Аудан до сетни-дни!"
Алп Шурале⁸⁷ подготвил план: подвел
хазарския хакан внезапно да
нахлуе с меч.
в България да почне сеч!
Хазарите са племе зло,
което някога било
изтребило на Хин Батир
народа, тъй жадуващ мир.
Не убеждавал дълго там
"хазарския проклет хакан
алп Шурале - потеглил той
против България на бой.
Хазарите - несметна сган! -
се движели като таран да
смачат с ярост най-подир
потомците на Хин Батир.
И българската стража там
задържала едвам-едвам на
тюрките пороя лют.
"На помощ!" - повикът бил
чут
Щом чули тази страшна вест.
елбирите се стягат с чест
врага да срещнат - меч до меч!
"На мъст! - зоват дедите. -
Конете яхнали те в миг
препуснали със боен вик
на хоните страхотни: "Хур!" -
срещу вразите подли в
щурм.
Във ярост хвърлили те в миг доспехите си
с боен вик.

След този тежък кървав
бой

Тулпар на Ам му рекъл:
"Стой! Не мога да те нося веч,
87 дотегна ми - все бой, все
сеч...

На воля ме пусни
сега
на Куян-Тау да вървя. Там
искам да прекарам аз
последни дни до сетен
час..."

За Аудан било
закон

да слуша своя боен кон. Той
заповядал: като дар - табун
кобили за Тулпар!
Родили тез кобили рой коне
юнашки - боен строй. Елбирите
ги яздят там - коне за поход и за
бран. На Куян-Тау, там
умрялхвъркатият жребец
Тулпар. Атила тръгнал - път
върви -

със своя кон да се прости.
Но щом той изкачи
върха

и ето, секна му дъха.
Сърцето му юнашко спря,
животът миг е - отлетя...

Елбири - братя
най-напред
погребали го в злат ковчег с
вериги яки закачен

за дъбове сред клен до
клен.

Задухал вятър - зъл,
незван -

87
веригите разкъсал там.
Положили ковчега - знай! -
на дъното на Бури-чай.

В България престола стар
потомци на Атила-цар
владяят... При Кубрат - Бащу,
син на Аскал - тя се прочу!

Кан Джилки, синът на
Айдар,
възвеличи престола стар.
Държавата си укрепил
и вражи козни той сломи.

Умрял, но път бил
завещан

на всеки нов наследник -
кан: "Разпространявай по света
ислямска вяра, светлина!"

Да. с помощта на Бог -
Творец

Елбири трима във венец
успели, сплели дело с реч,
във мир и бран - покой и
меч.

Те завоювали земя,
прославили я при това:
България от век във век
се знае и почита вред.

Щом протръбил съдбовен
рог -

човек е смъртен, не е, бог -
без жал напускали света,
поели път към вечността.

Пред своя съд ги призовал,
Творецът щастие им дал.
България той осени,
87 над нея непрестанно бди.
Всевишния да славим
днес!

Десницата му пази с чест
таз чудно хубава земя -
България зове се тя!
Обхваща той със зорък взор
вселенския велик простор.
Над Бат Терек неспирно е
и бди над нашто битие.
По-бърз от вълк - от рът на рът

-
пресича земния ни път.
По-здрав от катерица, в миг
се вкопчва в дънер
страховит.
От риба по-дълбоко той
се гмурка в морския
прибой. И по-високо от орел
над облаците път поел.
От него ти не можеш скри
съдбата си... Да се спасиш,
като елбир ти постъпи -
на Вярата се довери.
И тъй, да въздадем хвала
и благодарност на

Аллах! Смирен завършвам

Поемата "Сказание за дъщерята на хана"
87
е достигнала до нас на руски
език, записана в гр.
Петропавловск (бившата
Казахска ССР) от Ибрахим
Мохамед-Каримович
Нигматулин /1887-1941 г./